

ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา
และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

ชูชาติ มีรอด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์)

สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา
และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

.....

นายชชาติ มีรอด

ผู้วิจัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ม. โชคชัย หมนั้นแสงทรัพย์, รองศาสตราจารย์สุธรรม นันทมงคลชัย,

M.D.,ว.ว.(กุมารเวชศาสตร์)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

ปช.ด.(ประชากรศาสตร์)

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

อาจารย์ปิยะธิดา ขจรชัยกุล,

ค.ด.(จิตวิทยาการศึกษา)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์พูนสุข ช่วยทอง,

วท.ม.(การเจริญพันธุ์และวางแผนประชากร)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. ชัยนุสรณ์ สวัสดิวัตน์,

Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนิษฐา จำรูญสวัสดิ์,

สค.ด.(สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต(สาธารณสุขศาสตร์)

สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว

คณะสาธารณสุขศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา

และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญา

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว

วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2550

.....

นายชูชาติ มีรอด

ผู้วิจัย

.....

อาจารย์รัตโนทัย พลับรูการ,

M.D., ว.ว.(กุมารเวชศาสตร์),

อ.ว.(จิตเวชศาสตร์เด็กและวัยรุ่น)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ม.โชคชัย หมนั้นแสงทรัพย์,

M.D., ว.ว.(กุมารเวชศาสตร์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์สุธรรม นันทมงคลชัย,

ปช.ด.(ประชากรศาสตร์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

อาจารย์ปิยะธิดา ขจรชัยกุล,

ค.ด.(จิตวิทยาการศึกษา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์พูนสุข ช่วยทอง,

วท.ม.(การเจริญพันธุ์และวางแผนประชากร)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.ชัยฉัตร สวัสดิวัตน์,

Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

รองศาสตราจารย์พิทยา จารุพูนผล,

M.D., อ.ว.(ระบาควิทยา)

คณบดี

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จากคณะอาจารย์หลายท่าน ที่กรุณาช่วยเหลือ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม นันทมงคลชัย ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์พูนสุข ช่วยทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์ และ ดร.ปิยะธิดา ขจรชัยกุล กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่มีคุณค่าตลอดช่วงเวลาในการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ แพทย์หญิงรัตโนทัย พลับรูการ ดร.พิมสุภาว จันทนะโสทธิ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุพร อภินันทเวช ที่ช่วยกรุณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีความถูกต้องเหมาะสมทางเนื้อหาและภาษามากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุดรดิตถ์ สาธารณสุขอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ หัวหน้าสถานีอนามัยหาดกรวด ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้เข้ารับการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสถานีอนามัยและอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลหาดกรวด ตำบลป่าเช่า และตำบลคิ่งตะเกา ทุกคนที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ด้วยดีเสมอมา

กราบขอบพระคุณ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ภาควิชาอนามัยครอบครัว และเพื่อนนักศึกษารุ่นที่ 28 ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ พี่ ๆ น้อง ๆ ที่ให้ความรัก ความห่วงใย กำลังใจ และช่วยเหลือผู้วิจัยมาโดยตลอด

ชูชาติ มีรอด

ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี (EFFECT OF TRAINING PROGRAM TO ENHANCE CHILD DEVELOPMENT ON KNOWLEDGE, PRACTICE OF MOTHERS WITH CHILDREN AGED ONE TO THREE YEARS OLD)

ชุชาติ มีรอด 4737568 PHPH/M

วท.ม.(สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: สุธรรม นันทมงคลชัย ปช.ค.(ประชากรศาสตร์) พูนสุข ช่วยทอง
วท.ม.(การเจริญพันธุ์และการวางแผนประชากร) โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์ ว.ว.(กุมารเวชศาสตร์)
ปิยะธิดา ขจรชัยกุล คค.(จิตวิทยาการศึกษา)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 40 คนเป็นมารดาที่มีบุตรพัฒนาลำช้า อายุ 1-3 ปี กลุ่มทดลองเป็นมารดาในตำบลหาดกรวด ซึ่งได้รับกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 3 ครั้ง จากโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก พร้อมคู่มือส่งเสริมพัฒนาการลูกรัก กลุ่มเปรียบเทียบเป็นมารดาตำบลสูงตะเกา ได้รับคู่มือส่งเสริมพัฒนาการลูกรักและคำแนะนำหลังการทดลอง โดยใช้แบบสอบถามความรู้ การปฏิบัติของมารดาและแบบคัดกรองพัฒนาการเด็ก Denver II เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มการทดลองตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2550 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ Chi-square Paired-sample t-test และ Independent student's t-test

ผลการศึกษาพบว่า ก่อนการทดลอง ความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่มีความแตกต่างกัน($p\text{-value} > 0.05$) หลังการทดลอง มารดาในกลุ่มทดลองมีความรู้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการเด็ก สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) และความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) อย่างไรก็ตามพบว่า มารดากลุ่มเปรียบเทียบมีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

จากผลการวิจัยนี้ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสามารถนำโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีนี้ไปใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางปฏิบัติของมารดาที่มีเด็กพัฒนาลำช้าได้ ซึ่งจะประโยชน์ในการพัฒนาเด็กให้มีการเจริญเติบโตที่มีคุณภาพและมีพัฒนาการที่สมวัย

คำสำคัญ : พัฒนาการเด็ก / การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

EFFECT OF TRAINING PROGRAM TO ENHANCE CHILD DEVELOPMENT ON KNOWLEDGE, PRACTICE OF MOTHERS WITH CHILDREN AGED ONE TO THREE YEARS OLD

CHUCHART MEEROD 4737568 PHPH / M
M.Sc. (PUBLIC HEALTH) MAJOR IN FAMILY HEALTH

THESIS ADVISORS: SUTHAM NANTHAMONGKOLCHAI, Ph.D., POONSUK SHUAYTHONG, M.Sc., CHOKCHAI MUNSAWAENG SUB, M.D., PIYATIDA KHAJORNCHAIKUL, Ph.D.

ABSTRACT

The quasi-experimental study aimed to examine the effect of a training program on the enhancement of child development regarding knowledge and practice of mothers with 1-3 year old children. The experimental and comparative groups both consisted of 40 mothers who had 1-3 year old children and lived in Muang District, Uttaradit Province. The program and data collection were conducted during December 2006 to March 2007. Random samplings were used to select the experimental and the comparative group which were mothers in Had-Kruad and Kung-Tapao subdistricts respectively. The experimental group received training on child development (participatory learning activities), a child development handbook, and a home visit, while the comparative group received normal service. A structured questionnaire was used to assess maternal knowledge and practice, and the Denver II was used to assess children development. Data was analyzed by application of chi-square test, pair sample t-test and independent student's t-test.

After intervention the mean knowledge score of both groups increased significantly ($p\text{-value} < 0.05$), but the mean score of the experimental groups increased significantly more than the comparative group ($p\text{-value} < 0.05$). While the mean score of maternal practice and child development of experimental group increased significantly ($p\text{-value} < 0.05$), the mean score of the comparative group was not different before intervention ($p\text{-value} > 0.05$).

By the study, the public health officer can use this child development enhancing program for children aged one to three years as a guideline for the mother to diminish the delayed development child. This will be useful for develop the qualitative growth and appropriate child development.

KEY WORD: CHILD DEVELOPMENT/ MATERNAL TRAINING PROGRAM/
PARTICIPATORY LEARNING.

167 pp.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
สมมติฐานการวิจัย.....	5
ขอบเขตการศึกษา.....	5
คำนิยามตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา.....	6
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี.....	10
ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก.....	26
แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
รูปแบบการวิจัย.....	45
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	46
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	48
การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	52
การพิทักษ์สิทธิ์ผู้เข้าร่วมในการวิจัย.....	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	53
การดำเนินการทดลอง.....	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	56
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	57
เปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็ก	63
สรุปผลการศึกษาตามสมมติฐาน	73
บทที่ 5 อภิปรายผลการศึกษา	
อภิปรายระเบียบวิธีวิจัย	75
อภิปรายผลการศึกษา.....	81
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	89
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	92
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	93
บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาไทย	95
บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาอังกฤษ.....	107
รายการอ้างอิง.....	121
ภาคผนวก.....	126
ประวัติผู้วิจัย.....	167

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงพัฒนาการปกติของเด็กอายุ 1-3 ปี	20
2. แสดงการจัดกลุ่มประเภทต่าง ๆ	37
3. แสดงร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา แยกกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ	58
4. แสดงร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก แยกกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ....	61
5. แสดงการเปรียบเทียบความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	67
6. แสดงการเปรียบเทียบการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก...	72
7. แสดงร้อยละของพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี แยกตามกลุ่มตัวอย่าง.....	73

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่	หน้า
1. แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา.....	9
2. แสดงองค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	35
3. แสดงแผนการทดลอง	45
4. ผังขั้นตอนการดำเนินการทดลอง.....	55

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเรื่องหนึ่ง ซึ่งทุกประเทศทั่วโลกต่างก็ยอมรับว่าเด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ ดังนั้นทุกประเทศจึงต้องมีแผนงานที่จะพัฒนาเด็กขึ้น สำหรับประเทศไทยก็เช่นกัน มีนโยบายที่จะพัฒนาเด็กไว้ตั้งแต่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (1) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กมากขึ้นและต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพและความเป็นธรรมในประชากรทุกกลุ่มของประเทศด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีค่ายิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศในอนาคต เด็กที่มีคุณภาพ คือ เด็กที่มีการเจริญเติบโตปกติและมีพัฒนาการสมวัย เป็นเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการตามวัยเป็นอย่างดี เด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจะต้องเป็นเด็กที่มีสมองสำหรับการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ในช่วงแรกเกิดถึง 2 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กมีการเจริญเติบโตของสมองมากที่สุด มารดาจึงต้องมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เด็กได้เรียนรู้ และทำให้เด็กวัยนี้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วมากที่สุดด้วย การเรียนรู้เกิดจากการที่เซลล์สมองสร้างเส้นใยประสาทรับและส่งข้อมูลและจะเพิ่มจำนวนมากขึ้น เมื่อได้รับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม และการเลี้ยงดูที่กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ แต่เส้นใยประสาทเหล่านั้นจะสลายไป หากสมองได้รับการเรียนรู้เพียงครั้งเดียวหรือไม่ได้รับเลย ด้วยเหตุนี้ การจัดประสบการณ์การเลี้ยงดูที่มีความเหมาะสมและการได้รับประสบการณ์ซ้ำ ๆ จะทำให้เส้นใยประสาทและจุดเชื่อมต่อต่าง ๆ คงอยู่และแข็งแรง สามารถทำให้เด็กมีความฉลาดและสามารถปรับตัวได้ดี ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่สมวัยตามไปด้วย (2,3) นอกจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กแล้ว มารดาควรมีความรู้เกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้เอื้อต่อการพัฒนาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัย เช่น กระตุ้นให้มารดาฝึกให้ลูกได้เล่นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ซ้ำ ๆ เพื่อจะทำให้เครือข่ายเส้นใยประสาทและจุดเชื่อมต่ออยู่คงที่และแข็งแรง ประกอบกับการพัฒนาในช่วงนี้ถือเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สำคัญของเด็กในอนาคต (4) และทุกครอบครัวต่างก็ปรารถนาที่จะให้เด็กทุกคนมีชีวิต มีการเจริญเติบโตที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีพัฒนาการสมวัย เป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศ

จากการสำรวจสุขภาพและพัฒนาการของเด็กไทย ปี 2539-2540 ของนิติยา คชภักดีและคณะ (5) ที่พบว่า เด็กอายุ 0-5 ปี มีพัฒนาการด้านต่างๆ ล่าช้า โดยเฉพาะด้านภาษาและการสื่อสารร้อยละ 6.1 ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กร้อยละ 5.7 ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ร้อยละ 4.6 สำหรับด้านสังคมและการช่วยเหลือร้อยละ 4.9 และในปี 2541 ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และคณะ (6) ได้ศึกษาการพัฒนาระดับสติปัญญาของเด็กวัยต่าง ๆ ของประเทศไทย ระยะที่ 2 ใน 4 จังหวัด (แพร่ นุรีรัมย์ สระบุรีและกรุงเทพมหานคร) พบว่า เด็กมีพัฒนาการล่าช้าในด้านภาษาและด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กถึงร้อยละ 78 และมีร้อยละ 30 สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าตั้งแต่อายุต่ำกว่า 6 ปี ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจสภาวะสุขภาพ พัฒนาการและการเจริญเติบโตเด็กปฐมวัยของประเทศไทยในปี 2542 ที่สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (7) ได้สำรวจไว้ว่า พัฒนาการโดยรวมของเด็กอายุ 0-5 ปี อยู่ในระดับล่าช้าสูงถึงร้อยละ 28.3 โดยล่าช้าในด้านภาษาและการสื่อสารสูงเป็นอันดับแรก ร้อยละ 13.6 ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ร้อยละ 10.1 ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ร้อยละ 4.1 และด้านสังคมและการช่วยเหลือร้อยละ 3.2 ซึ่งพัฒนาการทุกด้านมีความสำคัญต่อเด็กในช่วงอายุ 1-3 ปีมาก และสอดคล้องกับผลการศึกษาหลายฉบับที่แสดงว่าเด็กไทยมีพัฒนาการล่าช้าทั้ง 4 ด้าน (8,9) โดยเฉพาะเด็กในครอบครัวด้อยโอกาส วชิรา กลีโกศล (10) พบว่า เด็กในเขตชนบทมีพัฒนาการโดยรวมล่าช้ากว่าเด็กในเขตเมือง หากปัญหาเรื่องพัฒนาการล่าช้าในเด็กอายุ 0-5 ปี ยังไม่ได้รับการแก้ไข ก็จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของประเทศได้ เพราะเด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก 2 ปัจจัย (11) คือ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม พันธุกรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดขีดความสามารถของศักยภาพของการพัฒนาการของเด็ก และสิ่งแวดล้อมเป็นตัวไปขยายหรือเพิ่มเติมความสามารถในการพัฒนาการของเด็กได้อีก สิ่งแวดล้อมที่สำคัญมากที่สุด คือ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เอื้อต่อการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงวัย กล่าวคือ หากมารดามีความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูหรือในงานวิจัยนี้เน้นเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ซึ่งทำให้มารดาสามารถนำความรู้นั้นไปปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตน จากการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กอายุ 1-6 ปี ของ Sirikul Isaranurug et al. ปี 2005 (12) พบว่า ระดับการศึกษาของบิดาและการมีสิ่งแวดล้อมที่บ้านที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก และ ปิยะธิดา ขจรชัยกุล (13) ปี 2540ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่มีต่อการพัฒนาจนวิสัยด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็ก อายุ 2-3 ปี ที่มีพัฒนาการต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานในชุมชนแออัดจำนวน 30 คน พบว่า การใช้กิจกรรม การเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อมัดใหญ่ทุกวันเป็นเวลา 9 สัปดาห์ มี

ผลทำให้พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ของเด็กหลังการทดลองสูงขึ้นอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) สอดคล้องกับการศึกษาของ Wichien Thongnop (14) ปี 2003 ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการของทารกในมารดาที่มีทารกอายุ 1-9 เดือน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการใช้โปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทารก คู่มือและการเยี่ยมบ้าน เพื่อส่งเสริมให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทารกและพัฒนาการทารก พบว่ามารดาในกลุ่มทดลองมีความรู้ และการปฏิบัติกรส่งเสริมพัฒนาการทารกได้ดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ จนทำให้ทารกในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านการใช้ตาและใช้มือในการแก้ปัญหาดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ซึ่งผู้ดูแลเด็กที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กเพียงพอ จะมีผลทำให้เด็กเหล่านั้นมีพัฒนาการล่าช้า (15,16,17) ดังนั้น มารดาซึ่งเป็นผู้เลี้ยงดูหลักสูงถึงร้อยละ 70 (18) จึงควรมีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ถูกต้อง รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ ควรมีจำนวนครั้งและระยะเวลาที่เหมาะสม จึงจะสามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้สมวัยได้ และจากการศึกษาข้อมูลการใช้สมุดคู่มือตรวจสุขภาพแม่และเด็ก ของ Yoko Aihara (19) ปี 2005 พบว่าร้อยละ 59.8 ของแม่มีการใช้คู่มือดังกล่าวเป็นครั้งคราว และมีเพียงร้อยละ 3.6 มีการใช้เป็นประจำและมีการบันทึกการเจริญเติบโตของลูก ซึ่งของ Wichien Thongnop(14) ก็แสดงให้เห็นว่ามีพ่อแม่แม้น้อยคนที่ให้ความตระหนักถึงความสำคัญของสมุดตรวจสุขภาพของแม่และเด็ก ดังนั้น การนำเอาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาให้มารดาได้เรียนรู้จึงต้องอาศัยกลวิธีที่มีความน่าสนใจ ซึ่งในการศึกษาค้นคว้านี้จะทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและการให้ความรู้แบบรายบุคคลที่บ้านกับมารดา สำหรับการประเมินผลพัฒนาการเด็กในกลุ่มนี้ จะใช้แบบคัดกรองพัฒนาการเด็กของ Denver II เพราะมีความเหมาะสมทั้งการใช้และตรงกับกลุ่มอายุของเด็กในกลุ่มทดลองซึ่ง นิตยา คชภักดีและคณะ (20) ก็ใช้แบบคัดกรองพัฒนาการของDenver II ฉบับภาษาไทยที่ปรับปรุงครั้งล่าสุดเช่นกัน

จังหวัดอุดรธานี เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง มี 9 อำเภอ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทำให้ความเป็นอยู่ขนาดครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย กล่าวคือ ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก ทำให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กตกเป็นหน้าที่ของภรรยาเป็นหลัก โดยสามีจะเป็นผู้หา รายได้มาเลี้ยงครอบครัว อำเภอเมืองอุดรธานี แบ่งการปกครองเป็น 16 ตำบล มีสถานีนอนมัยทั้งหมด 21 แห่ง ซึ่งเป็นหน่วยบริการทางด้านสุขภาพที่เล็กที่สุดและอยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด จึงเป็นหน่วยบริการที่สำคัญที่จะดำเนินการพัฒนาคนของประเทศด้านสุขภาพตามวงจรชีวิต

ของมนุษย์ โดยมีหน้าที่ดูแลประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย และมีหน้าที่ในการดูแลรับฝากครรภ์ ดูแลสุขภาพและรักษาพยาบาล สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เฝ้าระวังภาวะทางโภชนาการ เยี่ยมบ้าน รวมถึงการให้คำปรึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ของการเฝ้าระวังปัญหาเรื่องพัฒนาการเด็กมากนัก ดังนั้น หากมีโปรแกรมหรือกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่สามารถผสมผสานงานดูแลส่งเสริมพัฒนาการเด็กควบคู่ไปกับงานบริการที่ทำเป็นประจำเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพเด็กด้วยแล้ว จะเป็นการเพิ่มศักยภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขบนสถานีนามัยได้เป็นอย่างดี

จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ทราบว่าเด็กอายุ 1-3 ปี ในชนบทมีพัฒนาการล่าช้า และการแก้ไขปัญหาเด็กที่มีพัฒนาการเด็กล่าช้า นั้น มารดาจะต้องมีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการที่จะทำให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์หรือโปรแกรมที่สามารถทำให้มารดามีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นสมควรว่าควรมีการพัฒนา กิจกรรมหรือโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กขึ้น โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกลวิธีที่จะทำให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและใช้การให้ความรู้แบบรายบุคคลที่บ้านเป็นกลวิธีในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติของมารดา สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้และการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้าน ได้แก่ การเล่น การจัดทำของเล่นง่าย ๆ ในครัวเรือน การออกกำลังกาย การจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะกับการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก การเล่านิทาน การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับมารดา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และชุมชน ใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกัน จนทำให้เด็กไทยมีการเจริญเติบโตที่มีคุณภาพและมีพัฒนาการที่สมวัย เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป

คำถามการวิจัย

โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีผลต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี ในกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังทดลอง
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี ในกลุ่มเปรียบเทียบ ระหว่างก่อนและหลังทดลอง
3. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลอง
4. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ หลังการทดลอง

สมมติฐานการศึกษา

1. ก่อนการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของ
กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน
2. หลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของ
กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ
3. หลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของ
กลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง
4. ก่อนและหลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ
1- 3 ปีของกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน
5. ก่อนการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี
ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน
6. หลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี
ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ
7. หลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี
ของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง
8. ก่อนและหลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ
1- 3 ปีของกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน
9. ก่อนการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่
แตกต่างกัน
10. หลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

11. หลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง
12. ก่อนและหลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีในกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาถึงผลของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

นิยามตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี หมายถึง โปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาให้มารดามีความรู้ และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการบุตรให้สมวัย รวมทั้งการกระตุ้นให้บุตรได้ฝึกทักษะต่างๆ ให้มีพัฒนาการที่สมวัย จำนวน 3 ครั้ง ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมใน 2 ครั้งแรก และอีกครั้งเป็นการเยี่ยมบ้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เป็นการให้ความรู้มารดาแบบกลุ่มใหญ่ เรื่องความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

กิจกรรมที่ 2 เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบกลุ่มย่อย เพื่อให้มารดามีความรู้และได้ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ การเล่น การจัดทำของเล่นง่าย ๆ สาธิตการเล่น การจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เอื้อต่อพัฒนาการของเด็ก รับข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กล่าช้าและติดตามการใช้คู่มือ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กและการปฏิบัติของมารดา

กิจกรรมที่ 3 เป็นการติดตามและสังเกตการปฏิบัติของมารดาที่บ้านแบบรายบุคคล เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มารดานำเอาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับมาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการบุตร จัดสิ่งแวดล้อมที่บ้าน และแนะนำกิจกรรมที่มารดาควรทำในการแก้ไขปัญหาพัฒนาการล่าช้าของบุตรตนเอง

ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรมนี้ โดยการวัดความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี หมายถึง ความสามารถของมารดาที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับความรู้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ด้านภาษา ด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว ด้านสังคมและการช่วยตนเอง และการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยทั่วไปได้อย่างถูกต้อง

ประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามที่ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามของ Wichien thongnop (14) และนิตยา คชภักดี (20) ที่พัฒนาขึ้นมาวัดความรู้ของมารดา แปลผลโดยการนำคะแนนความรู้ก่อนและหลังทดลองมาเปรียบเทียบหาความแตกต่างกัน

การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก หมายถึง การปฏิบัติโดยตรงกับเด็กที่ตอบสนองตามความต้องการของเด็กทุกด้านตามวัย ทั้งทางด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว ด้านภาษา และด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง ได้แก่ การโอบกอด สัมผัสลูก การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเล่น และการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้าน

ประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนามาจากแบบสังเกตการปฏิบัติของ Wichien Thongnop (14) และนิตยา คชภักดี (20) แปลผลโดยการนำคะแนนการปฏิบัติก่อนและหลังทดลองมาเปรียบเทียบหาความแตกต่างกัน

พัฒนาการของเด็กอายุ 1-3 ปี หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการโดยรวมที่สมวัยของเด็ก อายุ 1-3 ปี ทั้งด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว ด้านภาษา และด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง

ประเมินผลโดยใช้แบบคัดกรองพัฒนาการของ Denver II แปลผลโดยการนำพัฒนาการโดยรวมของเด็ก ก่อนและหลังการทดลองมาเปรียบเทียบหาความแตกต่างกัน ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี หมายถึง คู่มือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้มารดาได้เรียนรู้และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ประกอบด้วย ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมที่ผู้วิจัยจัดขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้มารดาได้นำประสบการณ์หรือความรู้เดิมเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาแลกเปลี่ยนกันโดยวิธีการพูดคุยและเขียน ทำให้เกิดความคิดรวบยอด สรุปเป็นข้อคิดเห็นของกลุ่มและนำความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ได้ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทำให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติได้ดี

กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษารั้งนี้ ได้มาจากหลักการที่ว่า หากมารดามีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ดีแล้วนำไปปฏิบัติ จะทำให้นุตรของตนเองมีพัฒนาการที่สมวัย และจากกรอบทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ขึ้น โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงจิตสังคม และทฤษฎีความผูกพัน ประกอบกันเป็นหลักสำคัญในการที่จะพัฒนาเป็นองค์ความรู้และการปฏิบัติ

ของมารดา โดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการกลวิธีหลักในการให้ความรู้และการปฏิบัติของมารดา กล่าวคือ มารดาต้องมีความเข้าใจว่า เด็กต้องมีพัฒนาการไปตามลำดับขั้นไม่ควรหยุดหรือติดขัดที่ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง บุคลิกภาพที่ดีจะเกิดขึ้นได้เด็กต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง และตอบสนองทุกความต้องการของเด็กตั้งแต่ขั้น Oral Stage จนถึงขั้น Anal Stage และสติปัญญาของเด็กวัยนี้ก็มีความสำคัญมากในการเรียนรู้และการปรับตัวเข้ากับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่ง Piaget กล่าวว่า iva เด็กที่มีพัฒนาการสมวัย จะเป็นเด็กที่มีสติปัญญาดีเสมอ การพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้จะเริ่มจากการเรียนรู้ โดยการใช้ร่างกายและประสาทสัมผัส เริ่มมีความคิดอย่างไม่ใช้เหตุผล และเริ่มใช้คำสัมพันธ์กับสิ่งของได้เพราะการพัฒนาสติปัญญาเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ของการพัฒนาต่าง ๆ ของเด็ก อีกทั้งความผูกพันระหว่างมารดากับเด็กก็มีความสำคัญต่อพัฒนาการด้านสังคมของเด็ก ดังนั้นเด็กควรได้รับการตอบสนองทุกความต้องการไปพร้อม ๆ กันด้วย กล่าวคือ มารดาควรให้ความรักความอบอุ่น การโอบกอด สัมผัส การพูดคุย จะทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมดีขึ้น ในส่วนของมารดาก็จะเกิดความรู้สึกรักและผูกพันจนทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ดีมากขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และเมื่อเด็กเป็นคนที่มีความสติปัญญาดี มีร่างกายและจิตใจที่ดีแล้ว การทำให้เด็กมีความพร้อมที่เรียนรู้กับสังคมรอบข้าง รวมถึงการเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะเป็นเรื่องง่ายขึ้น

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีความเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารดาด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้นำแนวคิดการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามหลักสภาวะความต้องการขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กมาใช้เป็นองค์ความรู้ประกอบกับทฤษฎีข้างต้นด้วย กล่าวคือ เด็กต้องได้รับอาหารดี ร่างกายแข็งแรง นอนหลับพักผ่อนเพียงพอและพัฒนาการด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคมที่ดี จึงจะทำให้มีพัฒนาการโดยรวมที่สมวัย

การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้มาจากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในแต่ละด้าน โดยใช้แนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของ อ่ำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ สุชา จันทน์เฒ และสุภาวดี หาญเมธี คือ ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ด้านภาษา และด้านสังคม และการช่วยเหลือตนเอง สำหรับการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ การโอบกอด การสัมผัส การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเล่น การจัดทำหรือการจัดหาของเล่นง่าย ๆ ในครัวเรือน และการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

นอกจากความรู้และการปฏิบัติของมารดาแล้ว พัฒนาการโดยรวมของเด็กก็ยังเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจในการใช้ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดย

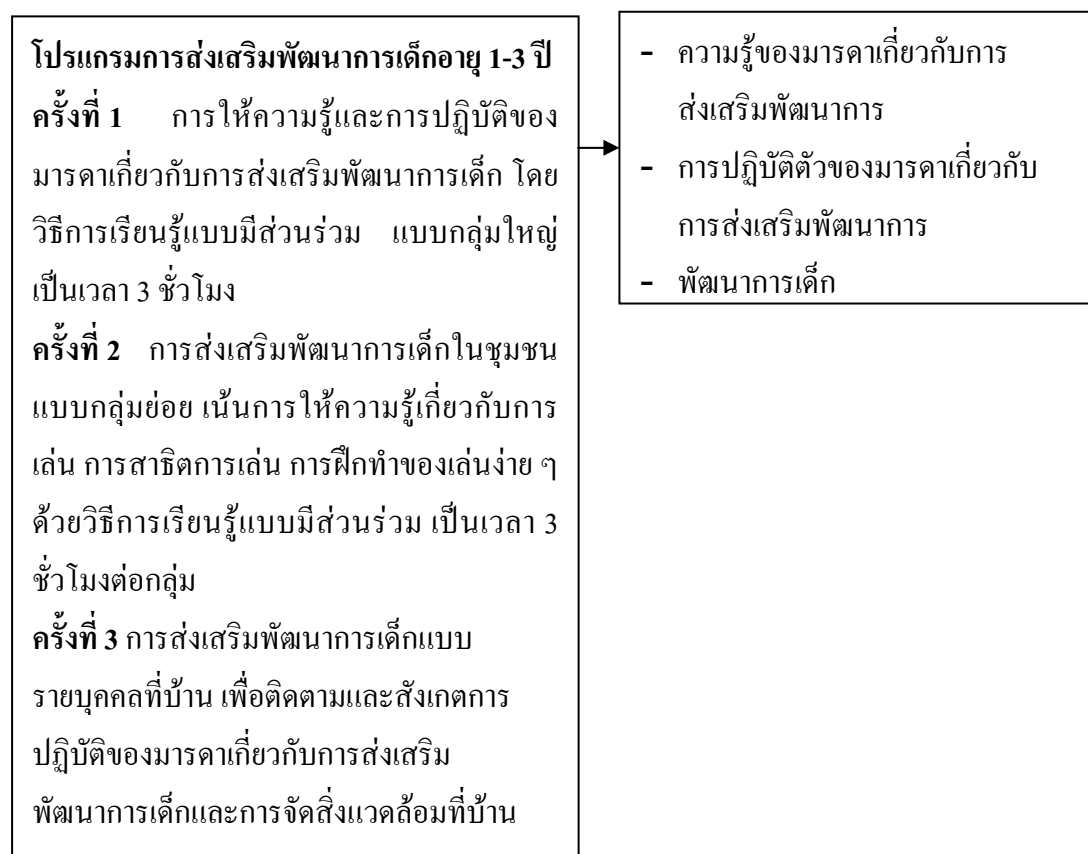
ได้ทบทวนเกี่ยวกับหลักการพัฒนาการของเด็กอายุ 1-3 ปี และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก Denver II ซึ่งเหมาะกับการใช้ประเมินพัฒนาการโดยรวมของเด็กวัยนี้

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกลวิธีที่ผู้วิจัยใช้ร่วมกับโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เพื่อให้มารดาได้มีโอกาสนในการเรียนรู้มากที่สุด โดยผ่านกระบวนการการนำเสนอประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จนเกิดเป็นความคิด รวบรวมแล้วจึงนำไปสู่การนำไปใช้หรือนำไปปฏิบัติกับบุตรของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาได้ดังรูปภาพที่ 1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

สำหรับการศึกษาเรื่องผลของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ผู้ศึกษาได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี
 - 1.1 ความหมายพัฒนาการและหลักการพัฒนาการ
 - 1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก
 - 1.3 พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี
 - 1.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับพัฒนาการเด็ก
 - 1.5 สมองกับพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี
 - 1.6 การประเมินผลพัฒนาการเด็ก และเครื่องมือที่ใช้วัด
2. ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
 - 2.1 ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
 - 2.2 การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
3. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาแบบมีส่วนร่วม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก
 - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

I. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กอายุ 1 – 3 ปี

1. ความหมายและหลักการพัฒนาการ

ความหมายของคำว่า พัฒนาการ (Development) สุชา จันทน์เอม (21) ให้ไว้ว่าหมายถึง “การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านโครงสร้างและแบบแผนอินทรีย์ทุกส่วน การเปลี่ยนแปลงนี้จะก้าวหน้าไปเรื่อยๆ เป็นขั้น ๆ จากระยะหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง ทำให้เด็กมีลักษณะและความสามารถใหม่ ๆ

เกิดขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นตามลำดับ ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม” สำหรับ อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ (22) ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นการเพิ่มทั้งความสามารถในการกระทำหน้าที่ของอวัยวะส่วนต่างๆ เช่น ความสามารถของเด็กในการคว้า คลาน ยืน เดิน พุด อีกทั้งความสามารถในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเด็กบางคนอาจมีความสามารถเฉพาะตัว เพราะเด็กแต่ละคนจะมีอัตราพัฒนาการช้าเร็วต่างกันบ้าง ตามสภาพความแตกต่างทางพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการกระทำกิจกรรมแต่ละชนิดนั้น จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการ ซึ่งจะต้องอาศัยการเจริญเติบโตเป็นองค์ประกอบด้วย”

ในการศึกษาครั้งนี้ พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปในทางที่ดีขึ้น จนทำให้เด็กมีพัฒนาการโดยรวมที่สมวัย

หลักการพัฒนาการของเด็ก พัฒนาการของเด็กเป็นกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติที่พ่อแม่ควรรู้และควรทำความเข้าใจ เพื่อใช้ประกอบในการอบรมเลี้ยงดูลูกได้อย่างสมบูรณ์ มีหลักการพัฒนาการดังนี้ (23)

1. เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องตั้งแต่ปฏิสนธิ (Conception) จนเป็นผู้ใหญ่ มีวุฒิภาวะ (maturity) และต่อไปจนตลอดชีวิต การเกิดจึงเป็นเพียงช่วงเวลาหนึ่งในกระบวนการนี้ ความเชื่อที่กล่าวว่า การเรียนรู้เริ่มต้นเมื่อเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนจึงไม่ถูกต้อง เพราะการเรียนรู้พัฒนาการของเด็กที่สำคัญเกิดขึ้นตั้งแต่ 2-3 เดือนก่อนเกิดจนถึงอายุ 3-4 ปี ก่อนที่เด็กจะเข้า โรงเรียน ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กจำเป็นต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารกวัยเตาะแตะจนถึงวัยอนุบาล โดยใช้วิธีการที่เหมาะสม

2. ลำดับขั้นตอน (Sequence) ของพัฒนาการของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะเดียวกัน แต่อัตรา (rate) และระยะเวลาในการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ อาจต่างกันก็ได้ ซึ่งพัฒนาการของเด็กจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยขั้นต้นเป็นพื้นฐานสำหรับขั้นตอนต่อไป

3. พัฒนาการมีมิติสัมพันธ์ระหว่างกันหลายด้าน (Several inter-related dimensions) พัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา สังคม จิตใจ และอารมณ์ แต่ละส่วนส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน เมื่อด้านหนึ่งก้าวหน้าอีกด้านหนึ่งจะก้าวหน้าตามด้วย เช่น เมื่อเด็กเดินได้จะสำรวจสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น ทำให้มีโอกาสเกิดประสบการณ์เรียนรู้กว้างยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้มีพัฒนาการทางสติปัญญา ก้าวหน้า และเด็กมีความภาคภูมิใจ สนุกที่เดินได้ ทำให้มีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และจิตใจก้าวหน้าขึ้นด้วย ในทำนองเดียวกันถ้าด้านหนึ่งด้านใดผิดปกติก็จะทำให้ด้านอื่น ๆ ผิดปกติตามด้วย เช่น เด็กที่มีความผิดปกติในด้านการได้ยินและการสื่อความหมายมักจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาล่าช้าไปด้วย และมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านอารมณ์และสังคม ดังนั้น กิจกรรมที่ส่งเสริม

พัฒนาการอย่างเหมาะสม ต้องคำนึงถึงความสนใจของเด็กและมีความเข้าใจเด็ก บุรณาการของด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลจะส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม อารมณ์ และจิตวิญญาณร่วมไปกับพัฒนาการทางสติปัญญา และด้านร่างกายไปพร้อม ๆ กัน

4. การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านพันธุกรรมกับปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมในแต่ละช่วงชีวิต โดยปัจจัยทางพันธุกรรมที่ได้รับจากบิดามารดาเป็นตัวกำหนดศักยภาพ ส่วนปัจจัยทางภาวะแวดล้อมเป็นตัวกำหนดโอกาสความเป็นไปได้ของการที่จะเติบโตและพัฒนาตามศักยภาพนั้น ๆ ผลลัพธ์ของพัฒนาการจะเป็นอย่างไรหลังจากปฏิสนธิแล้วจึงขึ้นอยู่กับสุขภาพมารดาและสภาพครอบครัว สังคม และโอกาสที่จะได้รับการดูแลและประสบการณ์การเรียนรู้

5. พฤติกรรมพัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับระดับวุฒิภาวะของสมอง และระบบประสาทโดยตรง กล่าวคือ ระบบประสาทที่ควบคุมอวัยวะหรือระบบต่าง ๆ จะต้องพัฒนาอย่างเต็มที่ ก่อนที่ระบบหรืออวัยวะนั้นจะทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ปัจจัยแวดล้อมเชิงกายภาพและสังคม (Physical and social environment) ในวัยเด็กปฐมวัย มีส่วนสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างและการทำงานของสมองและระบบประสาท นอกเหนือไปจากปัจจัยทางพันธุกรรมและอาหารที่เด็กได้รับ

6. ทิศทางของพัฒนาการเริ่มจากศีรษะไปเท้า ทารกจะชันคอได้ก่อนแล้วจึงคว่ำ นั่ง ยืน และเดินได้ ส่วนการควบคุมการทำงานของแขนขาจะมีทิศทางจากส่วนใกล้ตัวไปส่วนปลาย คือ เด็กจะใช้ทั้งแขนปิดสิ่งของก่อนจะควบคุมข้อมือ ฝ่ามือ และนิ้วมือได้

7. พัฒนาการทางการเคลื่อนไหวจะเปลี่ยนจากปฏิกิริยาสะท้อน (reflex) มาเป็นการเคลื่อนไหวที่ควบคุมได้ (voluntary movement) เช่น ปฏิกิริยาสะท้อนที่พบในทารกแรกเกิดถึง 3 เดือน คือ การกำมือโดยอัตโนมัติจะต้องถูกควบคุม คือ ทารกรู้จักคลายนิ้วมือออกก่อนที่ทารกจะใช้มือคว่ำและกำอย่างจงใจได้เมื่อประมาณอายุ 4-5 เดือน

8. พัฒนาการทางพฤติกรรมเริ่มจากการแสดงออกแบบรวม ๆ ก่อนที่จะเปลี่ยนไปเป็นพฤติกรรมที่เจาะจง เช่น ทารกอายุ 3 เดือน เมื่อเห็นของเล่นที่สนใจจะเคลื่อนไหวทั้งตัวและแขนขา แต่เมื่ออายุ 6-7 เดือน จะเอื้อมมือเดียวไปหยิบมา หรือเด็กอายุ 1 ปี เมื่อพูดคำว่า “แม่-นม” อาจหมายถึง “แม่เอานมมาให้หนู” หรือ “แม่เอาขวดนมกินไป” หรืออาจหมายถึง เครื่องดื่มอื่น ๆ ที่ไม่ใช่นมก็ได้ ต่อมาเมื่อโตขึ้นพัฒนาการด้านภาษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจึงพูดอย่างจำเพาะเจาะจงได้

9. พัฒนาการของเด็กจะก้าวหน้าตามลำดับได้เมื่อเด็กมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง จากประสาทสัมผัสต่าง ๆ จากการคิด พูดและลงมือกระทำ ดังนั้นผู้ใหญ่ควรส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก โดยให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้จากการสัมผัส สำรวจ ทดลอง และค้นพบสิ่งแวดล้อม การเล่น การลงมือกระทำ การทำงานตามกำลังและการเอาใจใส่ดูแลตอบสนองให้เด็กมีโอกาส

ปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ เพื่อให้เด็กรู้ถึงการยอมรับและมีความรู้สึกรับรองในสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร ที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาการด้านอื่น ๆ

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี มีหลากหลายทฤษฎี แต่ในการศึกษานี้จะใช้ทฤษฎีดังต่อไปนี้ คือ

- 2.1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของPiaget
- 2.2. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของFreud
- 2.3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของ Erikson
- 2.4. ทฤษฎีความผูกพัน

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของPiaget (Cognitive Development Theory)

Piaget (47) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางความรู้และความเข้าใจหรือทางสติปัญญาว่า ความคิดหรือสติปัญญา หมายถึง การที่บุคคลสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สามารถดัดแปลงความคิดและการแสดงออกของตนได้ดี ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการ 2 ชนิด คือ

1. การรับ (Assimilation) เป็นกระบวนการที่เด็กรับเอาประสบการณ์ต่าง ๆ มาเป็นประสบการณ์เฉพาะตน ทำให้เด็กมีพฤติกรรมต่อสิ่งใหม่ ๆ ตามประสบการณ์ของตน เช่น เด็ก 2 ขวบ ที่ชอบเล่นของเล่นตุ๊กตาด้วยการโยนหรือเขย่า เมื่อนำเครื่องบินหรือเครื่องบินอื่นมาให้เล่นก็อาจจะเล่นแบบโยนหรือเขย่าเหมือนเดิม

2. การเก็บและปรุงแต่ง (Accommodation) เป็นกระบวนการในการปรับความเข้าใจหรือประสบการณ์เดิมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ โดยการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม เช่น เด็กที่เล่นเครื่องบินโดยการโยนหรือเขย่า ถ้าเด็กเรียนรู้ว่า เครื่องบินสามารถร่อนเล่นได้ เด็กก็จะเปลี่ยนวิธีเล่นเสียใหม่ โดยการร่อนเครื่องบินเล่น แทนที่จะโยนหรือเขย่าเล่นเหมือนเดิม

Piaget แบ่งพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ ความคิด หรือสติปัญญา ออกเป็น 4 ระยะ คือ

1. ระยะของการใช้ร่างกายและประสาทสัมผัส (Sensorimotor period)
2. ระยะของการเริ่มมีความคิดความเข้าใจ (Pre-operational period)
3. ขั้นของการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงรูปธรรม (Concrete operational period)
4. ขั้นของการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal operational period) โดยมีระยะที่เกี่ยวข้องกับเด็กอายุ 1-3 ปี เพียง 2 ระยะคือ

1. ระยะของการใช้ร่างกายและประสาทสัมผัส (Sensorimotor period) อายุ 0-2 ปี ในขั้นนี้พฤติกรรมของเด็กอยู่กับการเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การดูด การมอง การไขว่คว้า พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นลักษณะปฏิกิริยาสะท้อน มีพฤติกรรมน้อยมากที่แสดงออกถึงความเข้าใจเพราะเด็กยังไม่สามารถแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อมได้ ตัวตน (self) ของเด็กยังไม่ได้พัฒนาจนกว่าเด็กจะได้รับประสบการณ์ ทำให้ได้พัฒนาตัวตนขึ้นมาแล้วเด็กจึงสามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้จนกระทั่งเด็กอายุประมาณ 18 เดือน จึงจะเริ่มแก้ปัญหาด้วยตนเองได้บ้าง และรับรู้เท่าที่สายตามองเห็น เช่น จะหยิบของที่อยู่ไกลตัวได้อย่างไร จะเอาผ้าปิดหน้าอยู่ได้อย่างไร เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กจะค่อย ๆ เข้าใจสภาพแวดล้อมและเริ่มสนใจเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากขึ้น

2. ระยะของการเริ่มมีความคิดความเข้าใจ (Pre-operational period) อายุ 2-7 ปี เด็กยังไม่สามารถใช้สติปัญญากระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ระยะนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ชั้น คือ

2.1 ชั้น pre-conceptual thought อายุ 2-4 ปี ในระยะนี้เด็กพัฒนาทางด้านการใช้ภาษา รู้จักใช้คำสัมพันธ์กับสิ่งของ เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แต่ยังไม่สมบูรณ์ และยังไม่มียุติผล เด็กชอบเล่นสมมติ โดยสร้างเป็นจินตนาการ เช่น ให้อัฒตาคือเด็กจริง ๆ หรือสมมติให้ของเล่นเป็นสิ่งมีชีวิต เด็กระยะนี้อยู่ในระยะของโลกแห่งจินตนาการ

2.2 ชั้น Intuitive thought อายุ 4-7 ปี ความคิดของเด็กในระยะนี้มีเหตุมีผลขึ้น แต่การคิดยังออกมาในลักษณะการรับรู้มากกว่าความเข้าใจ เด็กจะพัฒนาการรับรู้อย่างรวดเร็ว สามารถที่จะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นหมวดหมู่ ทั้งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ในขั้นนี้เด็กมีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่ง คือ เชื่อตัวเองโดยไม่ยอมเปลี่ยนความคิด หรือเชื่อในเรื่องการทรงภาวะเดิมของวัตถุ (Conservation) ซึ่ง Piaget เรียกว่า principle of invariance เช่น เมื่อเด็กรับรู้เกี่ยวกับขนาดและน้ำหนักของวัตถุทรงกลมแล้ว เมื่อให้เด็กทำเป็นแท่งยาวเด็กจะบอกว่าทำไม่ได้ เพราะแท่งยาวจะต้องใช้จำนวนวัตถุที่มีปริมาณมากกว่าเดิม เป็นต้น

สรุป ระยะพัฒนาการที่เกี่ยวกับเด็กวัยนี้ที่สำคัญ คือ ระยะของการใช้ร่างกายและประสาทสัมผัส (Sensorimotor period) อยู่ในช่วงอายุ 0-2 ปี เป็นระยะที่เด็กมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสติปัญญาของตน โดยการรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวด้วยการจับ การสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ในการที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิต โดยใช้ร่างกายและประสาทสัมผัสเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ เช่น การจับของใส่ปาก และระยะการคิดอย่างไม่ใช้เหตุผลที่สมบูรณ์ (Pre-operational period) อยู่ในช่วงอายุ 2-7 ปี เป็นระยะที่เด็กมีพัฒนาการทางด้านภาษา คือ รู้จักใช้คำสัมพันธ์กับสิ่งของ มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แต่ยังไม่สมบูรณ์ และยังไม่มียุติผล และเด็กจะคิดมีเหตุผลมากขึ้นแต่การคิดจะออกมาในลักษณะการรับรู้มากกว่าความเข้าใจ เริ่มพัฒนาความคิดเรื่องการทรงสภาพเดิมของวัตถุ ทั้งปริมาณ น้ำหนัก และปริมาตร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget มาใช้เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยมีรายละเอียดดังนี้ เด็กจะมีพัฒนาการที่สมวัยได้จะต้องมีพัฒนาการด้านสติปัญญาที่ดีก่อน เพราะเด็กที่เจริญเติบโตสมบูรณ์ดี สมองเด็กก็จะเจริญเติบโตดีไปด้วย ซึ่งจะทำให้เด็กมีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวของตนเองได้ดี ทำให้เด็กมีพื้นฐานการพัฒนาทางสติปัญญาดีตามไปด้วย Piaget กล่าวว่า การพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กอายุ 1-3 ปี จะเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้จากการใช้ร่างกายและประสาทสัมผัสในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และมีการคิดอย่างไม่ใช้เหตุผลที่สมบูรณ์ และเด็กเริ่มจะมีพัฒนาการด้านภาษาตามมา โดยจะค่อย ๆ ใช้คำสัมพันธ์กับสิ่งของได้ ดังนั้น การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ผู้วิจัยจึงได้นำเอาทฤษฎีนี้มาเป็นหลักในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยผ่านการเล่น หากมารดาจัดหาของเล่นที่ดี เหมาะสมกับวัย เด็กจะเกิดการเรียนรู้ ทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดีตามไปด้วย และการที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้มารดาซึ่งเป็นผู้ดูแลหลักของเด็กวัยนี้ต้องจัดกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้อยู่เสมอ รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วย นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความถี่ในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วย เพราะเด็กที่ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้บ่อย ๆ จะทำให้เด็กมีเส้นใยประสาทที่มากขึ้นและคงทน ทำให้เด็กฉลาดและสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการโดยรวมที่สมวัยด้วย ดังนั้น การเลี้ยงดูของมารดา การฝึกให้มารดาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ การเล่น การเล่านิทาน การอ่านหนังสือให้ฟัง การออกกำลังกาย รวมถึงการโอบกอด สัมผัสเด็ก สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการโดยรวม ซึ่งผู้วิจัยจะนำกิจกรรมข้างต้นไปใช้ในการให้ความรู้และฝึกทักษะการปฏิบัติกับมารดา

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud (Psychoanalytic Theory)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (21) เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ (personality development) โดยนักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี คือ Sigmund Freud (1905) และ Erik Erikson (1963)

พัฒนาการบุคลิกภาพ เกิดจากประสบการณ์ในวัยเด็กซึ่งมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ Freud เสนอขั้นตอนของ Psychosexual development ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ขั้น โดยเด็กอายุ 1-3 ปีจัดอยู่ในขั้นที่ 1-2 กล่าวคือ

1. ระยะปาก (oral stage) เป็นระยะที่เด็กใช้ปากทำให้เกิดความสุข ความพอใจ ตั้งแต่แรกเกิดจนประมาณ 2 ปี โดยการดูด กลืน กัด ขบเคี้ยว แทะ ฯลฯ ในระยะนี้ ถ้าเด็กไม่ได้รับความพอใจ จะเกิดปัญหาเมื่อโตขึ้น เช่น กัดดินสอปากกา เคี้ยวหมากฝรั่ง ใช้หลอดดูดน้ำ และอื่นๆ

2. ระยะทวารหนักหรือขั้วถ่าย (anal stage) เป็นระยะที่เด็กได้รับความพึงพอใจถ้าได้ขั้วถ่าย ซึ่งอายุประมาณ 2-3 ปี ปัญหาพัฒนาการที่อาจเกิดขึ้นได้ในระยะนี้ คือ ถ้าพ่อแม่เข้มงวดเรื่องการฝึกหัดขั้วถ่ายกับเด็กมากเกินไป เด็กอาจมีนิสัยคือรั้น เข้มงวด เจ้าระเบียบ และมีอารมณ์เครียดตลอดเวลา เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเอาหลักการพัฒนามนุษย์มาใช้ในการพัฒนาโปรแกรม และการจัดกิจกรรมการเล่นให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก กล่าวคือ มารดาต้องตอบสนองความต้องการเด็กได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เด็กมีบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่ ระยะปาก (Oral Stage) เด็กจะมีความสุขโดยการใช้ปาก ดังนั้น การจัดของเล่นให้เด็กอายุ 1-2 ปีจึงควรเป็นสิ่งที่เด็กสามารถกัด ดูด หรือแทะได้ และควรทำมาจากวัสดุที่ปลอดภัย เมื่อเด็กกัดหรือดูด จะได้ปลอดภัย และมารดาที่จะปล่อยให้เด็กกัดหรือดูดได้ ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างหนึ่ง ในขณะที่ถ้าเป็นของที่กัดหรือดูดไม่ได้ มารดาอาจจะห้าม ทำให้เด็กเกิดความไม่พอใจ ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นปัญหาเกี่ยวกับบุคลิกภาพเมื่อโตขึ้นได้ สำหรับระยะทวารหนัก ก็เช่นกันเด็กจะมีความสุขเมื่อได้ขั้วถ่าย ดังนั้นมารดาจึงควรฝึกการขั้วถ่ายของเด็กแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่เข้มงวด เด็กเมื่อโตขึ้นจะได้ไม่มีนิสัยคือ เจ้าระเบียบหรือมีอาการเครียด

สรุปในการศึกษานี้ ผู้วิจัยจะนำเรื่องการตอบสนองทุกความต้องการของเด็ก การเลือกของเล่นให้เหมาะสมกับพัฒนาการและวัย รวมถึงการเข้าใจขั้นตอนของพัฒนาการของเด็ก เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และนำไปสอนเป็นความรู้ และการปฏิบัติให้มารดา

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงจิตสังคมของ Erikson (Psychosocial learning Theory)

Erik Erikson (24) ขยายและปรับแนวคิดของ Freud ไปสู่พัฒนาการของบุคลิกภาพ และได้กล่าวว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็กขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก ซึ่ง Erikson ได้ศึกษาพัฒนาการของเด็กโดยเริ่มจากความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดา เขาสรุปว่าประสบการณ์จากการเลี้ยงดูที่ทารกได้รับความรัก ความอบอุ่นจากบิดามารดามีส่วนสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้กับเด็ก ในทางตรงข้าม ถ้าทารกไม่ได้รับความรัก การดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดา จะทำให้เป็นเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ และมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

Erikson ได้แบ่งขั้นตอนการพัฒนาการที่เรียกว่า Psychosocial stage ออกเป็น 8 ขั้นตอน เน้นความสำคัญของพัฒนาการขั้นต้นว่าเป็นพื้นฐานของพัฒนาการในขั้นอื่นต่อไป โดยเกี่ยวข้องกับเด็กอายุ 1-3 ปีเพียงขั้นที่ 1-2 ดังนี้

1. ระยะเชื่อใจไว้วางใจกับความระแวงไม่ไว้วางใจ (trust & mistrust) อายุตั้งแต่แรกเกิด-1 ปี วัยนี้เด็กต้องอาศัยผู้อื่น โดยเฉพาะแม่ เป็นผู้เอาใจใส่ดูแลให้นม อุ้มชู แต่งตัวและสอนให้เด็กพบกับสิ่งเร้าใหม่ๆ พ่อแม่จะกอดรัด สัมผัส พูดยุ้ย เล่นด้วยตลอดเวลา ถ้าเด็กได้รับความรัก ความอบอุ่น ความพอใจ เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าตนสามารถอยู่ในโลกได้อย่างมีความสุข มีความเชื่อใจไว้วางใจต่อโลก กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ และรู้สึกไว้วางใจคนอื่น แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่นเท่าที่ควร เขาจะเกิดความกลัว ว้าวุ่น รู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง ทำให้ไม่เชื่อใจไว้วางใจใคร กลายเป็นเด็กเฉื่อยชาหรือไม่อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ดังนั้น พัฒนาการทางสังคมและอารมณ์ขั้นพื้นฐานจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของเด็กกับแม่

2. ระยะที่มีความอิสระกับความสงสัยไม่แน่ใจ (autonomy & doubt) อายุ 1-3 ปี เด็กเริ่มช่วยเหลือตัวเองบ้าง เช่น การกินอาหาร การขับถ่าย การเดิน การพูด และทำอะไรได้ตามอิสระ เป็นระยะที่เด็กพยายามใช้คำพูดของตนเองและพยายามจะสำรวจโลกรอบๆ ตัว ถ้าพ่อแม่ให้การสนับสนุน กระตุ้นให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเอง จะทำให้เด็กมีความสามารถไม่ต้องพึ่งผู้ใหญ่ และมีอิสระแต่ในทางตรงข้าม ถ้าพ่อแม่คอยห้ามปรามหรือกีดกันหรือปกป้อง ไม่ยอมรับ จะทำให้เด็กรู้สึกละอายและสงสัยตัวเอง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำช่วงพัฒนาการระยะ trust & mistrust และระยะ autonomy & doubt มาใช้เป็นความรู้และการปฏิบัติให้กับมารดา ว่าเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเองได้นั้น เด็กต้องมีความไว้วางใจกับคนรอบข้างและสิ่งแวดล้อม และมีอิสระในการคิดหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้เองโดยไม่ต้องพึ่งพิงผู้ใหญ่ เพราะเมื่อมารดาเข้าใจขั้นตอนพัฒนาการของเด็กวัยนี้แล้วจะได้นำไปปฏิบัติจริงได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สำหรับกิจกรรมที่มารดาควรกระทำเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยนี้ คือ การโอบกอด สัมผัส พูดยุ้ย การเล่นด้วย เพื่อให้เด็กไว้วางใจกับบุคคลรอบข้างและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงการฝึกหรือปล่อยให้เด็กรับประทานอาหารเอง ฝึกขับถ่าย การเดิน พูด ใส่เสื้อผ้าเอง ซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันของเขาเอง เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจและช่วยเหลือตนเองได้

ดังนั้น การพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จึงจำเป็นต้องทำให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติตามกิจกรรมข้างต้นจึงจะทำให้โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กนี้สัมฤทธิ์ผล แล้วทำให้เด็กมีพัฒนาการที่สมวัยได้

ทฤษฎีความผูกพัน (Attachment Theory)

ทฤษฎีความผูกพัน (25) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการสร้างความผูกพันที่มั่นคง (Secure attachment) ระหว่างเด็กกับมารดา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับพัฒนาการด้านอื่น ๆ เน้นการให้

มารดากับบุตร ได้สัมผัสกันตั้งแต่ระยะแรกเกิดและเลี้ยงบุตรด้วยนมแม่อย่างเดียวน การสร้างสายสัมพันธ์ (bonding) เป็นกระบวนการที่เกิดจากความใกล้ชิดเอาใจใส่ของบิดามารดาต่อบุตร และเพิ่มความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเมื่อมีประสบการณ์ในการดูแลบุตรให้มีความสุข จากการตอบสนองซึ่งกันและกันบ่อย ๆ และสม่ำเสมอ

ส่วนทางฝ่ายบุตรจะเกิดความผูกพัน (Attachment) กับบิดามารดาที่อยู่ใกล้ชิดและให้การดูแลตน เกิดความรู้สึกพึ่งพาทั้งทางด้านอารมณ์ จิตใจ และทางร่างกาย ความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดาเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ช่วยให้เด็กพัฒนาความเป็นตัวเอง เป็นฐานแห่งความปลอดภัย และมั่นใจที่ทำให้เด็กสามารถออกไปสำรวจเรียนรู้สิ่งแวดล้อม และโลกภายนอก เมื่อบิดามารดาารู้สึกถึงความผูกพันที่เด็กมีต่อตน การดูแลจะเปลี่ยนลักษณะไปจากการเลี้ยงให้อาหาร ทำความสะอาด ดูแลความปลอดภัยทางร่างกาย มาเป็นความเอ็นดู มีอารมณ์รู้สึกตอบสนองต่อเด็กด้วยความรัก ความเข้าใจร่วมด้วย จึงสามารถให้การอบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ ตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

Bowlby (25) พบว่าประสบการณ์การเลี้ยงดูและการพลัดพรากในวัยทารกและปฐมวัยมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการด้านจิตใจ บุคลิกภาพ และสังคมของบุคคล เพราะประสบการณ์เหล่านี้จะถูกปลูกฝังอยู่ในจิตใจ บุคลิกภาพ และสังคมของบุคคล เพราะประสบการณ์เหล่านี้จะถูกปลูกฝังอยู่ในจิตใจจนเปรียบเสมือน “พิมพ์เขียว” หรือแบบร่างของลักษณะจิตใจเด็ก ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่าความรัก ความเอาใจใส่ดูแลจากบุคคลนั้น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มีความหวังที่จะแก้ไขได้

ในการศึกษาทางพฤติกรรม Ainsworth พบว่าในสถานการณ์ที่แปลกใหม่ เด็กอายุ 12-18 เดือน ที่มีระดับความผูกพันกับมารดาต่างกันมีพฤติกรรมแตกต่างกันชัดเจน โดยเด็กที่มีความผูกพันมั่นคงสามารถเล่นและเรียนรู้ได้อย่างอิสระมากกว่า แม้เมื่อมีคนแปลกหน้ามาทำให้เด็กเกิดความกังวล ก็จะกลับมามารดาเพื่อเพิ่มความมั่นใจหรือกำลังใจก่อนที่จะสามารถควบคุมความกังวลกลับไปเล่นและเรียนรู้ได้ ส่วนเด็กที่มีความผูกพันไม่มั่นคง เด็กจะแสดงความลังเล งอแง หวาดระแวง เกาะติดกับมารดา ลดโอกาสการสำรวจและเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม ส่วน Stroufe ศึกษาพบว่าในช่วง 2 ปีแรกของชีวิต เด็กที่มีความผูกพัน มั่นคงจะแสดงความกระตือรือร้นในการสำรวจและเล่นกับสิ่งต่าง ๆ และมีความสามารถที่จะแสวงหาและรับการปลอบใจได้จากผู้เลี้ยงดู

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีความผูกพันมาใช้พัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ความรู้และการปฏิบัติของมารดา กล่าวคือ เด็กที่มีความผูกพันมั่นคงกับมารดาในวัยนี้ จะทำให้มีความกระตือรือร้นในการสำรวจ การเล่นและการเรียนรู้ได้อย่างมีอิสระมากกว่าเด็กที่ไม่มีความผูกพันมั่นคง อีกทั้งหากมารดาและเด็กมีความผูกพันมั่นคงต่อกันแล้ว ยังจะ

ทำให้มารดามีความรัก ความเอาใจใส่มากขึ้นกว่าการอบรมเลี้ยงดูทั่ว ๆ ไป ซึ่งจะทำให้มารดาสามารถตอบสนองความต้องการของบุตรได้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจด้วย

ดังนั้น ในการจัดทำกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ ผู้วิจัยจะนำเอากิจกรรมการแสดงความรัก ความผูกพันระหว่างมารดากับบุตร มาใช้ในโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วย ได้แก่ การโอบกอด การพูดคุย การเล่นิทาน การอ่านหนังสือให้ฟัง มาเป็นกิจกรรมให้มารดาและบุตรได้ฝึกปฏิบัติร่วมกัน

3. พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

3.1 พัฒนาการทางร่างกาย รูปร่างและสัดส่วนของร่างกายจะเปลี่ยนไปจากวัยทารกค่อนข้างมาก รูปร่างเดิมที่เคยอ้วน กลม ศีรษะใหญ่ ตัวใหญ่และสั้น จะค่อย ๆ ยืดยาวออกไปหน้าและศีรษะจะเล็กลงเมื่อเทียบกับขนาดของลำตัว ส่วนแขนขา ลำตัว และลำคอจะเรียวยาวขึ้น มือและเท้าจะใหญ่และแข็งแรงขึ้น ส่วนอกไหล่จะกว้างขึ้น ส่วนหน้าท้องจะแฟบลง การเพิ่มน้ำหนักของเด็กปฐมวัยเกิดจากการเจริญเติบโตของกระดูกและกล้ามเนื้อเป็นส่วนใหญ่ น้ำหนักของเด็กจะเพิ่มขึ้นรวดเร็วมากในระยะ 2-3 ปี ต่อมาน้ำหนักตัวจะเพิ่มน้อยลง ส่วนสูงจะเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณ 7.5 เซนติเมตร เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการในด้านกระดูก กล้ามเนื้อหน้าท้อง และเอ็นที่แข็งแรงเพิ่มขึ้น ทำให้มีการเคลื่อนไหวร่างกายได้มากขึ้น อายุ 1 ปี เด็กเริ่มยืนเองได้ เดินได้โดยการจูงแขน อายุ 1 ปีครึ่งเดินได้เองโดยไม่ต้องจูง เริ่มหัดวิ่ง อายุ 2 ปี วิ่งได้ดี เตะฟุตบอลได้และโยนลูกบอลได้ อายุ 3 ปี ปีนป่ายและกระโดดได้ ขี่รถสามล้อถีบได้ และถอดเสื้อผ้าเองได้

3.2 พัฒนาการทางด้านภาษา วัยนี้เด็กใช้ภาษาพูดได้ดีพอสมควร รู้จักคำศัพท์เพิ่มขึ้น และสามารถรู้ความหมายของคำใหม่ ๆ การพัฒนาทางภาษาของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เพศ จำนวนพี่น้อง ความเอาใจใส่ของบิดามารดา เด็กวัยนี้มักจะชอบพูดเกี่ยวกับตัวเองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับตน บางครั้งก็พูดกับตัวเองบ่อย ๆ เด็กวัย 2-3 ปี บางครั้งมีปัญหาในการพูด คือ มีอาการพูดติดอ่าง การที่ผู้ใหญ่ยอมรับฟังการพูดคุยของเด็ก จะช่วยให้เด็กรู้จักพูดในสิ่งที่ตนสละยังขึ้น เด็กบางคนพัฒนาการทางภาษาช้าไป ทั้งนี้ได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาของเด็กแต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย

3.3 พัฒนาการทางด้านอารมณ์ เด็กวัยนี้มีอารมณ์ค่อนข้างรุนแรง ยังควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ เนื่องจากเป็นระยะที่เด็กยังไม่มีเหตุผลทางจิตใจ อารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย เข้าอารมณ์ บางครั้งจะแสดงอารมณ์โกรธออกมาโดยไม่มีเหตุผลและยังเป็นวัยที่มีจิตใจหวาดกลัว แสดงอารมณ์อิจฉาริษยา หวงสิ่งของ ต้องการให้ทุกสิ่งเป็นของตนเอง พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กอายุ 1-3 ปีจะเปลี่ยนไปตามอายุ อายุ 1 ปีครึ่ง กลัวคนแปลกหน้า เมื่อไม่ถูกใจสิ่งใดจะแสดงอารมณ์

โทรทัศน์แรง ลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ตรงไปตรงมาและเปิดเผย อายุ 2 ปี อารมณ์รุนแรงจะลดน้อยลง ไม่ชอบอยู่คนเดียว เริ่มอยากเล่นกับเพื่อน ๆ ที่มีอายุ ใกล้เคียงกัน อายุ 3 ปี ควบคุมอารมณ์ตนเองได้มากขึ้น เป็นอิสระและเป็นตัวของตนเองมากขึ้น เริ่มฟังอย่างมีเหตุผลและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลมากขึ้น

3.4 พัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือ พัฒนาการทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามอายุเด็ก อายุ 1 ปีครึ่ง เริ่มเล่นคนเดียวได้ แต่ต้องมีผู้ใหญ่อยู่ใกล้ๆ เปลี่ยนความสนใจง่าย อายุ 2 ปี การเล่นกับเพื่อนยังไม่รู้จักมารยาทสังคม ไม่มีการอ้อมขอมหรือยอมให้กัน ชอบเลียนแบบผู้ใหญ่ทำงานบ้าน อายุ 3 ปี ติดต่อสังคมนอกบ้านมากขึ้น ชอบการสร้างจินตนาการ ชอบพูดประโยคคำถามว่า อะไร เมื่อไร ที่ไหน ทำไม อย่างไร โดยไม่ต้องการคำตอบที่มีเหตุผลมากนัก

3.5 พัฒนาการด้านสติปัญญา โดยทั่วไปความสามารถทางสติปัญญาของเด็กอายุ 1-3 ปีจะเป็นไปตามอายุเด็ก อายุ 1 ปีครึ่ง จะเริ่มพูดคำสั้นๆ 3-4 คำ พยายามเลียนแบบเสียงที่ได้ยินมา และสามารถจับดินสอขีดวงวนไปมาได้โดยไม่เป็นตัวอักษร อายุ 2 ปี สามารถพูดประโยคสั้น ๆ 2-3 พยางค์ และเปิดหนังสือดูทีละแผ่นได้ อายุ 3 ปี สามารถพูดประโยค 3-4 พยางค์ได้ เริ่มนับเลข ตอบคำถามสั้น ๆ และร้องเพลงตามผู้อื่นได้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่าง ๆ จากที่กล่าวมาข้างต้น มาประยุกต์ใช้ให้เป็น 4 ด้าน คือ ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้านภาษา และด้านสังคมและการช่วยเหลือ เพื่อให้เป็นแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยนี้ ร่วมกับแนวคิดการอบรมเลี้ยงดูตามหลัก สพด. เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และการปฏิบัติของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งสอดคล้องกันทั้งด้านเนื้อหาและการประเมินผล ซึ่งสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงพัฒนาการปกติของเด็กอายุ 1-3 ปี

อายุ (เดือน)	กล้ามเนื้อมัดใหญ่	กล้ามเนื้อมัดเล็ก	ด้านภาษา	สังคมและช่วย ตนเอง
12	เกาะเดิน ยืนเองได้ ชักรู้ อาจกางแขน ขาเพื่อทรงตัว	ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ หยิบของเล็กๆ ได้ถนัด หยิบของใส่ถ้วยหรือ กล่อง	เรียกพ่อ แม่ หรือพูดคำ โดดที่มีความหมาย 1 คำ ทำท่าทางตามคำ บอกที่มีท่าทาง ประกอบได้	ตบมือ เลียนท่าทาง โบกมือ สาธิต ร่วมมือ เวลาแต่งตัว และชอบ สำรวจ

ตารางที่ 1 แสดงพัฒนาการปกติของเด็กอายุ 1-3 ปี (ต่อ)

อายุ (เดือน)	กล้ามเนื้อใหญ่	กล้ามเนื้อเล็ก	ด้านภาษา	สังคมและช่วย ตนเอง
15	เดินเองได้	วางของซ้อนกัน 2 ชั้น	พูดเป็นคำโดดที่มี ความหมาย ชี้ส่วน ต่างๆ บนใบหน้าได้ ตามคำบอก	ใช้ช้อนตักได้แต่ยังหก อยู่บ้าง กลิ้งลูกบอล รับส่งกับผู้อื่น
18	เดินคล่อง วิ่ง ยืน ก้มลงเก็บของ แล้ว ลุกขึ้นได้โดยไม่ล้ม งุ่มง่ามเดียวขึ้น บันได	วางของซ้อนกัน 3 ชั้น ขีดเขียนเป็นเส้นยุ่งๆ	รู้รูปภาพตามคำบอก ได้ พูดเป็นคำโดดได้ หลายคำ ทำตามคำ บอกที่ไม่มีทิศทาง ประกอบได้	ถือถ้วยน้ำดื่มเอง
24	เดินขึ้นบันได เตะ ลูกบอลได้ กระโดด 2 เท้า	ต่อรถไฟ ขีดเส้นตรง และโค้งเป็นวงๆ ได้ 6 ชั้น เปิดหนังสือทีละ หน้า	พูด 2-3 คำต่อกันได้ อย่างมีความหมาย บอกชื่อของที่คุ้นเคย ได้ บอกชื่อตัวเองได้	เขียนแบบผู้ใหญ่ ใช้ ช้อนตักอาหารกินเอง ได้ บอกได้เวลาจะถ่าย อุจจาระ ตบมือ
36	ขึ้นบันไดสลับเท้า ปีสามล้อ	วาดวงกลมได้ตามแบบ ต่อชิ้นไม้ 3 ชิ้น	เล่าเรื่องที่ตนประสบ มาให้ผู้ฟังเข้าใจ ถามอะไร ที่ไหน	ถอดรองเท้า ใส่เสื้อได้ รู้เพศตนเอง แบ่งของ ให้คนอื่นได้บ้าง เล่น กับคนอื่น ควบคุมการ ถ่ายอุจจาระได้

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเด็กอายุ 1 - 3 ปี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเด็กมี 2 ปัจจัย (11) คือ พันธุกรรม (Heredity) และ สิ่งแวดล้อม ซึ่งพันธุกรรม จะเป็นตัวกำหนดศักยภาพ (Potential) ของตัวบุคคลนั้น และสิ่งแวดล้อม จะเป็นตัวกำหนดโอกาสที่เด็กจะได้รับพัฒนาตามศักยภาพนั้น

สำหรับการศึกษานี้ ผู้วิจัยสนใจปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีลักษณะเอื้ออำนวยต่อชีวิต ต่อการเจริญเติบโต ต่อโอกาสที่เด็กจะได้รับตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ และ ประสบการณ์ที่จะได้รับในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ถ้าสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยให้เต็มที่ เด็กก็จะมีโอกาส

เติบโต หรือมีพัฒนาการสมบูรณ์ตามศักยภาพ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยความสามารถในด้านนั้นก็จะถูกตัดรอนไป หรือการได้รับประสบการณ์เรียนรู้น้อยหรือมากเกินไปจะทำให้เด็กคนนั้นไม่เจริญเติบโตและมีพัฒนาการไม่สมวัย

สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กที่สำคัญและมีผลต่อการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในครั้งนี้ คือการอบรมเลี้ยงดูของมารดา และปัจจัยด้านประชากรของมารดาและของบุตร ด้วยเหตุผลที่ว่า มารดาจะเป็นผู้เลี้ยงดูหลักสูงถึงร้อยละ 70 (18) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และปัจจัยด้านประชากรของมารดาและของบุตรที่สำคัญคือ ระดับการศึกษาของมารดา (15, 16, 26) รายได้ของครอบครัว (6, 16, 27) เพศของเด็ก (8, 26) และภาวะโภชนาการของเด็ก (7, 26, 28, 29) โดยพบว่า มารดาที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีรายได้ไม่เพียงพอ เด็กเพศชายและเด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการ จะทำให้เด็กมีโอกาสมีพัฒนาการล่าช้า

ในการศึกษาวิจัยนี้ จึงต้องมีการกำหนดคุณสมบัติบางประการของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นเด็กที่มีภาวะโภชนาการปกติ และ นอกจากนี้ยังต้องมีการควบคุมตัวแปรระดับการศึกษาของมารดา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว และเพศของเด็ก โดยวิธีการ Matching เพื่อป้องกันการ bias ของข้อมูล เพราะตัวแปรเหล่านี้มีผลต่อพัฒนาการของเด็ก

5. สมอกับพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี (46)

เด็กเล็กเส้นใยของเซลล์สมองจะเพิ่มตัวอย่างรวดเร็ว 70-80% ของสายใยทั้งหมด จะก่อรูปภายใน 3 ปี ความเจริญเติบโตของเส้นสายสมองนี้ทำให้น้ำหนักสมองเพิ่มขึ้น และจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าภายในอายุ 6 เดือน เมื่อเด็กอายุ 3 ปี จะหนักถึง 80 % ของสมองผู้ใหญ่ และพบว่าในช่วง 6 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงสำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นช่วงที่สมองเด็กเจริญเติบโตรวดเร็ว สมองเด็กจะมีน้ำหนักเป็นร้อยละ 90 ของสมองผู้ใหญ่เมื่อเด็กอายุได้ 6 ปี

ในเด็กอายุ 1-3 ปี สมองจะพัฒนาทักษะการมองเห็น การได้ยิน และการใช้ภาษายังเด็กได้รับการสอนในช่วงนี้มากเท่าใด ทักษะและเซลล์สมองก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น จึงควรส่งเสริมการเรียนรู้ในช่วงวัยนี้ เพราะจะทำให้เด็กเรียนรู้ได้เร็ว และง่าย และการให้เด็กได้เล่น ได้จับ ได้กระทำ เป็นการพัฒนาความงอกงามของใยสมองในแต่ละเซลล์ประสาท (neuron) ของสมองส่วนคอร์เทกซ์ (cortex) ที่เพิ่มขึ้นเป็นระยะในขวบปีแรก การเพิ่มขึ้นของใยประสาทจะเชื่อมโยงกันมากขึ้น ดังนั้น มารดาจึงควรส่งเสริมให้เด็กได้ใช้สมองเพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่วัยนี้

นอกจากนี้เซลล์สมองยังมีผลต่อพัฒนาการทางภาษาของเด็ก เนื่องจากเซลล์สมองของเด็กมีการสร้าง Neuroplastic จากการศึกษาของ Patricia Kuhl (อ้างใน 46) เรื่องพิมพ์เขียวของการ

ไคยีน (auditory map) ที่สมองของเด็ก โดยใช้เครื่องวัดด้วยกระแสไฟฟ้าแปะติดกับหนังศีรษะของเด็ก และตรวจดูว่าเซลล์ประสาทกลุ่มใดรับผัสชอบเสียงใด พบว่าเมื่อไคยีนตามที่ได้ไคยีนเสียง หรือคำพูด เซลล์ประสาทกลุ่มหนึ่งในเปลือกสมองส่วนควบคุมการ ไคยีนจะได้รับมอบหมายให้ตอบสนองต่อหน่วยเสียงเข้ามา เช่น คำว่า pa หรือ ma เป็นต้น ในกรณีทีเสียงแตกต่างกัน เช่น ra และ la ในภาษาอังกฤษ เซลล์ประสาททีตอบสนองเสียงแต่ละชุดจะอยู่ห่างจากกัน ทำให้สามารถแยกแยะเสียงทั้งสองได้ แต่ถ้าเสียงมีความใกล้เคียงกันมากเช่น เสียง ra และ la ในภาษาญี่ปุ่น กลุ่มเซลล์ประสาทสองกลุ่มทีตอบสนองเสียงแต่ละชุด จะอยู่ใกล้กันมากจนยากทีเด็กจะจำแนกความแตกต่างของหน่วยเสียงทั้งสองตัว พิมพ์เจียวของการ ไคยีนจะเป็นรูปร่างทีสมบูรณ์เมื่อเด็กอายุประมาณ 12 เดือน ดังนั้น ยิ่งเด็กเติบโตขึ้นเท่าไคยีนยิ่งยากทีจะเรียนรู้ภาษาใหม่ และยังพบว่าเด็กสามารถแยกเสียงทีแตกต่างได้เมื่ออายุ 10-15 เดือน เด็กสามารถเปล่งเสียงออกมา เข้าใจประโยคและสามารถนำคำ 2 คำมารวมกัน เช่น คำว่า รองเท้า ของฉัน เมื่ออายุ 18 เดือน สามารถสร้างคำทีต้องการ และเมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนอนุบาล เขาสามารถใช้คำสั่งเช่นเดียวกับทีพ่อแม่เคยใช้คำสั่งให้เขาทำสิ่งต่าง ๆ เช่น “แม่ให้...” “คิมนม” จนกระทั่งอายุครบ 3 ปี เขาจะสามารถพูดประโยคได้สมบูรณ์ เช่น ฉันอยากจะมีม้าและขี่ไปทุก ๆ บ้านทีมีอยู่ในโลก

สรุปได้ว่า สมองมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กอายุ 1-3 ปี และการจะทำให้เส้นใยของ เซลล์สมองมีปริมาณทีมากขึ้นและใช้งานได้ดี จะขึ้นอยู่กับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของมารดาให้เด็ก ได้ฝึกทักษะต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงจะนำความรู้ในส่วนนี้ไปแนะนำมารดาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้บุตรของตน ประสบการณ์การเรียนรู้ทีหลากหลายและจำนวนครั้งทีพอเหมาะ จะทำให้เด็กมีพัฒนาการทีสมวัย ประกอบกับเด็กวัยนี้ มีการเจริญเติบโตของสมองมากทีสุดในชีวิต จึงเป็นช่วงวัยทีเหมาะสมทีจะนำเด็กวัยนี้มาส่งเสริมพัฒนาการ

6. การประเมินผลพัฒนาการเด็ก และเครื่องมือทีใช้วัด

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (30) กล่าวไว้ว่า การประเมินพัฒนาการเด็ก มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตลอดจนพฤติกรรมของเด็กทีเบี่ยงเบนไปจากปกติ การประเมินพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงวัยมีจุดประสงค์แตกต่างกันออกไป และเครื่องมือทีใช้แตกต่างกันไปตามอายุของเด็กเช่นกัน ในช่วงอายุ 1-3 ปี การประเมินพัฒนาการเด็กจะช่วยค้นหาความผิดปกติของพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้านภาษา ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเองของเด็ก รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้พ่อแม่ได้รู้จักลักษณะเฉพาะของบุตรในระย 1-3 ปี การประเมินพัฒนาการจะช่วยให้ค้นหาความผิดปกติของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ระยะเริ่มแรก

รวมทั้งกระตุ้นความสนใจและปฏิสัมพันธ์ของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กวัยต่อไป การประเมินพัฒนาการจะสะท้อนความสำเร็จในการเรียนและปัญหาสังคมของเด็ก

เครื่องมือคัดกรองพัฒนาการเด็ก Denver II (31) เป็นเครื่องมือ ที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก เริ่มนำมาใช้ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1969 ในชื่อ “Denver Development Screening Test (DDST)” พัฒนาขึ้นมาโดย W.K. Frankenberg et al. ประกอบด้วยพัฒนา 4 ด้าน (Domain) คือด้านภาษา (Language) ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม (Personal-social) ด้านกล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว (Fine motor-adaptive) และด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่หรือการเคลื่อนไหว (Gross motor) ใช้วัดพัฒนาการเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี DDST ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในหลายประเทศ เนื่องจากอุปกรณ์ราคาไม่แพง และการฝึกอบรมไม่ยุ่งยาก เครื่องมือนี้มีการปรับปรุงเป็นระยะๆ เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของเครื่องมือ จนในปี 1992 W.K. Frankenberg et al. ได้ปรับปรุงเครื่องมือนี้อีกครั้งและให้ชื่อว่า “Denver II” เหตุผลของการปรับปรุงเครื่องมือนี้ คือ เพิ่มพฤติกรรมพัฒนาการด้านภาษา การแปลผล การศึกษาความแม่นยำ การทำมาตรฐาน (standardization) ปรับลักษณะข้อทดสอบบางข้อ เพื่อลดความยุ่งยากในการทดสอบ การให้คะแนนและปรับข้อทดสอบให้เหมาะสมกับเด็กบางกลุ่ม เพิ่มความไวของการแปลผลทดสอบ และการกำหนดเกณฑ์ฝึกอบรมผู้ทดสอบอย่างเคร่งครัดสำหรับในประเทศไทยในปี 2542 นิตยา คชภักดี และคณะ (31) ได้นำ Denver II ฉบับภาษาไทย มาปรับปรุงในเรื่องภาษาและกิจกรรมในการประเมินลักษณะพัฒนาการให้เหมาะกับเด็กไทยมากขึ้น

ลักษณะของแบบทดสอบ

Denver II เป็นแบบทดสอบพัฒนาการสำหรับเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 6 ปี และดำเนินการทดสอบอย่างเป็นระบบจากพฤติกรรมพัฒนาการตามอายุของเด็กในด้านต่าง ๆ แบบทดสอบนี้ใช้คัดกรองเด็กทั่วไปที่ไม่มีอาการผิดปกติ ใช้ทดสอบเพื่อยืนยันสิ่งที่พ่อแม่หรือบุคลากรทางการแพทย์สงสัย และใช้เฝ้าระวังติดตามเด็กที่เสี่ยงต่อการมีปัญหาพัฒนาการ เช่น เด็กที่มีประวัติการคลอดที่ยากลำบากมีปัญหาการเลี้ยงดูและด้อยโอกาส เป็นต้น

Denver II ไม่ได้เป็นแบบทดสอบหาว่าปัญญา (IQ test) และไม่สามารถใช้คาดการณ์ระดับความสามารถทางสติปัญญาในอนาคตได้ ไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อการวินิจฉัยว่าเด็กเป็นอะไร เช่น เป็นเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ (Learning Disability) มีความผิดปกติทางภาษา (Language disorder) หรือมีปัญหาทางอารมณ์ (Emotional disturbance) จึงไม่ควรใช้ Denver II แทนการตรวจร่างกายหรือการวินิจฉัยแบบอื่นๆ เพราะการทดสอบพัฒนาการแบบ Denver II นี้เป็นการเปรียบเทียบความสามารถด้านต่าง ๆ กับเด็กปกติในวัยเดียวกัน

Denver II ประกอบด้วยข้อทดสอบ 125 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. พัฒนาการทางด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ (Gross Motor Development) เป็นการประเมินพัฒนาการเกี่ยวกับการทรงตัวและการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น การนั่ง การเดิน การกระโดด และการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ทั้งหมด
 2. พัฒนาการทางด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและปรับตัว (Fine-Motor Adaptive Development) เป็นการประเมินพัฒนาการในการทำงานประสานกันระหว่างกล้ามเนื้อมือและการจัดการกับของชิ้นเล็ก ๆ และการแก้ไขปัญหา
 3. พัฒนาการด้านภาษา (Language Development) เป็นการประเมินการได้ยิน ความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษา
 4. พัฒนาการทางด้านการสังคมและการช่วยเหลือตนเอง (Personal Social Development) เป็นการประเมินความสัมพันธ์และใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ๆ กับการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน
- นอกจากนั้น หลังการทดสอบยังมีการบันทึกลักษณะพฤติกรรมของเด็กขณะทดสอบ 5 อย่าง เพื่อบันทึกความคิดเห็นของผู้ทดสอบเกี่ยวกับพฤติกรรมโดยรวมของเด็ก และระบุว่าเด็กได้ใช้ความสามารถของตนเองมากน้อยเพียงใด ซึ่งทำให้ผลการทดสอบเป็นประโยชน์และแม่นยำมากขึ้น

การใช้ Denver II ในงานทางคลินิกและการวิจัย

คุณประโยชน์ของการทดสอบพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบ Denver II คือสามารถทดสอบผลสรุปรวมของพัฒนาการอย่างรอบด้านที่เป็นระบบและสามารถเตือนให้ผู้ใช้คัดกรองแยกเด็กที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาพัฒนาการ เพื่อการตรวจวินิจฉัยอย่างละเอียดในขั้นต่อไป โดยผู้ที่มีความระมัดระวังด้านความแม่นยำเชื่อมั่นได้ของการทดสอบมากขึ้น การใช้ Denver II จะคัดกรองโดยเปรียบเทียบพฤติกรรมพัฒนาการของเด็กกับเด็กคนอื่นที่มีอายุกลุ่มเดียวกัน แต่ไม่ใช่เครื่องมือที่คาดการณ์ถึงความสามารถในอนาคต

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบ Denver Developmental Screening Test II (Denver II) เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการเด็กที่อยู่ในการทดลองทั้งก่อนและหลังการทดลอง ว่าเด็กมีพัฒนาการแตกต่างกันอย่างไรทั้งในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ซึ่ง Denver II เป็นแบบทดสอบพัฒนาการเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี มีการทดสอบอย่างเป็นระบบ และยังเป็นแบบทดสอบพัฒนาการที่ใช้เปรียบเทียบความสามารถด้านต่าง ๆ กับเด็กปกติในวัยเดียวกัน แบ่งการทดสอบเป็น 4 ด้านคือ ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ด้านภาษา และด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ โดยมีเหตุผลในการเลือกใช้ Denver II คือ เป็นเครื่องมือคัดกรองพัฒนาการที่มี

มาตรฐาน ใช่ง่าย สามารถค้นหาความผิดปกติของการได้เร็วและครอบคลุม มีความเที่ยงและความตรง และใช้ประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีได้

II. ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

ความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นการนำเอาแนวคิดการอบรมเลี้ยงดูเด็กและทฤษฎีพัฒนาการต่าง ๆ มาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้ความรู้และการปฏิบัติของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของแพทย์ นักจิตวิทยา นักวิจัยหรือแม่แต่องค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเด็ก อาจมีความแตกต่างกันบ้าง แต่ความครอบคลุมเนื้อหายังคงเดิม เช่น นิตยา คชภักดี (23) แบ่งเป็น ด้านร่างกาย ซึ่งเป็นการรวมเอาการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่และมัดเล็กเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนด้านจิตใจอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา และด้านจิตวิทยาปัญญา ซึ่งจะมีเนื้อหาตรงกับด้านภาษาและปรับตัว กับด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง สำหรับ รติชน พริยสร์ (32) กับ อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ (22) แบ่งไว้เหมือนกันคือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา โดยผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กไว้ดังนี้

ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นการนำเอาแนวคิดการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามสถานะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (สพด.) ของสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ มาใช้ ส่วนการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กนั้น ผู้วิจัยได้นำเอาหลักการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีของผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก 3 ท่านคือ อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ สุชา จันทน์เอมและสุภาวดี หาญเมธี มาใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในการศึกษาครั้งนี้

แนวคิดการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามสถานะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก(สพด.)(33)

1. ความต้องการด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย

โภชนาการที่ดีเป็นรากฐานของสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ความต้องการสารอาหารของคนเรารเริ่มต้นตั้งแต่วัยทารกในครรภ์มารดา และความต้องการด้านโภชนาการนั้นมีความแตกต่างกันตามขนาดและภาวะของร่างกาย เพศและวัย การกำหนดปริมาณของสารอาหารต่าง ๆ ที่

จำเป็นต้องได้รับจากอาหารบริโภคประจำวันอย่างเพียงพอ จึงต้องกำหนดให้เพียงพอกับความ ต้องการทางสรีรวิทยาของร่างกายภาวะของร่างกายและวัยต่าง ๆ

เด็กอายุ 1-3 ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตและเป็นวัยที่เสี่ยงต่อโรคขาดสารอาหารมาก เพราะเด็กหย่านมแม่แล้ว ถ้าเด็กได้รับอาหารไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารที่ให้โปรตีน เช่น นม ไข่ เนื้อสัตว์ต่าง ๆ เด็กอาจเจ็บป่วยด้วยโรคขาดโปรตีนได้ อาการที่อาจสังเกตได้ว่าเด็ก นั้นได้รับอาหารไม่เพียงพอ คือ น้ำหนักตัวไม่เพิ่มหรือน้ำหนักตัวลดลงโดยไม่ปรากฏอาการเจ็บป่วย ใด ๆ การขาดอาหารของเด็กในวัยนี้ จะมีผลกระทบกระเทือนต่อการเจริญเติบโตทั้งร่างกายและ สมอ เด็กวัยนี้สามารถกินอาหารได้คล้ายกับผู้ใหญ่ เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ ผักและผลไม้ แต่ต้อง เตรียมให้เหมาะสมกับความสามารถในการกลืนและเคี้ยวของเด็ก พยายามปลูกฝังนิสัยการกินที่ดี ให้กับเด็กในระยะนี้ด้วย ปริมาณอาหารที่เด็กกินขึ้นอยู่กับความต้องการของเด็ก การสร้างนิสัยการ กินที่ดีจึงเป็นการช่วยให้เด็กกินอาหารได้มากและได้อาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายอย่างเพียงพอ

นอกจากการได้สารอาหารที่เหมาะสมแล้ว การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กในวัยนี้ก็มี ความสำคัญ โดยมีความต้องการด้านสุขภาพอนามัยดังนี้

- การเฝ้าระวังติดตามการเติบโตและแก้ไขเมื่อเริ่มผิดปกติ
- การรับวัคซีนป้องกันและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคจนครบชุด
- การเฝ้าระวังติดตามระดับพัฒนาการ การส่งเสริมพัฒนาการและการแก้ไขความผิดปกติ ตั้งแต่แรกเริ่ม
- การดูแลรักษาที่มีประสิทธิภาพและทันการณ์เมื่อเจ็บป่วย โดยเฉพาะโรคอุจจาระร่วง โรคทางเดินหายใจอักเสบ ไข้และลมชัก ทั้งในระดับครอบครัว สถานบริการสาธารณสุข
- การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพเมื่อพบว่า มีพัฒนาการช้าผิดปกติหรือมีความพิการ
- เด็กในวัยนี้ต้องการผู้ดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่อย่างใกล้ชิด เพื่อให้อาหารที่เหมาะสม ได้รับการดูแลรักษาความสะอาด ปกป้องจากภัยอันตรายและอุบัติเหตุ

2. ความต้องการด้านความแข็งแรงของร่างกาย

2.1 ความต้องการสมรรถภาพทางกาย ได้แก่ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ข้อต่อต่าง ๆ ระบบไหลเวียนเลือด และสมรรถภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เด็กจะต้องได้รับการพัฒนาสมรรถภาพทางกายด้านต่าง ๆ ให้ถึงเกณฑ์ที่กำหนด

2.2 การเล่นและออกกำลังกายในแต่ละวัย เด็กในวัยนี้ ต้องการออกกำลังกายและการ เคลื่อนไหวอย่างน้อยวันละ 4 ชั่วโมง นอกจากนี้ เด็กยังต้องการกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสม สำหรับวัยของตนด้วย

2.3 ระยะเวลาโดยเฉลี่ยในการพักผ่อนนอนหลับของเด็ก การพักผ่อนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ในวันหนึ่ง ๆ เด็กอายุ 1-3 ปี จะต้องการพักผ่อนนอนหลับเป็นเวลา 16 ชั่วโมงต่อวัน โดยแบ่งเป็นในช่วงกลางคืนประมาณ 10 ชั่วโมง และในช่วงกลางวัน 1-2 ช่วง ๆ ละ 2 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังต้องได้รับการทำกิจกรรมนันทนาการอีกประมาณ 2 ชั่วโมง/วันด้วย เพราะในระหว่างการนอนหลับ ร่างกายส่วนใหญ่มักจะได้พัก กล้ามเนื้อได้ผ่อนคลายและอวัยวะระบบต่าง ๆ ลดการทำงานลง แต่ส่วนของสมองจะมีการทำงานถ่ายถอดข้อมูลและมีการหลั่งฮอร์โมนเพิ่มการเติบโตอีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าเด็กที่นอนหลับพักผ่อนไม่พอจะเติบโตช้า ทั้งยังมีปัญหาด้านการเรียนรู้และอารมณ์ ต่างกับเด็กที่ได้พักผ่อนตามความต้องการร่างกายจะสดชื่น พร้อมที่จะเรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. ความต้องการเกี่ยวกับพัฒนาการด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม

เด็กต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา นอกเหนือจากด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัยแล้ว เด็กยังมีความต้องการที่จะพัฒนาสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้มีความเป็นมนุษย์โดยครบถ้วน ดังนั้นในการอบรมเลี้ยงดูนั้น บิดามารดาจึงต้องมีความเข้าใจหรือตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ เพราะทุกความต้องการด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่งผลกระทบถึงกัน จะจำแนกจากกันโดยเด็กขาดมิได้ นอกจากนั้นความต้องการบางอย่างต่อเนื่องระหว่างระดับอายุต่าง ๆ ถ้าบิดามารดาได้เข้าใจความต้องการด้านต่าง ๆ และอบรมเลี้ยงดูให้ประสานสอดคล้องกัน เด็กจะมีพัฒนาการโดยรวมและสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพได้

สรุป การอบรมเลี้ยงดูตามหลัก สพด. ที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านโภชนาการและสุขภาพอนามัย ด้านความแข็งแรงของร่างกาย และด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะเรื่องที่เป็นความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้านมาเป็นองค์ความรู้ในการสอนมารดาที่เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ เด็กต้องได้รับความรัก ความผูกพันจากบิดามารดา ได้รับโอกาสการฝึกใช้ร่างกายและประสาทสัมผัสในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ได้เรียนรู้จากการเล่น มีปฏิสัมพันธ์กับคนและวัตถุรอบตัว มีพื้นที่สำหรับวิ่งเล่น ออกกำลังกาย มีบทบาทในสังคมและเลียนแบบพฤติกรรมของบิดามารดาที่ถูกต้องและเหมาะสม ได้ฝึกทักษะรับผิดชอบตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การกิน การขับถ่าย การรักษาความสะอาดร่างกายและการแต่งกาย ได้พูดคุย ซักถามในสิ่งที่ตนพบเห็น บิดามารดาสนใจในสิ่งที่เด็กทำ ชมเชยและช่วยเหลือตามสมควร โดยสรุปเป็นความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ความรู้การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ เด็กอายุ 1-3 ปี มีการเจริญเติบโตที่รวดเร็ว สามารถเดิน วิ่ง ปีนป่าย และชูแขน กล้ามเนื้อต่าง ๆ และกระดูกมีความ

แข็งแรงมาก ดังนั้นมารดาจึงควรดูแลเด็กในเรื่องโภชนาการและการดูแลสุขภาพทั่วไป การเล่นและการออกกำลังกาย เวลาการนอนหลับพักผ่อน ให้เป็นไปตามวัย และมีความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เอื้อต่อวัยและพัฒนาการของเด็ก เช่น ด้านอาหารและโภชนาการของเด็ก มารดาจะต้องดูแลเรื่องน้ำหนักและวัดส่วนสูงเด็กให้อยู่ตามเกณฑ์ โดยการให้เด็กกินอาหารให้ครบหมู่และเฝ้าระวังภาวะโภชนาการด้วย ด้านการดูแลสุขภาพต้องพาเด็กไปรับวัคซีนตามกำหนด และตรวจสุขภาพทุกปีหรือทุก 6 เดือน ด้านการเล่นและออกกำลังกาย เด็กต้องได้เล่นและออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 4 ชั่วโมง และเป็นการเล่นที่เหมาะสมกับวัยด้วย ด้านการพักผ่อนเด็กควรได้นอนหลับวันละ 16 ชั่วโมง หากมารดาสามารถเข้าใจการอบรมเลี้ยงดูข้างต้นจะทำให้มารดามีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ การเล่นที่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ที่ดี คือการเล่นรถลากจูง

2. ความรู้การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กเป็นเรื่องเกี่ยวกับการฝึกใช้มือและตาในการแก้ปัญหาของเด็ก นอกจากมารดาจะต้องดูแลเด็กในเรื่องโภชนาการและการดูแลสุขภาพทั่วไป การเล่นและการออกกำลังกาย และการพักผ่อนที่เหมาะสมแล้ว มารดายังต้องมีการกระตุ้นพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว โดยการฝึกใช้มือและตาให้มีการทำงานที่ประสานสัมพันธ์กัน เช่น การเล่นแป้งโด ดินน้ำมัน การจับช้อน การจับดินสอสี การลากเส้น การร้อยลูกปัด การฉีกกระดาษ จะเห็นว่าการเล่นก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กที่ดีมากเช่นกัน

3. ความรู้การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา ทั้งนิตยา คุชภักดี (23) รติชน พิทยสค์ (32) และอำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ (22) ต่างเห็นตรงกันว่า การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาที่ดีนั้นต้องมีการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญามาก่อน และการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาที่สำคัญ คือ การเล่านิทาน (Story telling) การเล่นบทบาทสมมติ การพูดคุยกับเด็กและในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษานั้น มารดาควรกระทำดังนี้

1. พูดให้ชัดเจน จะต้องพูดช้าพอประมาณเพื่อให้บุตรได้เลียนแบบและพูดให้ถูกต้อง ไม่ควรแก่งัดพูดไม่ชัดหรือใช้ภาษาของเด็กถึงแม้จะเป็นการล้อเลียน ควรให้บุตรเรียนรู้ภาษาที่ถูกต้อง การพูดกับบุตรควรพูดบ่อย ๆ ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในสายตาและความสนใจของบุตร และพูดให้ถูกไวยากรณ์

2. ในการฟัง ต้องฟังบุตรเสมอเพื่อเป็นการให้โอกาสแก่บุตร และการฝึกพูดทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในการใช้ภาษามากขึ้น และบุตรก็ต้องการประสบการณ์ในการฟัง ดังนั้น ในแต่ละวันมารดาและผู้เลี้ยงดูควรใช้เวลากับบุตรดูภาพประกอบ ซึ่งควรเริ่มกระทำตั้งแต่อายุ 1 ปี ขึ้นไป เพราะวัยนี้เริ่มสนใจหนังสือ

3. กระตุ้นให้บุตรได้ใช้ภาษาพูด โดยการฝึกหัดให้เรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เป็นการช่วยเพิ่มศัพท์ และได้มีความคิดใหม่ ๆ ในการสร้างภาษา

4. ควรให้รางวัลเมื่อบุตรใช้ภาษาแทนพฤติกรรม เช่น เวลาโกรธให้บุตรใช้การพูด แทนการใช้กำลังชกต่อย

4. ความรู้การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยตนเอง การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยตนเอง เป็นการรวมเอาการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคมไว้ด้วยกัน ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยตนเอง จึงหมายถึงการให้ความรัก ความเข้าใจ ดูแลอย่างใกล้ชิด โอบกอด และตอบสนองทุกความต้องการของเด็ก การนำเด็กไปเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน การฝึกทักษะในชีวิตประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การจับถาด การแต่งกาย และควรฝึกให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่จำเป็น เช่น การอยู่ร่วมกับหมู่คณะ การเคารพกฎระเบียบต่าง ๆ ไม่ทำตามใจตนเอง ฝึกให้เด็กเคารพในสิทธิของตนเองและของคนอื่น ในการตั้งกฎเกณฑ์ใด ๆ ก็ตามต้องเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายไม่สับสนและควรมีการให้รางวัลและลงโทษ เพื่อให้การฝึกบรรลุผลตามต้องการ แต่การลงโทษต้องทำให้เห็นว่าเป็นการยุติธรรมต่อเขา ซึ่งบอกไว้ล่วงหน้าแล้ว

การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นกิจกรรมที่มารดาจะต้องกระทำต่อบุตรของตน เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้านภาษาและการปรับตัว และด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาแนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ของแพทย์ นักจิตวิทยา และนักวิจัย มาพอสังเขปในแต่ละด้าน ดังนี้

1. การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านนี้ (21, 22, 34) มารดาควรให้โอกาสเด็กได้ใช้อวัยวะเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดทักษะ มารดาควรชักชวนและหาของเล่นให้เด็กฝึกการเคลื่อนไหว เช่น การงูเข็น คลานลอดอุโมงค์ วึ่ง กระโดดรถจักรยานสามล้อ ชิงช้า ราวสำหรับปีนป่าย ลูกบอล ของเล่นสำหรับลากและจูง หรือการพาไปสนามเด็กเล่น หรือทำกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น เล่นบ่อทราย ชิงช้า กระดานลื่น กระดานหก ม้าหมุน ถ้ำลอด ราวไต่ การเดินทรงตัว จะทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ได้ดี โดยสรุปกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ดังนี้

- กิจกรรมตามธรรมชาติที่ทำให้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้ออกกำลัง เช่น การเดิน วึ่ง ปีนป่าย เป็นกิจกรรมฝึกทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ ลูกควรจะได้มีเวลาสำหรับกิจกรรมเหล่านี้ทั้ง

ในบ้านและนอกบ้าน คุณพ่อคุณแม่อาจจะเล่นไล่จับกับลูก หาโอกาสพาออกไปเล่นที่สนามเด็กเล่น บ่อย ๆ ในยามแดดร่มลมตก ให้ลูกได้วิ่ง กระโดดโลดเต้น ปีนป่ายราวโหนด เล่นไม้ลิ้น ไม้กระดก ม้าหมุน ชิงช้า เดินเข้ากับจังหวะดนตรี ให้ลูกคลานลอดอุโมงค์ ที่ทำด้วยกล่องกระดาษ หรือเอา หมอนมาวางทำเป็นอุโมงค์

- ให้ลูกเล่นของเล่นที่ลูกต้องออกแรงดึง ลาก ผลัก เช่น โยก และการใช้เท้าไส หรือถีบ เช่น รถลาก รถเข็น รถสามล้อ รถยนต์เด็กเล่น ม้าโยก ชิงช้า

- เล่นลูกบอลกับลูก ให้ลูกหัดโยนลูกบอล วิ่งไล่ตามลูกบอลและตามจับลูกบอล

ในการศึกษานี้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ เป็นกิจกรรมที่มารดาใช้กระตุ้นให้เด็กมีโอกาสใช้วิธีต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวและการทรงตัว และฝึกให้เด็กมีการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ โดยการให้เล่นรถจักรยานสามล้อ การเล่นลากจูง เล่นวิ่งไล่จับกับบุตร ชิงช้า ราวสำหรับปีนป่าย การวิ่ง การเดินเข้าจังหวะดนตรี และการพาไปออกกำลังกาย หรือสนามเด็กเล่น จึงจะทำให้เด็กมีพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ได้ดี

2. การปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว

การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว (22, 34) เป็นการฝึกการใช้กล้ามเนื้อและตาให้ทำงานประสานกัน และการแก้ปัญหา การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านนี้มารดาควรให้เด็กฝึกในสิ่งที่เรียนรู้แล้วอย่างต่อเนื่อง ความสามารถของเด็กจึงจะเพิ่มขึ้น เช่น การติดกระดุมเสื้อ การร้อยลูกปัด การวาดรูป การเล่นดินน้ำมัน การต่อบล็อกไม้ การต่อภาพหรือกิจกรรมทางศิลปะ การส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้ มารดาควรจัดกิจกรรมดังนี้

1. ให้เล่นก้อนไม้บล็อก ได้แก่ การหยิบ การจับ การวางซ้อนต่อกัน
2. ให้ลูกหัดพลิกหน้าหนังสือ
3. ให้ลูกเล่นและฝึกติดกระดุมหรือรูดชิปที่มีขนาดใหญ่
4. ให้ลูกเล่นกระเบทราย ห่ออุปกรณ์ที่ตกทราย ซ้อน ครอบ ให้ลูกตัก หรือขุดทราย

เล่น

5. หากละมั่ง ให้ลูกเล่นน้ำ เช่น ตัก เทน้ำใส่ภาชนะต่าง ๆ
6. ให้ลูกขยำหรือปั้นดินน้ำมันหรือแป้งโด
7. ให้ลูกเล่นจิกซอว์ง่าย ๆ ซึ่งอาจทำด้วยไม้หรือฉีกกระดาษ
8. ให้ลูกขีดเขียนบนกระดาษ เริ่มด้วยการใช้สีเทียนแท่งใหญ่ ซึ่งจับได้ง่ายถนัดมือ

ในการศึกษารุ่นนี้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว เป็นการกระตุ้นให้มารดาส่งเสริมให้เด็กฝึกการใช้กล้ามเนื้อและตาให้ทำงานประสานกัน และการแก้ปัญหา ดังนั้นมารดาจึงควรส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้โดยการฝึกให้เด็กใช้มือ

และตา ให้บ่อยครั้งและต่อเนื่อง ด้วยกิจกรรมการใช้มือร้อยลูกปัด ดัดกระดุมเสื่อ การขีดเขียน วาดภาพ เล่นบล็อกไม้ นึกกระดาด ปั่นดินเหนียว เล่นทราย/น้ำ ต่อภาพ

3. การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านนี้ (21, 22, 34) ต้องเริ่มที่การส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาก่อนโดยการให้เด็กเล่น เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ สามารถปรับตัวและสร้างทักษะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และการกระตุ้นให้มีทักษะการฟังและการพูดที่ดีจะทำให้เด็กเรียนรู้ได้รวดเร็ว จึงจะทำให้พัฒนาการทางด้านภาษาดีขึ้น การส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้ มารดาควรจัดกิจกรรมให้บุตรดังนี้

1. เล่นนิทานหรืออ่านหนังสือให้ลูกฟังก่อนนอน เลือกนิทานที่ฟังสบาย ๆ จะทำให้ลูกสงบ ผ่อนคลาย นอนหลับฝันดี
2. ให้ลูกเล่นพูดโทรศัพท์ โดยคุณพ่อคุณแม่เล่นพูดโต้ตอบด้วย
3. พาลูกเดินเที่ยวในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ ให้ลูกฟังเสียงต่าง ๆ เช่น เสียงน้ำไหล เสียงนกร้อง เสียงสัตว์ต่าง ๆ และชี้สิ่งนั้น สิ่งนี้ให้ลูกดูบ่อย ๆ พร้อมกับบอกลูกว่าสิ่งนั้นเรียกว่าอะไร และถามลูกว่า “นี่อะไร” “นั่นอะไร” บ่อย ๆ
4. สอนให้ลูกร้องเพลงง่าย ๆ และร่วมร้องกับลูกด้วย
5. สอนให้ลูกรู้จักคำตรงกันข้าม เช่น เล็ก-ใหญ่ เปิด-ปิด เด็กหญิง-เด็กชาย ฯ
6. สอนให้ลูกรู้จักสีต่าง ๆ เช่น “เสื้อของหนูสีชมพู” “เสื้อของแม่สีขาว”
7. พูดกับลูกด้วยประโยคที่ถูกต้อง ชัดเจน
8. สอนให้ลูกพูดด้วยประโยคเต็ม ๆ เมื่อลูกพูดเป็นวลีได้มากกว่า 2 คำแล้ว
9. อย่าขี้เกียจตอบคำถามลูก ลูกวัยนี้เริ่มทำตัวเป็น “หนูน้อยร้อยคำถาม” ทั้งที่บางทีอาจจะเป็นสิ่งที่รู้จักแล้วก็ตาม แต่ถามเพื่อจะย้ำกับตัวเองว่าสิ่งที่รู้นั้นถูกต้องแล้ว เมื่อเด็กพูดได้มากขึ้นจะมีอีกคำถามที่ตามมาคือ “แม่ทำอะไร” พ่อคุณแม่ตอบว่า “กำลังล้างจานจ๊ะ” เด็กก็จะถามต่อว่า “ล้างทำไม” คุณแม่อย่าเพิ่งโมโหเด็กไม่ได้แกล้งถาม แต่อยากรู้อยากเห็น และต้องการฝึกความรู้ทางภาษานั้นเอง ถ้าเด็กถามทำนองนี้บ่อย ๆ วิธีที่ดีที่สุด คือ ตอบคำถามแรกของลูก แล้วคุณอาจจะต่อด้วย “หนูอยากช่วยแม่ล้างจานไหมจ๊ะ”
10. หัดให้ลูกรู้จักฟังคนอื่น และเปิดโอกาสให้คนอื่นพูดบ้าง เด็ก ๆ มักจะคิดว่าคนอื่นต้องฟังตนเองเสมอ ดังนั้น ควรหัดให้ลูกรู้จักหยุดฟังคนอื่น ตัวพ่อแม่เองก็ต้องทำเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก

ในการศึกษานี้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา เป็นการฝึกการได้ยินความเข้าใจและการใช้ภาษา ดังนั้นมารดาจึงควรส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาด้วยการเล่า

นิทาน การอ่านหนังสือให้ฟัง การพูดคุยกับเด็กอย่างถูกต้องและชัดเจน กระตุ้นให้เด็กพูด ให้รางวัล เมื่อเด็กใช้ภาษาแทนพฤติกรรมและสอนให้ลูกรู้จักสี

4. การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง

การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง (21, 22, 34) เป็นการส่งเสริมการเข้าสังคมและการให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน ดังนั้น มารดาจึงควรส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ด้วยการจัดกิจกรรมให้เด็กรู้จักเล่นด้วยกัน การพาเด็กไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ฝึกให้รู้จักความอดทน มีระเบียบวินัย มีเหตุผล ไม่เอาแต่ใจตนเอง โดยจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ เป็นกันเองกับเด็ก มีกิจกรรมที่มิกัดง่าย ๆ สอนให้รู้จักการให้อภัย การให้และการรับ การเป็นผู้นำและผู้ตาม ตลอดจนเคารพในสิทธิของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กอยู่กับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างถูกต้อง เด็กจะได้เรียนรู้ว่าพฤติกรรมใดสังคมยอมรับได้หรือไม่ได้ สำหรับพฤติกรรมที่ควรเสริมสร้างในวัยนี้คือ การมีสัมมาคารวะ การรอคอย ไม่พูดปด ไม่ลัทธิขโมย รักษาความสะอาดของร่างกายและรู้จักช่วยเหลือตนเอง ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบ ควรจัดให้เด็กมีประสบการณ์คบหากับบุคคลภายนอกครอบครัว จะทำให้เด็กรู้จักสร้างมิตรภาพกับผู้อื่นและรักษาไมตรีไว้ได้นาน ดังนั้น บิดามารดาควรปรับปรุงการเข้าสังคมของเด็กโดยการสร้างบรรยากาศเป็นกันเองกับลูก ให้ความเอาใจใส่ เข้าใจความต้องการและความสามารถของเด็ก และฝึกให้มีความเชื่อมั่น รู้แพ้รู้ชนะ การให้และการรับ โดยจัดกิจกรรมดังนี้

1. ควรฝึกให้ลูกกินข้าวเอง คัดน้ำเอง ใส่เสื้อผ้า สวมรองเท้า อาบน้ำ แปรงฟัน ล้างมือ เข้าห้องน้ำ หาเสื้อผ้าที่ใส่ง่าย ๆ ไว้ให้ลูกพยายามหัดใส่เอง จะใส่ผิดใส่ถูกหรือทำได้ช้าก็ตาม คุณแม่อย่าใจร้อนแย่งลูกทำ ถ้าให้โอกาสลูกได้ทำอะไรเองบ่อย ๆ จะทำให้ลูกทำได้ดีขึ้นและรู้สึกภูมิใจในตัวเอง

2. พาลูกไปเล่นกับเด็กคนอื่นด้วยกัน เพื่อให้เด็กรู้จักการแบ่งของเล่นกัน การรอคอย

3. พาลูกไปตลาด เพื่อให้ลูกได้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ได้

4. ให้ลูกช่วยเหลืองานบ้านง่าย ๆ หรือเลียนแบบการทำงานบ้าน เช่น พับผ้า หีบของ

5. ให้ลูกได้พลีรูปภาพหรือหนังสือกลับหัวให้ลูกดูได้

ในการศึกษานี้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความสัมพันธ์และใช้ชีวิตกับบุคคลอื่น ๆ รวมถึงการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวันได้ ดังนั้น มารดาจึงควรสร้างบรรยากาศในครอบครัวให้มีความอบอุ่น จัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้านให้น่าอยู่และปลอดภัย และการจัดให้มีประสบการณ์คบหากับ

บุคคลภายนอก โดยการพาไปเล่นกับเด็กในวัยเดียวกัน เพื่อให้เด็กรู้จักสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ฝึกให้รู้จักการรอคอย ความอดทน มีเหตุผลและไม่เอาแต่ใจตนเอง สำหรับการช่วยตนเอง มารดาควรฝึกเด็กให้รับประทานอาหาร ดื่มน้ำ แต่งตัว แปรงฟัน และเข้าห้องน้ำด้วยตนเอง ให้เด็กช่วยเหลืองานบ้านง่าย ๆ

การประเมินผลความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

การประเมินความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาอาจทำได้โดยการสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การสังเกตพฤติกรรม ซึ่งเป็นการประเมินผลที่นิยมใช้กัน แต่การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาในการประเมินผลความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยการสัมภาษณ์มารดา เพื่อเป็นการวัดประสิทธิผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในครั้งนี้

แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยพื้นฐานสำคัญ 2 ประการ (35) คือ

1. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมโดยมีหลักสำคัญ 5 ประการคือ

1.1 การเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน

1.2 ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่ท้าทาย อย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้ที่เรียกว่า

Active Learning

1.3 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

1.4 ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

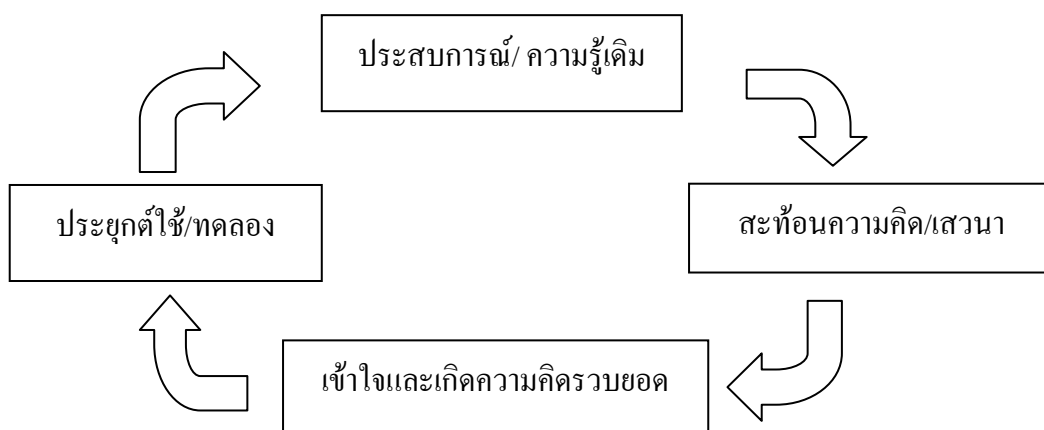
1.5 มีการสื่อสาร โดยการพูด หรือการเขียน เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ความรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. การนำประสบการณ์หรือความรู้เดิมมาพัฒนาเป็นความรู้ใหม่ (Experience) โดยวิทยากรช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมที่ตนเองมี มาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ มีการตั้งคำถาม ใช้สื่อหรือใช้กิจกรรม เพื่อรวบรวมประสบการณ์เดิมและความคิด ความรู้สึกของผู้เรียน
 2. การสะท้อนความคิดและการเสวนา (Reflection and discussion) เป็นการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล และมีการเรียนรู้ร่วมจากการพูดคุยในประเด็นที่กำหนด เป็นการให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ขึ้นในกลุ่มตามงานที่ได้รับมอบหมาย
 3. การสร้างความเข้าใจและการเกิดความคิดรวบยอด (Understanding and conceptualization) เป็นขั้นตอนที่มีการสร้างความเข้าใจเพื่อนำไปสู่ความคิดรวบยอดโดยผู้เรียนและผู้สอนช่วยกันเรียบเรียงความรู้ให้สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งดำเนินการได้โดยการใช้สื่อหรือการรายงานของกลุ่ม หรือบูรณาการความรู้ในกลุ่มย่อยโดยร่วมในการอภิปรายในกลุ่มใหญ่ ผู้เรียนมีการสรุปข้อคิดเห็นความเชื่อ ความรู้ด้วยตนเองโดยผู้สอนกระตุ้นกระบวนการคิดและช่วยเพิ่มเติมเนื้อหาตามความเหมาะสม
 4. การทดลองหรือการประยุกต์แนวคิด (Experiment/Application) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำการเรียนรู้ที่มีขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆจนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง
- องค์ประกอบการเรียนรู้ทั้ง 4 ประการ มีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับขั้นและเป็นพลวัตร มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้และประสบการณ์ และมีการสะสมเพิ่มขึ้น ทำให้ระดับความรู้และการมีประสบการณ์เปลี่ยนไป ซึ่งแสดงได้ดังภาพ

แผนภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ที่มา : วนิดา ชนินทุทรวงศ์ (2543)

ในการศึกษาครั้งนี้ จากแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยมีองค์ประกอบทั้ง 4 ประการคือ

องค์ประกอบที่ 1 จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยผู้สอนกระตุ้นให้มารดาได้นำประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการบุตร โดยผู้สอนกำหนด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ไว้

องค์ประกอบที่ 2 จัดเป็นกลุ่มเพื่อให้มารดาแต่ละคนได้เล่าประสบการณ์เดิมของการอบรมเลี้ยงดูบุตรของตน อภิปรายร่วมกันกับสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ซึ่งทำให้สมาชิกในกลุ่มได้รับความรู้ใหม่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรในช่วงวัยต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับตนเองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเมื่อถึงวัยนั้น

องค์ประกอบที่ 3 สรุปเป็นความคิดรวบยอดโดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมสรุปความคิดเห็นของกลุ่มแล้ว ผู้สอนบรรยายเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มเนื้อหาด้านการอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และสรุปเป็นความคิดรวบยอดของกลุ่ม โดยใช้สื่อช่วย

องค์ประกอบที่ 4 ให้มารดาได้ทดลองหรือประยุกต์แนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันโดยทดลองฝึกปฏิบัติกับเด็กจริง โดยการสาธิตการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยรวมในช่วงวัยต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันว่าควรปฏิบัติอย่างไร และสามารถนำไปปฏิบัติกับบุตรของตนเองได้

2. การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีหลักสำคัญอีกข้อหนึ่งคือ ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ สูงสุด โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกองค์ประกอบก็คือการแบ่งปันประสบการณ์ การได้สะท้อนความคิดและเสวนา การสรุปความคิดรวบยอดตลอดจนได้ทดลองหรือประยุกต์แนวคิดและในทุกองค์ประกอบนั้นจะต้องเกิดการเรียนรู้สูงสุด ซึ่งจะได้นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วย

การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation)

การมีส่วนร่วมสูงสุดเกิดจากการออกแบบกลุ่มที่เหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ กลุ่มแต่ละประเภทจะมีข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน รายละเอียดของกลุ่มแต่ละประเภท ขอบ่งชี้และข้อจำกัดปรากฏในตารางข้างล่างดังนี้

ตารางที่ 2 การจัดกลุ่มประเภทต่างๆ

ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่ม 2 คน (Pair Gr.)	ให้ผู้เรียนจับคู่กันทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย	ต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นหรือปฏิบัติ	ขาดความหลากหลายทางความคิดและประสบการณ์
กลุ่ม 3 คน (Triad Gr.)	ให้ผู้เรียนจับกลุ่ม 3 คนแต่ละคนมีบทบาทที่ชัดเจนและหมุนเวียนบทบาทกันได้	ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามบทบาทและสามารถเรียนรู้ได้ครบทุกบทบาท	ขาดความหลากหลายและความกระฉับกระเฉง
กลุ่มย่อยระดมสมอง (Buzz Gr.)	เป็นการรวมกลุ่ม 3-4 คนขึ้นชั่วคราวเพื่อแสดงความคิดเห็น	ต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในเวลาสั้นๆ โดยไม่ต้องการข้อสรุปหรือต้องการข้อสรุปที่ไม่ลึกซึ้งมากนัก	ขาดความลึกซึ้งไม่มีการอภิปรายกันอย่างลึกซึ้ง
กลุ่มเล็ก (Small Gr.)	เป็นการจัดกลุ่ม 5-6 คนทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนคล่อง	ต้องการให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถกเถียงอย่างลึกซึ้งจนได้ข้อสรุป	ใช้เวลามาก
กลุ่มใหญ่ (Large Gr.)	เป็นการอภิปรายในกลุ่ม 15-30 คนหรือทั้งชั้น	ต้องการให้เกิดการโต้แย้งหรือการรวบรวมความคิดจากกลุ่มย่อยเพื่อหาข้อสรุป	บางคนอาจให้ความสนใจหรือมีส่วนร่วมน้อยใช้เวลา
กลุ่มไขว้ (Cross-over Gr.)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอนโดยแยกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเฉพาะบางกลุ่มจนมีความเชี่ยวชาญจากนั้นจึงให้ผู้เรียนจากแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มใหม่เพื่อบูรณาการนั้นสนาารากร	ต้องการให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมและได้เนื้อหา	ใช้เวลามากอาจมีความรู้ที่ตกหล่น

ตารางที่ 2 การจัดกลุ่มประเภทต่าง ๆ (ต่อ)

ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่มย่อย (Subgroup)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอน จาก 8-12 คนแต่ละกลุ่ม ถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3-4 กลุ่มเพื่อให้ทำงานกลุ่มละ 1 งาน(ที่ไม่เหมือนกัน) จากนั้นจึงให้กลุ่มย่อยมา รวมกันเพื่อบูรณาการ	← เหมือนกลุ่มไขว้ →	
กลุ่มปิรามิด (Pyramid Gr.)	รวบรวมความคิดเห็นเริ่ม จากกลุ่ม 2-4 คนทวีขึ้นไป เป็นชั้น ๆ จนครบทั้งสิ้น	สร้างความตระหนักและเข้าใจ ในความรู้สึกนึกคิดของแต่ละ กลุ่มหรือฝ่าย	ขาดข้อสรุปและความ ลึกซึ้ง

ที่มา : วนิดา ชนินทุทรวงศ์ (2543)

ในการศึกษาครั้งนี้ ประยุกต์แนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการทำกิจกรรมการให้ความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยให้มารดามีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด ดังนั้น รูปแบบในการจัดกลุ่มจะใช้ประเภทแบ่งกลุ่มย่อย 8-12 คู่เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์เดิมของตนเองได้อย่างเต็มที่ จากนั้นสรุปรวบรวมความคิดโดยบูรณาการจากความรู้ที่ได้จากกลุ่มย่อยมาอภิปรายร่วมกันในกลุ่มใหญ่ สร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ และใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในครอบครัวของตนเองได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็ก

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ และเสาวณี ศรีตระกูล (36) ปี 2528 ศึกษาถึงกระบวนการและผลของการกระตุ้นเร้าพัฒนาการของเด็กที่มีพัฒนาการช้า ในเด็กอายุ 6 เดือนถึง 4 ปี จำนวน 61 คน ด้วยการกระตุ้นเร้าอย่างต่อเนื่องวันละ 3 ชั่วโมง 4 วัน ต่อสัปดาห์เป็นระยะเวลา 6 เดือน และประเมินพัฒนาการด้วย DDST ทุก 3 เดือน พบว่าในกลุ่มทดลองมีอัตราของความก้าวหน้าของพัฒนาการเร็ว

กว่ากลุ่มควบคุม และสามารถทำให้เด็กมีพัฒนาการเป็นปกติได้ภายในเวลา 3 เดือน จากการทดลองนี้แสดงว่าการจัดโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่พัฒนาการช้ามีผลทำให้เด็กมีพัฒนาการปกติได้ภายในเวลา 3 เดือน

Pijaisanit P. (37) ปี 1981–1984 ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กปกติและเด็กพัฒนาการล่าช้าในแฟลตดินแดง พบว่า การศึกษาของพ่อแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับพัฒนาการของเด็ก

จำรัส ปิ่นเงิน (16) ปี 2536 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของผู้เลี้ยงดูในการส่งเสริมพัฒนาการกับระดับพัฒนาการตามวัยของเด็กทารกและวัยเตาะแตะ พบว่า ระดับการศึกษาของผู้ดูแลเด็กมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการเด็ก

ปิยะธิดา ขจรชัยกุล (13) ปี 2537 ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่มีต่อการพัฒนาจนวิสัยด้านกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยอายุ 2-3 ปี ที่มีพัฒนาการต่ำกว่ามาตรฐานในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน โดยให้ทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ทุกวันเป็นเวลา 9 สัปดาห์ และประเมินผลพัฒนาการเด็กด้วย แบบทดสอบพัฒนาการของ DDST พบว่า พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กหลังการทดลองสูงขึ้นสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

อนุพันธุ์ สุวรรณพันธ์ (8) ปี 2540 ศึกษาการเจริญเติบโต พัฒนาการ ภาวะสุขภาพ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ในภาคกลางของประเทศไทย เป็นการสำรวจแบบตัดขวางเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี จำนวน 576 คน ด้านการพัฒนาการประเมินโดยแบบทดสอบของ Denver II ที่ปรับปรุงขึ้น ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ การใช้กล้ามเนื้อเล็ก การใช้ภาษา การช่วยเหลือตนเองและสังคม และพัฒนาการรวมในกลุ่มเด็กตัวอย่าง ช้ากว่าเกณฑ์ ร้อยละ 8.6, 8.4, 6.3, 6.1 และ 5.2 ตามลำดับ

วรรณา บุญนวน (39) ปี 2541 ศึกษาพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคมของเด็ก อายุ 2-5 ปี ในชุมชนแออัด เทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเอง และการเลี้ยงดูแบบรักตามใจมีความสัมพันธ์ทางลบกับพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเอง

Brody GH. et al. (40) ปี 1998 ศึกษาวิธีการของมารดา วิธีการปฏิบัติในการเลี้ยงดูและความสามารถของเด็กที่อยู่ในชนบท ครอบครัวแอฟริกันอเมริกัน ที่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูคนเดียว พบว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อพัฒนาการด้านสติปัญญาและสังคมของเด็ก

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (7) ปี 2542 รายงานการสำรวจภาวะสุขภาพ พัฒนาการ และการเจริญเติบโตเด็กปฐมวัยทั่วประเทศไทย ประชากรกลุ่ม

ตัวอย่าง คือ เด็กอายุ 1 ปีและ 4 ปี เป็นตัวแทนเด็กปฐมวัย จำนวน 3,096 คน 4 ภาค 9 จังหวัด ใช้แบบทดสอบพัฒนาการ Denver II ฉบับภาษาไทย พบว่า พัฒนาการรวมทุกด้านของเด็กปฐมวัยปกติ ร้อยละ 23.69 สงสัยล่าช้า ร้อยละ 28.31 พัฒนาการแต่ละด้าน คือ ภาษา การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว การใช้กล้ามเนื้อ มัดใหญ่ และสังคมและการช่วยเหลือตนเอง พบเด็ก สงสัยพัฒนาการล่าช้า ร้อยละ 13.66, 10.12, 4.10 และ 3.2 ตามลำดับ

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ (9) ปี 2543 ศึกษาสภาวะสุขภาพคนไทย ได้รายงานว่าเด็กอายุ 0-4 ปี ร้อยละ 0.3 มีพัฒนาการล่าช้าทุกด้าน โดยมีพัฒนาการด้านสังคมดีที่สุด รองลงมาคือ พัฒนาการด้านภาษา สำหรับปัญหาพัฒนาการล่าช้า ในด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก ภาษาและสังคมรวมกัน มีร้อยละ 10.2 โดยเด็กที่อยู่นอกเขตเทศบาลมีพัฒนาการล่าช้ากว่าเด็กที่อยู่ในเขตเทศบาล

ศิริกุล อิศรานุรักษ์และคณะ (38) ปี 2544 ศึกษาการพัฒนาระดับสติปัญญาเด็กวัยต่างๆ ของประเทศระยะที่ 1 : การวิเคราะห์สถานการณ์ เสนอผลการประเมินพัฒนาการโดยรวมของเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี พื้นที่ศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร บุรีรัมย์ แพร่ และสระบุรี จำนวนตัวอย่างเด็กอายุ 3 -< 6 ปี 257 คน ผู้เลี้ยงดูหลัก 257 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กอายุ 3 -< 6 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอเมือง และอำเภอกุเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัย ร้อยละ 63.9 และ 73.3 อำเภอเมือง และอำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ พบร้อยละ 37.5 และ 43.7 อำเภอเมือง และอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี พบร้อยละ 68.0 และ 50.0 ส่วนชุมชนทุ่งมหาเมฆ และบุคคโล พบเพียงร้อยละ 22.2 และ 16.7 พัฒนาการที่ล่าช้า คือ ด้านภาษาและด้านกล้ามเนื้อเล็ก

ลัดดา เหมาะสุวรรณและคณะ (18) ปี 2547 ศึกษาพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย ด้านการเจริญเติบโตและภาวะโภชนาการของเด็กไทย น้าหนักและส่วนสูง เมื่อเปรียบเทียบกับ การสำรวจสภาวะสุขภาพประชากรไทยครั้งที่ 2 ปี 2539 ซึ่งสำรวจเด็กอายุ 1-12 ปี กับการศึกษา ปี 2544 ผลการศึกษา ชี้ว่า เด็กไทยมีพัฒนาการแบบองค์รวมสมวัยลดลงตามลำดับจากปฐมวัย ถึงวัยเรียน และวัยรุ่น ในด้านกาย เมื่อเปรียบเทียบกับ การสำรวจเมื่อ 5 ปีที่แล้ว ด้านสติปัญญา ค่าเฉลี่ยของระดับพัฒนาการ/เขาว์ปัญญาต่ำลงเมื่อเด็กเติบโตขึ้น เด็กอายุ 1 ปี ถึง 6 ปี พบว่า สัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการแบบองค์รวมที่สมวัยลดลงตามอายุ ในกลุ่มอายุ 3 -< 6 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับรายภาค ภาคใต้ มีสัดส่วนของเด็กที่มีพัฒนาการสมวัยสูงสุดและภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำสุด ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กทุกกลุ่มอายุ คือ การอบรมเลี้ยงดู โดยพบว่า อิทธิพลของการ อบรมเลี้ยงดูมีผลสูงสุดในกลุ่มเด็กปฐมวัย แล้วลดลงมาในกลุ่มเด็กวัยเรียนและเด็กวัยรุ่นตามลำดับ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า พัฒนาการโดยรวมของเด็กอายุ 1-3 ปีในภาคเหนือยังมีปัญหาพัฒนาการล่าช้าอยู่มาก โดยเฉพาะในเขตชนบทมีปัญหาพัฒนาการล่าช้ามากกว่าเขตเมือง ผู้เลี้ยงดูหลักในเด็กปฐมวัยที่สำคัญคือ มารดา สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ

พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กทุกกลุ่มอายุ คือ การอบรมเลี้ยงดูของมารดา ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ขึ้น โดยศึกษาในเขตภาคเหนือ จังหวัดอุตรดิตถ์ ระยะเวลาที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการให้ได้ผลเพิ่มระดับพัฒนาการของเด็กได้ เต็มที่คือเวลา 3 เดือน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (45) ปี 2534 ศึกษาผลการส่งเสริมพัฒนาการโดยครอบครัวในเด็ก ที่มีพัฒนาการช้าและปกติโดยเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของระดับพัฒนาการ ซึ่งศึกษาในเด็กอายุ 6 เดือนถึง 2 ปี จำนวน 81 คน ที่ไม่มีภาวะขาดสารอาหาร โดยครอบครัวที่เป็นกลุ่มทดลองจะได้รับ คู่มือการ ส่งเสริมให้ลูกฉลาดสมวัยเป็นแนวทางในการดูแลเด็ก การประเมินพัฒนาการเด็กโดยใช้แบบประเมินพัฒนาการของ Denver II และทดสอบพัฒนาการเป็นระยะหลังให้คู่มือทุก 4 และ 8 เดือน หลังการทดลอง พบว่า กลุ่มที่มีทั้งบิดา-มารดาเข้าร่วมกิจกรรมกระตุ้นพัฒนาการด้วยจะเป็น กลุ่มที่มีพัฒนาการดีที่สุดและพบว่าในกลุ่มทดลองมีความก้าวหน้าของพัฒนาการในแต่ละด้าน แตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน

ช่อทิพย์ บรมธนรัตน์ (41) ปี 2535 ศึกษาถึงผลการรู้ด้วยการพูดของแม่ต่อพัฒนาการ ด้านภาษาในเด็กอายุ 9-18 เดือน จำนวน 60 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับการรู้ด้วยการพูดจากมารดา ซึ่งผ่านการสอนวิธีการพูดเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกแล้วทุกวันเป็นเวลา 6 เดือนพร้อมกับได้รับคู่มือแนะนำ หลังจากนั้นประเมินพัฒนาการด้วยแบบทดสอบ DDST ในช่วง 3 และ 6 เดือนแรก พบว่าช่วงเวลา 3 เดือนแรก เด็กจะมีความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านภาษาได้เร็วกว่าช่วง 3 เดือนหลังของการทดลอง

Sirikul Isaranurug et al. (42) ปี 2547 ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารกต่อความรู้การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการของทารก เป็นการศึกษาแบบกึ่งทดลอง กลุ่มประชากรคือ มารดาที่มีบุตรอายุ 1-9 เดือนอาศัยอยู่เขตรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุขเขต เมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 36 คน ได้รับโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารก คู่มือ และการเยี่ยมบ้าน และกลุ่มควบคุมมีจำนวน 38 คน ได้รับบริการตามปกติ ใช้แบบสอบถามประเมินความรู้และใช้แบบสังเกตสิ่งแวดล้อมที่บ้านในการประเมินการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทารก และประเมินพัฒนาการทารกโดยใช้แบบคัดกรองพัฒนาการของการ์พุต ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริม

พัฒนาการทารกสูงกว่ากลุ่มควบคุม และคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการรวมของทารกในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}<0.05$)

สมเสาวนุช จมูศรีและคณะ (43) ปี 2545 ศึกษาการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการศึกษาแบบกึ่งทดลอง แบบ Pre-Post Test Design กลุ่มประชากรคือ ผู้ปกครองและเด็ก จำนวน 41 คน ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามความรู้ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก แบบประเมินพฤติกรรมการดูแลเด็ก แบบประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กใช้แบบทดสอบพัฒนาการเด็กของ DDST. ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้ของผู้ปกครองก่อนและหลังดำเนินการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่คะแนนเฉลี่ยความรู้ของผู้ดูแลเด็กไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการเด็กโดยรวมหลังดำเนินการเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนดำเนินการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ พฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครองด้านต่างๆ หลังดำเนินการดีมากวก่อนดำเนินการ

สุธรรม นันทมงคลชัย และคณะ (44) ศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่ 4 จังหวัด(บุรีรัมย์ แพร่ สระบุรี และกรุงเทพมหานคร)ของประเทศไทย ปี 2546 โดยสำรวจเด็กอายุ 3-6 ปี พร้อมผู้เลี้ยงดู เครื่องมือที่ใช้คัดกรองพัฒนาการคือ Denver II พบว่า พัฒนาการเด็กปฐมวัยล่าช้าร้อยละ 30.0 การศึกษาของมารดาและการจัดประสบการณ์การอบรมเลี้ยงดู เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีการจัดประสบการณ์การอบรมเลี้ยงดูที่ดีและมารดามีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา มีโอกาสที่จะมีพัฒนาการสูงกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่จัดประสบการณ์การอบรมเลี้ยงดูไม่ดีและมารดามีการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็น 2.5 เท่าและ 2.2 เท่า

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีมีคุณภาพ มารดาต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ได้เหมาะสม เช่น การเล่น การเล่านิทาน การอ่านหนังสือให้ฟัง เพื่อให้เด็กมีการเรียนรู้ และปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้ ซึ่งจะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่สมวัย และระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมที่เหมาะสมคือ 3 เดือน

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี จะต้องมีการส่งเสริมให้มารดามีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จึงจะทำให้เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้ากลับมามีพัฒนาการที่สมวัยได้ ตลอดจนจำนวนครั้งการให้ความรู้และจำนวนครั้งในการกระตุ้นพัฒนาการเด็กของมารดาจะต้องเพียงพอด้วย ผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

ขึ้น เพื่อใช้เป็นการให้ความรู้การปฏิบัติของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กขึ้น โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงจิตสังคม และทฤษฎีความผูกพัน ร่วมกับแนวคิดความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มาประกอบกันเป็นหลักสำคัญในการที่จะพัฒนาเป็นองค์ความรู้และการปฏิบัติให้มารดา กล่าวคือ มารดาต้องมีความเข้าใจว่า เด็กต้องมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้นไม่ควรหยุดหรือติดขัดที่ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง บุคลิกภาพที่ดีจะเกิดขึ้นได้เด็กต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง และตอบสนองทุกความต้องการของเด็กตั้งแต่ขั้น Oral Stage จนถึงขั้น Anal Stage และสติปัญญาของเด็กวัยนี้ก็มีความสำคัญมากในการเรียนรู้และการปรับตัวเข้ากับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่ง Piaget กล่าวไว้ว่าเด็กที่มีพัฒนาการสมวัย จะเป็นเด็กที่มีสติปัญญาดีเสมอ การพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้จะเริ่มจากการเรียนรู้ โดยการใช้ร่างกายและประสาทสัมผัส เริ่มมีความคิดอย่างไม่ใช้เหตุผล และเริ่มใช้คำสัมพันธ์กับสิ่งของได้เพราะการพัฒนาสติปัญญาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของเด็กที่สำคัญและทั้งความผูกพันระหว่างมารดากับเด็กและการพัฒนาการด้านสังคมของเด็ก ก็ควรได้รับการตอบสนองไปพร้อม ๆ กันด้วย กล่าวคือ มารดาควรให้ความรักความอบอุ่น การโอบกอดสัมผัส จะทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมดีขึ้น ในส่วนของมารดาที่จะเกิดความรู้สึกรักและผูกพันจนทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และเมื่อเด็กเป็นคนที่มีความดี มีร่างกายและจิตใจที่ดีแล้ว การทำให้เด็กมีความพร้อมที่เรียนรู้กับสังคมรอบข้างไม่ว่าจะเป็นเด็กในวัยเดียวกัน กับบิดามารดาหรือบุคคลในครอบครัว รวมถึงการเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้สมวัยนั้น ขึ้นอยู่กับกลวิธีในการอบรมเลี้ยงดูของมารดา ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำแนวคิดการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามหลัก สพด. มาใช้เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพื่อใช้สอนมารดาที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย การดูแลสุขภาพ การออกกำลังกายและพักผ่อนที่เพียงพอ และการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคมที่ดี การเล่นและการจัดหาของเล่น จึงจะทำให้มีพัฒนาการที่สมวัย

การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จะใช้แนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของ อ่ำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ สุชา จันทน์เอมและ สุภาวดี หาญเมธี ที่กล่าวไว้ว่า การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มี 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา และด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง โดยผู้วิจัยจะได้นำกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาประยุกต์ใช้กับพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ด้านภาษา และด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง สำหรับการปฏิบัติที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่สำคัญคือ การ

เล่น การจัดทำหรือการจัดหาของเล่นง่าย ๆ ในครัวเรือน การจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

นอกจากความรู้และการปฏิบัติของมารดาแล้ว พัฒนาการของเด็กก็ยังเป็นอีกตัวแปรหนึ่ง ที่ผู้วิจัยให้ความสนใจในการใช้ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยได้ ทบทวนเกี่ยวกับ หลักการพัฒนาการของเด็กอายุ 1-3 ปี และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการ เด็ก Denver II ซึ่งเหมาะกับการใช้ประเมินพัฒนาการโดยรวมของเด็กวัยนี้

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกลวิธีที่ผู้วิจัยใช้ร่วมกับโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการ เด็ก เพื่อให้มารดาได้มีโอกาสในการเรียนรู้มากที่สุด โดยผ่านกระบวนการการนำเสนอประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิมเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จนเกิด เป็นความคิดรวบยอดแล้วจึงนำไปสู่การนำไปใช้หรือนำไปปฏิบัติกับบุตรของตนได้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Design) ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ โดยกลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของมารดาตามแผนการที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบจะได้รับการแจกคู่มือและใบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กหลังจากจบการศึกษา โดยมีรูปแบบการศึกษาดังต่อไปนี้

	Pre-test		Treatment			Post-test	
กลุ่มทดลอง	E1	X1	1 สัปดาห์	X2	1 สัปดาห์	X3	E2
		3 เดือน					
กลุ่มเปรียบเทียบ	C1	3 เดือน					C2

รูปภาพที่ 3 แสดงแผนการทดลอง

E1 หมายถึง การประเมินผล ความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการวัดพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีในกลุ่มทดลอง ก่อนได้โปรแกรม

E2 หมายถึง การประเมินผล ความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการวัดพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีในกลุ่มทดลอง หลังได้โปรแกรม

C1 หมายถึง การประเมินผล ความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการวัดพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีในกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนศึกษา

C2 หมายถึง การประเมินผล ความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการวัดพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีในกลุ่มเปรียบเทียบ หลังการศึกษา

X1 หมายถึง การให้ความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแก่กลุ่มทดลอง แบบกลุ่มใหญ่ โดยวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นเวลา 3 ชั่วโมง

X2 หมายถึง การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ ในชุมชน แบบกลุ่มย่อย โดยแบ่งมารดาและบุตรเป็นกลุ่ม ๆ ละ 8-10 คู่ โดยเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการเล่น การจัดหาและการจัดทำของเล่นง่าย ๆ ในครัวเรือน การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้าน ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นเวลา 3 ชั่วโมง/กลุ่ม

X3 หมายถึง การติดตามและการสังเกต การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้าน แนะนำส่วนขาด และเน้นการส่งเสริมพัฒนาการที่เป็นปัญหากับบุตรของตนเอง โดยการเยี่ยมบ้านทุกราย จำนวน 1 ครั้ง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ประชากรที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ มารดาและบุตรอายุ 1-3 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการศึกษามีหลักเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

คุณสมบัติของมารดา มีดังนี้

1. มีสุขภาพดีและไม่มีโรคประจำตัว
2. สามารถอ่านออกเขียนหนังสือได้
3. สามารถเข้าร่วมทดลองตลอดการศึกษาในครั้งนี้

คุณสมบัติของเด็กอายุ 1-3 ปี มีดังนี้

1. มีสุขภาพดี ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือพิการ
2. ไม่มีภาวะทุพโภชนาการและไม่คลอดก่อนกำหนด
3. อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองอุดรดิตถ์อย่างน้อย 1 ปี
4. เด็กต้องอาศัยอยู่กับมารดาในระหว่างการศึกษา
5. มีพัฒนาการล่าช้าหรือสงสัยว่าล่าช้า

การเลือกกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเปรียบเทียบ

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเปรียบเทียบ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลากเลือกตำบลจำนวน 2 ตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ จากทั้งหมด 16 ตำบล โดยให้ตำบลที่ถูกจับฉลากได้ครั้งแรกเป็นกลุ่มทดลอง คือตำบลหาดกรวด และครั้งที่สองให้เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ คือตำบลคิ่งตะเกา ตำรวจราชชื่อเด็กในตำบลเป้าหมายและนำรายชื่อเด็กอายุ 1-3 ปี ทั้ง 2 ตำบลจากฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีสุขภาพดี ไม่มีภาวะทุพโภชนาการ ไม่คลอดก่อนกำหนดและอยู่ในอำเภอเมืองอุดรดิตถ์อย่างน้อย 1 ปี มาทำการออกใบนัดหมายให้เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นผู้นัดมารดาและเด็กตามรายชื่อ เพื่อให้มาทำการคัดกรองพัฒนาการเด็กในแต่ละหมู่บ้าน หลังจากนั้นนำเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้ามาทำการสุ่มตัวอย่างอย่างโดยการจับฉลาก กลุ่มละ 40 คน โดยมารดาต้องมีคุณสมบัติตามเกณฑ์

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (48)

ในการศึกษาครั้งนี้ คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างดังนี้

$$n = \frac{(Z_\alpha + Z_\beta)^2 2\sigma_d^2}{(\mu_1 - \mu_0)^2}$$

โดย n = ขนาดตัวอย่าง

σ_d^2 = ความแปรปรวนของข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่าง 2 กลุ่ม

μ_1 = ค่าเฉลี่ยของข้อมูลในกลุ่มทดลอง

μ_0 = ค่าเฉลี่ยของข้อมูลในกลุ่มเปรียบเทียบ

Z_α = ค่า Z สำหรับความผิดพลาดแบบ Type I

Z_β = ค่า Z สำหรับความผิดพลาดแบบ Type II

α = 0.05

จากการศึกษาของ Wichien Thongnop (14) ซึ่งได้ศึกษาถึงผลของโปรแกรมพัฒนาการทารกต่อ ความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กทารก พบว่า ค่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการเด็กของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบเท่ากับ 3.21 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทั้ง 2 กลุ่ม เท่ากับ 4.17 ค่าเฉลี่ยของข้อมูลในกลุ่มทดลองเท่ากับ 107.78 และกลุ่มเปรียบเทียบเท่ากับ 104.57

$$\text{แทนค่าในสูตร} \quad n = \frac{(1.96+1.28)^2(4.17)^2}{(107.78-104.57)^2} = 35.71$$

สรุป จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 36 คน และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และป้องกันการสูญหายไประหว่างการทดลองจึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 10 เป็นกลุ่มตัวอย่างละ 40 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

3.1 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ แบบสอบถามที่ใช้ประเมินความรู้และการปฏิบัติของมารดากับแบบคัดกรองพัฒนาการเด็ก Denver II ที่ใช้ประเมินพัฒนาการเด็ก มีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 แบบสอบถาม ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของมารดาและเด็ก ได้แก่ ชื่อ-สกุล ที่อยู่ อายุ ระดับการศึกษาของบิดามารดา อาชีพบิดามารดา สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว รายได้ของครอบครัว จำนวนบุตร เคยได้รับความรู้หรือมีประสบการณ์การดูแลพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก แหล่งความรู้ วัน เดือน ปีเกิดของเด็ก เพศ น้ำหนักเด็กแรกคลอดและปัจจุบัน จำนวนเดือนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้เลี้ยงดูหลักและลำดับการเกิด

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอายุ 1-3 ปี ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว ด้านภาษา ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง และพัฒนาการโดยทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามสภาวะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็กมาสร้างเป็นแบบสอบถามจำนวน 15 ข้อ คือ ข้อ 1-8, 12-13, 16-20 และส่วนหนึ่งดัดแปลงมาจากแบบสอบถามของ Wichien Thongnop (14) จำนวน 3 ข้อ คือ ข้อ 9, 11, 14 และแบบสอบถามของนิตยา คชภักดี (20) จำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ 10, 15 รวมเป็น 20 ข้อ โดยเป็นข้อความให้เลือกตอบแบบถูก-ผิด ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดได้ 0 คะแนน แปลผลโดยการคูณคะแนนโดยรวมทั้งหมด 20 คะแนน ถ้าคะแนนมากกว่า 15 คะแนน แสดงว่า มารดามีความรู้ในระดับดี แต่ถ้าคะแนนต่ำกว่า 15 คะแนน แสดงว่า มารดามีความรู้อยู่ในระดับต่ำ

ส่วนที่ 3 การปฏิบัติของมารดาที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของสุชา จันทน์เอม (21) อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์ (22) และ สุภาวดี หาญเมธี (34) จำนวน 6 ข้อ คือ ข้อ 4,8,9,10,16,20 และส่วนหนึ่งดัดแปลงมาจากแบบสังเกตการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทารกของ Wichien Thongnop (14)

จำนวน 4 ข้อ คือ ข้อ 14,15,18,19 และแบบสังเกตของนิธยา คชภักดี (20) จำนวน 10 ข้อ คือ ข้อ 1,2,3,5,6,7,11,12,13,17 รวมเป็น 20 ข้อ ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติของมารดาที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยเป็นข้อความให้มารดาเลือกตอบว่าปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ

หากมารดาปฏิบัติ 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ ให้เป็นปฏิบัติบางครั้ง

หากมารดาปฏิบัติมากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์ ให้เป็นปฏิบัติทุกครั้ง

โดยให้คะแนนการปฏิบัติตามเกณฑ์นี้

ถ้าปฏิบัติทุกครั้งหรือบ่อยให้	2	คะแนน
ปฏิบัติบางครั้งให้	1	คะแนน
ไม่ปฏิบัติให้	0	คะแนน

การแปลผล โดยการนำคะแนนความรู้ และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมมาพิจารณา หากความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กสูงแสดงว่า มารดามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กดี แต่ถ้ามารดามีคะแนนโดยรวมต่ำแสดงว่ามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กน้อย

3.1.2 แบบทดสอบพัฒนาการเด็ก ใช้เครื่องมือคัดกรองพัฒนาการเด็ก Denver II ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดพัฒนาการเด็กที่ปรับปรุงล่าสุดโดยนิธยา คชภักดี และคณะ(31) สามารถวัดพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกล้ามเนื้อใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและปรับตัว ด้านภาษา และด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเองโดยแบ่งผลการทดสอบพัฒนาการเด็กเป็นระดับปกติ กับระดับล่าช้า หรือสงสัยว่าล่าช้า

การแปลผล โดยการดูผลการทดสอบพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีโดยรวม ที่เปลี่ยนแปลงไปจากค่าเข้ามาเป็นพัฒนาการปกติ ทั้งระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ และภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง เป็นโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ซึ่งประกอบด้วย คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี และแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของมารดา จำนวน 3 ครั้ง เพื่อส่งเสริมให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี โดยมีกิจกรรมได้แก่ การทำกลุ่ม บรรยาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ และการฝึกทำของเล่น โดยมีผู้ช่วยวิจัยคอยช่วยเหลือในการทำกิจกรรมกลุ่มในครั้งนี้ ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านล่างนี้

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 1

วัตถุประสงค์ เพื่อให้มารดาบอกความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการได้ มีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แบบกลุ่มใหญ่ ได้แก่ การดูแลสุขภาพอนามัยและโภชนาการ การดูแลด้านความแข็งแรงของร่างกาย และการดูแลด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม

ขั้นการสร้างสัมพันธภาพที่ดี วิทยากรละลายพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรม แนะนำตนเองและผู้ช่วยวิจัย จำนวน 2 คน โดยให้ผู้วิจัยช่วยการทำกลุ่มและดูแลเด็กที่มารดานำมาทำกลุ่มด้วย และ บอกวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน

ขั้นนำประสบการณ์หรือความรู้เดิม วิทยากรให้ความรู้ ตามใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และชนิดของพัฒนาการ หลังจากนั้นวิทยากรตั้งคำถาม “เราจะเลี้ยงดูลูกของเราให้เป็นเด็กฉลาดและเป็นคนดี ได้อย่างไร” ใน 3 ประเด็น

1. สุขภาพอนามัยและโภชนาการ
2. ความแข็งแรงของร่างกาย
3. สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม

ขั้นสะท้อนความคิดและเสวนา วิทยากรแจกใบกิจกรรมที่ 1 ให้มารดา โดยแบ่งมารดาออกเป็น 4 กลุ่ม เป็นการให้มารดาช่วยกันนำความรู้เดิมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กมาแลกเปลี่ยนกันตามลักษณะการเลี้ยงดูเด็กวัยนั้นๆ เพื่อให้เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่หลากหลายและสรุปเป็นของกลุ่ม เพื่อนำเสนอ

ขั้นการสร้างความเข้าใจและความคิดรวบยอด วิทยากรเชิญตัวแทนกลุ่มมาสรุปข้อคิดเห็นของกลุ่ม นำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ จนครบ 4 กลุ่ม หลังจากนั้นวิทยากรสรุปเป็นความคิดรวบยอดของกลุ่ม พร้อมทั้งแจกใบความรู้ที่ 2 ประกอบการบรรยายสรุปประเด็นการเลี้ยงดูเด็กอย่างไรให้ฉลาดและเป็นคนดี

ขั้นการประยุกต์แนวคิดและการนำไปใช้ ผู้วิจัยแจกใบกิจกรรมที่ 2 เป็นการให้มารดาได้ฝึกทดลองปฏิบัติ โดยใช้กิจกรรมแสดงบทบาทสมมติหน้าชั้นเรียน กลุ่มละ 1 เรื่อง ได้แก่

1. การดูแลสุขภาพอนามัยและโภชนาการ เช่น การชั่งน้ำหนักเด็กและเทียบกราฟ, การดูแลง่าย ๆ เมื่อเด็กเป็นไข้
2. การดูแลด้านการออกกำลังกายและการพักผ่อน เช่น การเล่นกับเด็ก 1 ปี, 2 ปี, 3 ปี
3. การดูแลด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม เช่น การฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในกิจกรรมประจำวัน การสร้างวินัยให้เด็ก

หลังจากการแสดงบทบาทสมมติ ให้ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแต่ละด้านที่มารดาควรนำไปปฏิบัติจริงกับบุตรของตน และนัดหมายทำกิจกรรมครั้งต่อไป

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 2

วัตถุประสงค์ เพื่อฝึกทักษะการปฏิบัติของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แบบกลุ่มย่อยได้แก่ การจัดทำของเล่น การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กในแต่ละวัย จำนวน 4 กลุ่ม ๆ ละ 1 ครั้ง

ขั้นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีและทบทวนความรู้เดิม ผู้วิจัยทำกลุ่มสัมพันธ์ บอกวัตถุประสงค์การจัดประชุมกลุ่มย่อย และทบทวนความรู้เดิม ดำเนินการโดยผู้วิจัย

ขั้นนำประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม ผู้วิจัย แบ่งกลุ่มมารดาเป็น 4 กลุ่มย่อย กลุ่มละ 10 คน พร้อมแจกใบกิจกรรมที่ 2 เพื่อให้มารดาได้นำความรู้เดิมเกี่ยวกับการเล่น การออกกำลังกาย และการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก พร้อมทั้งให้มารดานำเสนอความคิดเห็นของกลุ่ม และให้ผู้วิจัยสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่มใหญ่

ขั้นสะท้อนความคิดและเสวนา ให้มารดานำความรู้และประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรของตนที่เห็นว่าดีและเป็นประโยชน์ต่อมารดาท่านอื่น มาแลกเปลี่ยนกันพร้อมสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่ม

ขั้นประยุกต์แนวคิดและการนำไปใช้ ผู้วิจัยแจกใบกิจกรรมที่ 3 และใบความรู้ที่ 3 มารดาฝึกทำของเล่น ที่ผู้วิจัยจัดเตรียมอุปกรณ์ให้ ผู้วิจัยบรรยายสรุปการจัดประชุมกลุ่มย่อยในครั้งนี้ พร้อมนัดหมายมารดาเพื่อติดตามการปฏิบัติและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบรายบุคคลที่บ้าน

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 3

วัตถุประสงค์ เพื่อติดตามและสังเกตการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา แบบรายบุคคลที่บ้าน แนะนำการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัยสำหรับเด็ก และเหมาะสมกับวัยของเด็ก พร้อมแนะนำกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มารดาควรจัดให้มีขึ้นโดยเร็ว เพื่อเป็นการกระตุ้นพัฒนาการเด็กให้สมวัย จำนวน 1 ครั้ง/คน ทุกวัน ๆ ละ 4 คน

ขั้นสร้างสัมพันธภาพ ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การเยี่ยมบ้าน ค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาที่พบเห็น ดำเนินการโดยผู้วิจัย

ขั้นติดตามและประเมินผล ผู้วิจัยแจกใบกิจกรรมที่ 3 ให้มารดาทำ แล้วให้มารดาสาธิตการปฏิบัติและผู้วิจัยสังเกตการปฏิบัติของมารดา และแนะนำการจัดสิ่งแวดล้อม พร้อมสาธิตการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มารดาควรกระทำต่อบุตรของตน อย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาลูกที่มีพัฒนาการล่าช้า

ขั้นสรุปกิจกรรม เสนอแนะ และนัดหมาย ผู้วิจัยสรุปผลการติดตาม ว่ามารดาปฏิบัติได้ถูกต้องหรือไม่ ควรเพิ่มเติมตรงจุดใด เรื่องอะไรบ้าง พร้อมทั้งนัดหมายการทำแบบสอบถามและประเมินพัฒนาการเด็กหลังการทดลอง

สื่อที่ใช้ในการสอน ใบกิจกรรม ใบความรู้ อุปกรณ์ทำของเล่น ปากกา กระดาษ

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.1 การตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ จำนวน 4 ท่านและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตามรายชื่อในภาคผนวก หน้า 127 เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบ เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงเพิ่มความสะดวกของแบบสอบถามด้านความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและคู่มือที่ใช้ในโปรแกรมให้มีความถูกต้องเหมาะสมทางภาษา และมีความชัดเจนทางด้านเนื้อหา ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 การตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ นำแบบวัดที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 ชุด จากนั้นนำมาหาค่าความเที่ยงของเครื่องมือโดยแบบสอบถามด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ค่า Kuder's Richardson 20 เท่ากับ 0.73 และแบบสอบถามด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ค่า Cronbach's Alpha Coefficient เท่ากับ 0.83

5. การพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมในการวิจัย

5.1 ขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

5.2 นักวิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างและสิทธิของกลุ่มตัวอย่างที่จะออกจากการศึกษาเมื่อไรก็ได้

5.3 กลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมเข้าร่วมการศึกษาลงลายมือชื่อยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรในเอกสารการยินยอมตนให้ทำการศึกษา

5.4 ผู้ที่จะเข้าถึงข้อมูลการวิจัยคือ นักวิจัยเท่านั้น และการนำเสนอผลการวิจัยจะไม่ระบุชื่อของกลุ่มตัวอย่างและจะนำเสนอผลงานเฉพาะทางวิชาการเท่านั้น

5.5 โครงการวิจัยนี้ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการทดลองในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหิดล ตามหนังสือหมายเลข MU 2006-212 ดังรายละเอียดในภาคผนวกหน้า 128

6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กจะถูกเก็บโดยแบบสอบถาม สำหรับพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ใช้แบบคัดกรองพัฒนาการเด็ก Denver II โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเองโดยมีขั้นตอน การเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

6.1 เตรียมผู้ช่วยวิจัย จำนวน 2 คน เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาโทสาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว ซึ่งมีความรู้ความชำนาญในเรื่องการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก และการใช้แบบคัดกรองพัฒนาการเด็กเป็นอย่างดี โดยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัยและวัตถุประสงค์ของข้อคำถามในแต่ละข้อให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อให้สามารถดำเนินการคัดกรองพัฒนาการเด็กและเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างถูกต้องตรงกัน

6.2 สุ่มตัวอย่าง 2 ตำบล จากทั้งหมด 16 ตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อคัดกรองพัฒนาการเด็ก ทำหนังสือประสานงานกับสาธารณสุขอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เพื่อสำรวจจำนวนเด็กและมารดาในกลุ่มเป้าหมายตามคุณสมบัติการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโครงการ

6.3 ประชุมอาสาสมัครสาธารณสุขร่วมกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เพื่อแจ้งรายชื่อมารดาและเด็กให้อาสาสมัครสาธารณสุขทราบและนัดหมายให้มารดานำเด็กมาตรวจพัฒนาการวันละ 2-3 หมู่บ้านทั้งหมด 19 หมู่บ้าน โดยมีเด็กอายุ 1-3 ปีที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ของกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าร่วมโครงการได้ ตำบลหาดกรวด จำนวน 254 คน และตำบลกู่ตะเภา จำนวน 245 คน โดยนัดหมายไว้ที่วัดของแต่ละหมู่บ้าน

6.4 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจำนวน 3 คน ดำเนินการคัดกรองพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ด้วยแบบคัดกรอง Denver II เพื่อค้นหาเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าวันละประมาณ 12-20 คน/คน/วัน ใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์ ได้เด็กพัฒนาการสงสัยล่าช้า ตำบลหาดกรวด จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 25.59 ตำบลกู่ตะเภา จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 29.39 และแจ้งรายชื่อเด็กทั้งหมดให้เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยทราบ

6.5 สุ่มตัวอย่าง อย่างง่ายโดยการจับสลากจากมารดาที่มีบุตรพัฒนาการล่าช้า ตำบลละ 40 คนและนัดหมายให้มารดาที่มีบุตรพัฒนาการล่าช้าเข้าร่วมโครงการตามแผนการทดลอง

7. การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยและทีมงานดำเนินการลงโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีรายละเอียดดังนี้ โดยผู้ช่วยวิจัยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง และร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งที่ 1 เท่านั้น

กลุ่มทดลอง

สัปดาห์ที่ 1 วันที่ 7-8 ธันวาคม 2549 เวลา 08.30 – 16.30 น. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ก่อนการทดลอง

สัปดาห์ที่ 2 วันที่ 12 ธันวาคม 2549 เวลา 09.00 – 12.00 น. ดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ครั้งที่ 1 การให้ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กกับมารดา กลุ่มทดลองทั้งหมด ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหาดกรวด และหลังจากกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้แล้วให้กลับไปส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนพร้อม ๆ กันที่บ้านพร้อมแจกคู่มือส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี

สัปดาห์ที่ 3 วันที่ 19-22 ธันวาคม 2549 เวลา 09.00 – 12.00 น. ดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ครั้งที่ 2 การส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบกลุ่มย่อย จำนวน 4 กลุ่ม ณ ละแวกบ้านกลุ่มตัวอย่างหรือวัดประจำหมู่บ้าน โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการเล่น การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านและให้มารดาฝึกทำของเล่นง่าย ๆ จากวัสดุในครัวเรือนแล

สัปดาห์ที่ 4-6 วันที่ 25 ธันวาคม 2549 ถึงวันที่ 11 มกราคม 2550 เวลา 09.00 – 16.30 น. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ครั้งที่ 3 ติดตามการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน แนะนำกิจกรรมที่มารดาต้องใช้ในการแก้ไขปัญหาพัฒนาการล่าช้าทันทีและการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้าน วันละ 4 คน ณ บ้านกลุ่มตัวอย่าง

สัปดาห์ที่ 12 วันที่ 12-13 มีนาคม 2550 เวลา 09.00 – 12.00 น. ประเมินผลความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี หลังการทดลอง

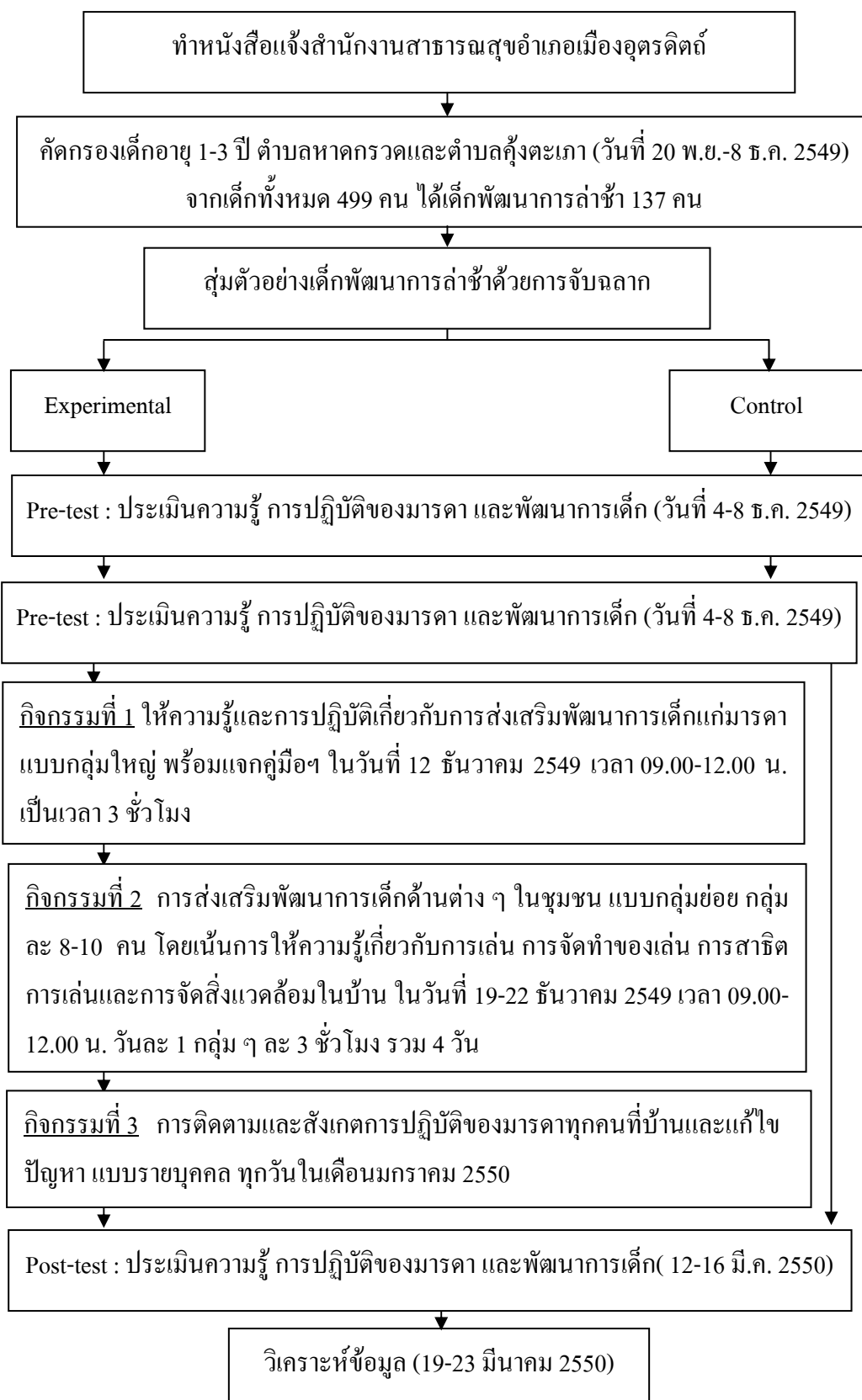
กลุ่มเปรียบเทียบ

สัปดาห์ที่ 1 วันที่ 4-6 ธันวาคม 2549 เวลา 08.30 – 16.30 น. ประเมินผลความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ก่อนการทดลอง

สัปดาห์ที่ 12 วันที่ 14-16 มีนาคม 2550 เวลา 08.30 – 12.00 น. ประเมินผลความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี หลังการทดลอง และการแจกใบความรู้และคู่มือที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น และส่งรายชื่อเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าให้เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการต่อไป

หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ผลหลังการทดลอง

ผังขั้นตอนการดำเนินการทดลอง

8. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ภายหลังการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้ครบตามต้องการแล้ว ผู้ศึกษาทำการตรวจสอบให้คะแนนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 เป็นเกณฑ์ในการยอมรับสมมติฐาน

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง ในเรื่องความรู้ และการปฏิบัติของมารดา ด้วยสถิติ Pair Sample t-test

1.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ ในเรื่องความรู้ การปฏิบัติของมารดาด้วยสถิติ Independent Student's test

1.4 ทดสอบความสัมพันธ์ของพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ รวมทั้งก่อนและหลังทดลอง โดยใช้การทดสอบ Chi-square

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อศึกษาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี วิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลตาม วัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1. ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา
- 1.2. ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กอายุ 1-3 ปี

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

- 2.1 เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยรวม
- 2.2 เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แยกรายด้าน
- 2.3 เปรียบเทียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยรวม
- 2.4 เปรียบเทียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แยกรายด้าน
- 2.5 เปรียบเทียบพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1.1. ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ย ต่อเดือนของครอบครัว สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตร การเคยได้รับความรู้หรือมี ประสบการณ์การดูแลพัฒนาการเด็กและการเจริญเติบโตของเด็ก และแหล่งของข้อมูลข่าวสารที่ มารดาได้รับ ผลการศึกษาพบว่า

อายุ มารดาในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีอายุระหว่าง 21-25 ปีมากที่สุด (ร้อยละ 35.0 และ 45.0) อายุเฉลี่ยมารดาในกลุ่มทดลองคือ 27.43 ปีและในกลุ่มเปรียบเทียบคือ 24.75 ปี ระดับการศึกษา มารดาในกลุ่มทดลองมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.5

ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด (ร้อยละ45.0) อาชีพ มารดา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.5 และ 37.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีรายได้ของครอบครัว เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 55.0 และ 57.0) สถานภาพสมรส มีสถานภาพ เป็นสมรสสูงสุด ร้อยละ 92.5 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม ลักษณะครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นครอบครัว ขยายคือ พ่อแม่ลูกอยู่ร่วมกันกับปู่ย่าตายาย คิดเป็นร้อยละ 62.5 และ 55.0 จำนวนบุตร ส่วนใหญ่มี บุตรเพียงคนเดียวทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบคิดเป็นร้อยละ 57.5 และ 55.0 เคยได้รับความรู้หรือเคยมีประสบการณ์การดูแลพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก ทั้งในกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ เคยมีความรู้หรือเคยมีประสบการณ์การดูแลพัฒนาการและการเจริญเติบโต ของเด็กสูงสุดร้อยละ 87.5 และ 72.5 โดยมีแหล่งข้อมูลข่าวสารมาจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แพทย์ พยาบาลผ่านกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน ฝากครรภ์และการคลอดสูงที่สุด รองลงมาเป็นจากคู่มือสุขภาพ แม่และเด็กร้อยละ 52.5 และ 50.0 (ตารางที่ 3)

พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตร และการเคยมีความรู้หรือมีประสบการณ์การดูแลพัฒนาการและการ เจริญเติบโตของเด็ก ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน(p-value > 0.05) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา แยกตามกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ข้อมูลส่วนบุคคล	กลุ่มทดลอง (n =40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n =40 คน)	
	ร้อยละ	(จำนวน)	ร้อยละ	(จำนวน)
อายุ (ปี)				
< 20	10	(4)	20	(8)
21 – 25	35	(14)	45	(18)
26 – 30	22.5	(9)	20	(8)
31 – 35	20	(8)	12.5	(5)
> 35	12.5	(5)	2.5	(1)
Mean	27.43		24.75	
S.D	5.8		4.8	
Min- Max	17-39		18-38	
$\chi^2 = 0.215, \quad df = 2, \quad p\text{-value} = 4.471$				

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา แยกตามกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ(ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	กลุ่มทดลอง (n =40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n =40 คน)	
	ร้อยละ	(จำนวน)	ร้อยละ	(จำนวน)
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้เรียน/ประถมศึกษา	42.5	(17)	40.0	(16)
มัธยมศึกษาตอนต้น	27.5	(11)	15.0	(6)
มัธยมศึกษาตอนปลาย	30	(12)	45.0	(18)
อนุปริญญา/ปวส./ปริญญาตรี				
	$\chi^2 = 2.701,$	df = 2,	p-value = 0.259	
อาชีพ				
ไม่ประกอบอาชีพ	15	(6)	20	(8)
เกษตรกร	12.5	(5)	20	(8)
รับจ้าง	62.5	(25)	37.5	(15)
ค้าขาย/ข้าราชการ/อื่น ๆ	10	(4)	22.5	(9)
	$\chi^2 = 5.401,$	df = 3,	p-value = 0.145	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน(บาท)				
< 5,000	55	(22)	57	(23)
5001 – 10,000	30	(12)	30	(12)
> 10,001	15	(6)	12.5	(5)
Mean	7187.50		7585.00	
S.D	5975.26		7577.31	
Min- Max	2,000 – 30,000		3,000 -49,000	
	$\chi^2 = 0.113,$	df = 2,	p-value = 0.945	
สถานภาพสมรส				
อยู่ด้วยกัน	92.5	(37)	92.5	(37)
แยกกันอยู่	7.5	(3)	7.5	(3)
	$\chi^2 > 0.001,$	df = 1,	p-value = 1.000	

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา แยกตามกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	กลุ่มทดลอง (n=40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n=40 คน)	
	ร้อยละ	(จำนวน)	ร้อยละ	(จำนวน)
ลักษณะครอบครัว				
เดี่ยว	37.5	(15)	45.0	(18)
ขยาย	62.5	(25)	55.0	(22)
$\chi^2 = 0.464$, df = 1, p-value = 0.496				
จำนวนบุตร				
คนเดียว	57.5	(23)	55.0	(22)
มากกว่า 1 คน	42.5	(17)	45.0	(18)
Mean	1.63		1.55	
S.D	0.14		0.11	
Min- Max	1 - 4		1 - 4	
$\chi^2 = 0.051$, df = 1, p-value = 0.822				
เคยมีความรู้หรือเคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดู				
ไม่เคย	12.5	(5)	27.5	(11)
เคย	87.5	(35)	57.5	(29)
$\chi^2 = 2.813$, df=1, p-value = 0.094				
แหล่งของข้อมูลข่าวสาร				
คู่มือสุขภาพแม่และเด็ก	50.0		50.0	
จนท.สาธารณสุข แพทย์ พยาบาล	52.5		52.5	
บิดามารดาหรือญาติ	17.5		27.5	

1.2 ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กอายุ 1-3 ปี ได้แก่ อายุ เพศ น้ำหนักปัจจุบัน น้ำหนักแรกคลอด จำนวนเดือนที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลำดับการเกิด และผู้ดูแลหลัก ผลการศึกษาพบว่า

อายุ เด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีอายุอยู่ในระหว่าง 12-18 เดือนมากที่สุด (ร้อยละ 37.5 และ 45.0) เพศ ของเด็กทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีสัดส่วนระหว่างเพศชายต่อเพศหญิงใกล้เคียงกันคือ 1 : 1 น้ำหนักปัจจุบัน ของเด็กอยู่ในเกณฑ์ปกติ ทั้งในกลุ่มทดลอง

และกลุ่มเปรียบเทียบ โดยมีน้ำหนักอยู่ในช่วง 11 – 14 กิโลกรัม สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 47.5 เท่ากัน น้ำหนักแรกคลอด ของเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบต่างก็มีน้ำหนักตามเกณฑ์ปกติ อยู่ ในช่วง 2,500-3,000 กรัม มากที่สุด (ร้อยละ 60.0 และ 50.0) จำนวนเดือนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เด็ก ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบต่างก็เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทุกราย โดยบุตรกินนมแม่นานน้อยกว่า 6 เดือนเช่นกัน (ร้อยละ 50.0 และ 42.5) ลำดับการเกิด ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ส่วนใหญ่จะเป็นบุตรคนแรก สูงถึงร้อยละ 60.0 และ 57.5 ผู้ดูแลหลัก ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบจะมีผู้ดูแลหลักเป็นมารดาและบิดา มากกว่ามารดาเลี้ยงลูกด้วยตนเองร้อยละ 57.5 และ 55.0 (ตารางที่ 4)

พบว่า อายุ เพศ น้ำหนักปัจจุบัน น้ำหนักแรกคลอด จำนวนเดือนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลำดับการเกิด ผู้ดูแลหลัก ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก แยกตามกลุ่มทดลองและ กลุ่มเปรียบเทียบ

ข้อมูลส่วนบุคคล	กลุ่มทดลอง (n =40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n =40 คน)	
	ร้อยละ	(จำนวน)	ร้อยละ	(จำนวน)
อายุ (เดือน)				
12-18	37.5	(15)	45.0	(18)
19-24	30.0	(12)	17.5	(7)
25-30	17.5	(7)	30.0	(12)
31-36	15.0	(6)	7.5	(3)
Mean	21.23		20.95	
S.D	1.06		1.11	
Min- Max	12 - 35		12 - 35	
	$\chi^2 = 3.904,$ df = 3, p-value = 0.273			
เพศ				
ชาย	52.5	(21)	55.0	(22)
หญิง	47.5	(19)	45.0	(18)
	$\chi^2 = 0.050,$ df = 1, p-value = 0.823			

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก แยกตามกลุ่มทดลองและ กลุ่มเปรียบเทียบ(ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	กลุ่มทดลอง (n =40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n =40 คน)	
	ร้อยละ	(จำนวน)	ร้อยละ	(จำนวน)
น้ำหนักปัจจุบัน(กิโลกรัม)				
7-10	32.5	(13)	40.0	(16)
11-14	47.5	(19)	47.5	(19)
> 14	60.0	(24)	50.0	(20)
	$\chi^2 = 1.003$, df = 2, p-value = 0.606			
Mean	11.80		11.83	
S.D	0.35		0.45	
Min- Max	9-16		8-20	
น้ำหนักแรกคลอด(กรัม)				
2,500-3,000	60.0	(24)	50.0	(20)
3,001-3,500	40.0	(16)	50.0	(20)
Mean	2,985		3,122.75	
S.D	58.40		46.20	
Min- Max	2500 - 3950		2500 - 3950	
	$\chi^2 = 0.808$, df = 1, p-value = 0.369			
การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (เดือน)				
< 6	50.0	(20)	42.5	(17)
7-12	17.5	(7)	35.0	(14)
13-18	32.5	(13)	22.5	(9)
Mean	8.30		9.25	
S.D	0.95		0.86	
Min- Max	1 - 18		1 - 22	
	$\chi^2 = 3.493$, df = 2, p-value = 0.174			
ลำดับการเกิด				
คนที่ 1	60.0	(24)	57.5	(23)

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก แยกตามกลุ่มทดลองและ กลุ่มเปรียบเทียบ(ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	กลุ่มทดลอง (n =40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n =40 คน)	
	ร้อยละ	(จำนวน)	ร้อยละ	(จำนวน)
คนที่ 2	40.0	(16)	42.5	(17)
Mean	1.55		1.53	
S.D	0.12		0.11	
Min- Max	1 - 4		1 - 4	
$\chi^2 = 0.052$, df = 1, p-value = 0.820				
ผู้ดูแลหลัก				
ตนเอง	42.5	(17)	45.0	(18)
ตนเองและสามี	57.5	(23)	55.0	(22)
$\chi^2 = 0.051$, df =1, p-value = 0.822				

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็ก อายุ 1-3 ปี

2.1 เปรียบเทียบความรู้ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อายุ 1-3 ปี โดยรวม

2.1.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 14.60 และ 13.88 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน (p-value = 0.609) (ตารางที่ 5)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 17.83 และ 16.68 เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value=0.014)(ตารางที่ 5)

2.1.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลัง เท่ากับ 14.60 และ 17.83 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001) (ตารางที่ 5)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 13.88 และ 16.68 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 5)

2.2 เปรียบเทียบความรู้ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อายุ 1-3 ปี แยกรายด้าน

2.2.1 ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่

2.2.1.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีค่าเท่ากับ 3.00 และ 3.10 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.112$) (ตารางที่ 5)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 3.70 และ 3.38 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}=0.036$)(ตารางที่ 5)

2.2.1.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 3.00 และ 3.70 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 5)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ก่อนทดลองและหลังทดลองเท่ากับ 3.10 และ 3.38 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.054$) (ตารางที่ 5)

2.2.2 ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว

2.2.2.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ในกลุ่มทดลองและ

กลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 1.78 และ 1.53 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.968$) (ตารางที่ 5)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัวในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 3.25 และ 2.40 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 5)

2.2.2.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลองคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว สูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 1.78 และ 3.25 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 5)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 1.52 และ 2.40 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.004$) (ตารางที่ 5)

2.2.3 ด้านภาษา

2.2.3.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 3.47 และ 3.45 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.443$) (ตารางที่ 5)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 3.88 และ 3.98 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 5)

2.2.3.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 3.48 และ 3.88 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.002$) (ตารางที่ 5)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 3.45 และ 3.98 เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value}=0.001$) (ตารางที่ 5)

2.2.4 ด้านสังคมและการช่วยตนเอง

2.2.4.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยตนเองในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบที่ค่าเท่ากับ 3.23 และ 2.85 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value}=0.213$) (ตารางที่ 5)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยตนเองในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 3.63 และ 3.68 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value}=0.111$) (ตารางที่ 5)

2.2.4.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยตนเอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 3.23 และ 3.62 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.028$) (ตารางที่ 5)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยตนเอง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองเท่ากับ 2.85 และ 3.68 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 5)

2.2.5 พัฒนาการเด็กโดยทั่วไป

2.2.5.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยทั่วไป ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบที่ค่าเท่ากับ 2.58 และ 2.40 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.951$) (ตารางที่ 5)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยทั่วไป ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 3.38 และ 3.25 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.256$) (ตารางที่ 5)

2.2.5.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยทั่วไป หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 2.58 และ 3.25 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 5)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยทั่วไป ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 2.40 และ 3.25 พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา

ความรู้เกี่ยวกับ การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	กลุ่มทดลอง (n=40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n=40 คน)		t-test	df	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
พัฒนาการโดยรวม (20 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	14.60	1.77	13.88	1.97	1.724	78	0.609
หลังการทดลอง	17.83	2.01	16.68	2.59	2.220	78	0.014
t = 7.493, df = 3.9, p-value < 0.001					t = 5.486, df = 39, p-value < 0.001		
ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	3.00	0.51	3.10	0.59	0.813	78	0.112
หลังการทดลอง	3.70	0.52	3.38	0.63	2.528	78	0.036
t = 6.121, df = 39, p-value = 0.000					t = 1.984, df = 39, p-value = 0.054		
ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	1.78	1.05	1.52	1.01	1.08	78	0.968
หลังการทดลอง	3.25	0.95	2.40	1.63	2.847	78	< 0.001
t = 6.597, df = 39, p-value < 0.001					t = 3.050, df = 39, p-value = 0.004		

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา(ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับ การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	กลุ่มทดลอง (n=40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n=40 คน)		t-test	df	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
ด้านภาษา (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	3.47	0.68	3.45	0.93	0.137	78	0.443
หลังการทดลอง	3.88	0.33	3.98	0.16	1.708	78	< 0.001
t = 3.252, df = 39, p-value = 0.002 t = 3.457, df = 39, p-value = 0.001							
ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	3.23	0.80	2.85	0.74	2.182	78	0.213
หลังการทดลอง	3.63	0.67	3.68	0.47	0.386	78	0.111
t = 2.290, df = 39, p-value = 0.028 t = 5.972, df = 39, p-value < 0.001							
พัฒนาการเด็กโดยทั่วไป (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	2.58	0.71	2.40	0.74	1.075	78	0.951
หลังการทดลอง	3.38	0.63	3.25	0.59	0.919	78	0.256
t = 5.237, df = 39, p-value <0.001 t = 5.512, df = 39, p-value < 0.001							

2.3 เปรียบเทียบการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยรวม

2.3.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 29.43 และ 30.88 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.061$) (ตารางที่ 6)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 33.73 และ 30.60 โดยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.014$) (ตารางที่ 6)

2.3.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อน

และหลังเท่ากับ 29.43 และ 33.73 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) (ตารางที่ 6)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ก่อนและหลังการทดลองมีค่าเท่ากับ 30.88 และ 30.60 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.807$) (ตารางที่ 6)

2.4 เปรียบเทียบการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี รายด้าน

2.4.1 ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่

2.4.1.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 8.03 และ 7.93 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.327$) (ตารางที่ 6)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 8.68 และ 7.55 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.031$) (ตารางที่ 6)

2.4.1.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 8.03 และ 8.68 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.039$) (ตารางที่ 6)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 7.93 และ 7.55 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.273$) (ตารางที่ 6)

2.4.2 ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว

2.4.2.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของ

มารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัวในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 6.15 และ 6.65 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน (p-value = 0.080) (ตารางที่ 6)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัวในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 7.70 และ 6.85 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.008) (ตารางที่ 6)

2.4.2.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 6.15 และ 7.70 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.001) (ตารางที่ 6)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 6.65 และ 6.85 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน (p-value = 0.693) (ตารางที่ 6)

2.4.3 ด้านภาษา

2.4.3.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 7.13 และ 7.47 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ (p-value = 0.325) (ตารางที่ 6)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 8.55 และ 7.85 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001) (ตารางที่ 6)

2.4.3.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมี

คะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 7.13 และ 8.55 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.001$) (ตารางที่ 6)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 7.48 และ 7.85 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.340$) (ตารางที่ 6)

2.4.4 ด้านสังคมและการช่วยตนเอง

2.4.4.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยตนเอง ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 8.13 และ 8.83 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.313$) (ตารางที่ 6)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยตนเอง ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 8.80 และ 8.35 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} = 0.131$) (ตารางที่ 6)

2.4.4.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยตนเอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 8.13 และ 8.80 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.016$) (ตารางที่ 6)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยตนเอง ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 8.26 และ 8.35 เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน($p\text{-value}=0.121$)(ตารางที่ 6)

2.5 พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

2.5.1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ก่อนการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบต่างก็มีพัฒนาการล่าช้าทั้งสองกลุ่ม (ร้อยละ 100) จึงไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) (ตารางที่ 7)

หลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เด็กมีพัฒนาการสมวัย (ร้อยละ 97.5 และ 7.5) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) (ตารางที่ 7)

2.5.2 ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลอง เด็กอายุ 1-3 ปี มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนการทดลอง ร้อยละ 97.5 (ตารางที่ 7)

กลุ่มเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลอง เด็กอายุ 1-3 ปี มีพัฒนาการสมวัย สูงกว่าก่อนการทดลองเล็กน้อย ร้อยละ 7.5 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 แสดงร้อยละของพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี แยกตามกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก่อนการทดลอง				
ล่าช้า	40	100	40	100
ปกติ	0	0	0	0
หลังการทดลอง				
ล่าช้า	1	2.50	37	92.50
ปกติ	39	97.50	3	7.50

สรุปผลการศึกษาตามสมมติฐาน

1. ก่อนการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)
2. หลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

3. หลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)
4. ก่อนและหลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มเปรียบเทียบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)
5. ก่อนการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)
6. หลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)
7. หลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)
8. ก่อนและหลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)
9. ก่อนการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)
10. หลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)
11. หลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)
12. ก่อนและหลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีในกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

บทที่ 5

อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษา จำแนกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 อภิปรายระเบียบวิธีวิจัย

ส่วนที่ 2 อภิปรายผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 อภิปรายระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - experimental research) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ในแต่ละกลุ่มจะทำการศึกษาผลก่อนและหลังการทดลอง เพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน จัดว่าเป็นรูปแบบการวิจัยที่ดี เพราะสามารถประเมินการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่ทำการศึกษาล้างการทดลองได้ชัดเจน และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการทำการศึกษาลงถึงผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี การทดลองครั้งนี้กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี โดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของมารดา โดยแบ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 3 ครั้ง คือการให้ความรู้แบบกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และการให้ความรู้แบบรายบุคคลที่บ้าน เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบจะได้รับเฉพาะคู่มือส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี คำนะมาจากผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยขณะตรวจวัดพัฒนาการเด็กหลังการทดลอง และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ส่งรายชื่อเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าให้เจ้าหน้าที่สถานอนามัยทราบเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และติดตามประเมินผลพัฒนาการให้กับเด็กเหล่านั้นด้วย แล้วนำคะแนนก่อนและหลังการทดลอง มาเปรียบเทียบกันเพื่อสรุปว่าผลต่างของคะแนนที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นผลมาจากการทดลองการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่มีความแตกต่างกันสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือก กล่าวคือเป็นมารดาที่มีบุตรพัฒนาการล่าช้า มีสุขภาพดี ไม่มีโรคประจำตัว อ่านออกเขียนได้ และเป็นผู้ดูแลหลักขณะทำการศึกษ สำหรับบุตรต้องอายุ 1-3 ปี มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ไม่เจ็บป่วยจนต้องนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล ไม่เป็นเด็กคลอดก่อนกำหนด มีน้ำหนักแรกคลอดและน้ำหนักปัจจุบันปกติ และอาศัยอยู่ในพื้นที่ตลอดเวลาที่ทำการศึกษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีความเหมาะสมในการทำการศึกษา ทั้งนี้เพราะการที่มารดาและบุตรต้องมีความแข็งแรงไม่เจ็บป่วย จะทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีได้ และในการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมมารดาจะต้องมีความสามารถในการอ่านและเขียน เพื่อนำความรู้เดิมมาร่วมกันคิดร่วมกันทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในการเลี้ยงดูบุตรประกอบกับทั้ง Erikson และ Bowlby (24, 25) ต่างก็ระบุไว้ว่าประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กให้ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากมารดา และการสร้างความผูกพันที่มั่นคงระหว่างเด็กกับมารดา จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้กับเด็ก และยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กด้วย อีกทั้งสมองของเด็กวัยนี้จะมีการสร้างเส้นใยของเซลล์สมองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้สมองมีน้ำหนักเป็น 80 % ของสมองผู้ใหญ่ ซึ่งจะทำให้เด็กวัยนี้สามารถเรียนรู้สิ่งที่พ่อแม่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วตามไปด้วย เช่น การฝึกให้บุตรเล่นก้อนไม้เรียงต่อกันเพื่อส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก การจูงเดินหรือเล่นรถลาก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมที่จะส่งเสริมโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา ให้มารดา เพื่อนำไปปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนเองได้ และตัวเด็กเองก็มีศักยภาพทางด้านร่างกายที่พร้อมจะเรียนรู้ด้วย จึงเป็นการดีที่จะนำโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี มาใช้นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตร การเคยได้รับความรู้หรือมีประสบการณ์การดูแลพัฒนาการเด็กและการเจริญเติบโตของเด็ก และแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับของมารดา และของเด็กได้แก่ อายุ เพศ น้ำหนักปัจจุบัน น้ำหนักแรกคลอด จำนวนเดือนที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลำดับการเกิด และผู้ดูแลหลัก ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันทั้งสองกลุ่มจึงสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้

2.2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลากเลือกตำบล จำนวน 2 ตำบล จาก 16 ตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มาเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ โดยสุ่มครั้งแรกได้ตำบลหาดกรวด ซึ่งให้เป็นกลุ่มทดลอง และจับสลากครั้งที่ 2 ได้ตำบลกึ่งตะเภาให้เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งตำบลทั้งสองเป็นตำบลที่ความเป็นอยู่ในลักษณะเขตชนบท และอยู่ห่างไกลกัน จึงสามารถป้องกันการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันได้ในขณะที่ดำเนินการทดลอง หลังจากนั้นจึงทำการคัดกรองพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี ทั้ง 2 ตำบล แล้วนำเด็กพัฒนาการล่าช้ามาสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับสลากตำบลละเท่า ๆ กัน

2.3 ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากการใช้สูตรคำนวณโดยการเปรียบเทียบสัดส่วน ซึ่งการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้ 36 คน แต่เนื่องจากใช้ระยะเวลาในการทดลองค่อนข้างนาน คือประมาณ 3 เดือน และทำกิจกรรมถึง 3 ครั้ง โอกาสที่จะขาดหายของกลุ่มตัวอย่างจึงมีสูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 10 ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เป็นกลุ่มละ 40 คน จากการศึกษาในครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมตลอดการทดลอง ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างแรงจูงใจ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มอยู่ในการทดลองตลอดการศึกษา โดยอธิบายถึงโทษ ประโยชน์และความสำคัญของการเลี้ยงดูบุตรให้มีพัฒนาการที่สมวัยและอธิบายให้มารดาทราบถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมให้ลูกกรีก่อนเข้าอนุบาล เป็นเด็กฉลาดและเป็นคนดีของสังคม ประกอบกับเด็กอายุยังน้อยบิดามารดาจึงยังไม่นิยมพานบุตรไปต่างอำเภอและต่างจังหวัด จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สูญหายไประหว่างทำการทดลอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี เป็นโปรแกรมที่มีความเหมาะสมที่จะใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี เพราะเป็นการให้ทั้งความรู้และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ครบทุกด้าน ให้กับมารดาไปพร้อม ๆ กัน โดยอาศัยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์การเลี้ยงดูเดิมหรือการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุตรเดิม ที่มารดาปฏิบัติกับบุตรมาบอกเล่าให้มารดาคนอื่น ๆ ร่วมรับฟัง และแสดงข้อคิดเห็นที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสมกับการเลี้ยงดูของมารดาในชุมชนนั้น ๆ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติกับบุตรหลานของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจมีข้อจำกัดในเรื่องการเขียนของมารดา และการร่วมอภิปรายข้อคิดเห็น ถ้าหากมารดาในกลุ่มไม่ร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเองให้ผู้อื่นฟัง ผู้วิจัยต้องคอยกระตุ้นให้มารดาทุกคนร่วม

แสดงความคิดเห็น และให้มารดาที่สามารถเขียนได้ดีเป็นผู้จดบันทึกข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของกลุ่ม สำหรับจำนวนครั้งในการจัดกิจกรรมของโปรแกรมนี้อีก 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 เป็นการให้ความรู้แบบกลุ่มใหญ่ ซึ่งเนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก พัฒนาการด้านต่าง ๆ ประโยชน์ของพัฒนาการที่สมวัย และโทษของการมีพัฒนาการล่าช้า โดยอาศัยหลักการของสภาวะความต้องการพื้นฐานและบริการของเด็ก เป็นแนวทางในการให้ความรู้มารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ซึ่งมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและเวลา เพราะเป็นการปูพื้นความรู้ขั้นต้นที่จำเป็นให้มารดาได้ทราบและถือปฏิบัติ ได้แก่ การพาบุตรไปรับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การดูแลสุขภาพ การเล่น การพักผ่อน การออกกำลังกายและการเฝ้าระวังโภชนาการ เป็นต้น โดยมีผู้วิจัยบรรยายสรุปประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่มารดาจะต้องรู้ และนำไปใช้ในการปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนภายหลังจากการทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ปัญหาการทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในครั้งที่ 1 คือ มารดาสนใจกิจกรรมน้อย เพราะจำนวนกลุ่ม 4 กลุ่มอาจมากเกินไป ทำให้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยไม่สามารถควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดีมากนัก และการแยกบุตรออกไปเลี้ยง ทำให้ความสนใจของมารดาต่อการเรียนรู้ลดลง ดังนั้นผู้วิจัยต้องสรุปเนื้อหาให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมในครั้งนั้น สำหรับเวลา 3 ชั่วโมงมีความเหมาะสมดีกับเนื้อหาและกิจกรรมที่ทำ ครั้งที่ 2 เป็นการฝึกให้มารดาหัดทำของเล่นที่เป็นประโยชน์กับพัฒนาการของบุตร ติดตามการใช้คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กและการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัยและเหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมดี เพราะเป็นการไปจัดกิจกรรมในชุมชน ใช้สิ่งของที่มีอยู่ในครัวเรือนมาทำเป็นของเล่นให้กับเด็ก เช่น จัดกิจกรรมที่บ้านของมารดาในกลุ่มตัวอย่าง ทำให้มารดาและผู้วิจัยได้เห็นสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง พร้อมทั้งแนะนำแก้ไขสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้กลุ่มตัวอย่างได้ในสถานที่จริง สำหรับเรื่องการทำกิจกรรมกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้ดี เพราะกลุ่มมีขนาดเล็กเพียง 10 คน มารดาและบุตรไม่เป็นอุปสรรคในการทำกลุ่ม ครั้งที่ 3 เป็นการให้ความรู้แบบรายบุคคลที่บ้าน สังเกตการปฏิบัติ และติดตามการปฏิบัติของมารดา พร้อมแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กล่าช้าแบบรายบุคคล ทำให้มารดาทราบว่าบุตรของตนมีความล่าช้าในด้านใดและต้องส่งเสริมพัฒนาการด้วยกิจกรรมอะไรได้บ้าง จึงจะทำให้พัฒนาการของบุตรตนสมวัยได้ ยกตัวอย่างเช่น การให้บุตรเล่นของลากจูงเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ การให้เล่นลูกบาศก์ไม่เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว และการให้บุตรนั่งตักแล้วชี้ชวนให้บุตรรู้จักอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง และการนัดหมายกับมารดาจะทำให้มารดามีความกระตือรือร้นที่จะส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนให้สามารถทำกิจกรรมหรือเล่นของเล่นที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก เพื่อรอรับการเยี่ยมจากผู้วิจัย จะเห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมดีตามวัตถุประสงค์ แต่อาจต้องเพิ่มจำนวนครั้ง

การเข้าเยี่ยมให้มากขึ้น เพื่อเป็นการติดตามการปฏิบัติของมารดาและเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก และการเข้าเยี่ยมมารดาควรไปเวลาก่อนเที่ยงหรือหลัง 17.30 นาฬิกา เพราะอาจพบปัญหาการนอนพักผ่อนในตอนกลางวันของเด็ก ซึ่งเด็กจะไม่ให้ความร่วมมือ

3.2 คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกรักวัย 1-3 ปี เป็นคู่มือที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้วิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้มารดาใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนเองที่บ้าน เน้นความน่าอ่าน และนำไปใช้ได้ง่าย โดยผู้วิจัยได้รวบรวมความรู้และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ แยกตามวัย เพื่อสะดวกในการนำไปใช้ ใช้ภาษาและกิจกรรมในการส่งเสริมพัฒนาการที่ง่าย และมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ มีความชัดเจนและสื่อถึงเนื้อหาได้เป็นอย่างดี แต่หากมีการปรับขนาดตัวหนังสือและใช้ภาพวาดลายเส้นจะทำให้คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็กนี้มีประโยชน์เพิ่มมากขึ้น เพราะมารดาสามารถนำไปใช้เล่นกับบุตรของตนเองในการฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็กโดยการให้เด็กระบายสี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการทดลอง

4.1 การดำเนินการทดลองในกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยต้องชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมการวิจัยทราบ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมวิจัยมีความเข้าใจ ทราบขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและเซ็นใบยินยอมเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบจะได้คู่มือส่งเสริมพัฒนาการลูกรักวัย 1-3 ปี เพียงอย่างเดียว เด็กพัฒนาการล่าช้าทั้งสองกลุ่มจะถูกส่งรายชื่อให้กับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยทราบ เพื่อติดตามแก้ไขปัญหาและประเมินผลพัฒนาการของเด็กทุก 3 เดือน

4.2 กิจกรรมในกลุ่มทดลอง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับมารดาในครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นการให้ความรู้แบบกลุ่มใหญ่ จะพบปัญหาในการถูกรบกวนจากเด็กที่มารดานำมาเข้าร่วมกิจกรรม ในขณะที่ทำกลุ่มและรับฟังข้อสรุปจากผู้วิจัย ดังนั้น หากมีความจำเป็นต้องนำบุตรมาด้วยจะต้องแยกห้องในการทำกิจกรรมของมารดากับห้องเลี้ยงดูเด็กออกจากกันโดยสิ้นเชิง จึงจะสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ สำหรับกิจกรรมในครั้งที่ 2 และ 3 มีความเหมาะสมดี เพราะขนาดกลุ่มตัวอย่างเล็กลง คือกลุ่มละประมาณ 10 คน จึงไม่เกิดปัญหาในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของมารดา และมีข้อสังเกตในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะต้องกระทำในช่วงเวลา 08.00 น. – 12.00 น. เท่านั้น หากเป็นช่วงเวลาหลัง 12.00 น. อาจพบปัญหาเรื่องความร่วมมือในการทำกิจกรรมของเด็กเพราะเด็กส่วนใหญ่จะนอนหลับในช่วงเวลาดังกล่าว หรือหากไม่หลับจะให้ความร่วมมือน้อยมาก ประกอบกับเด็กในกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งมีอายุ 1-1 ½ ปี ซึ่งจะยังคงมีอาการกลัวคนแปลกหน้า ดังนั้นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยกับเด็กจึงมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมเป็นอย่าง

มาก ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ด้วยการสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก ซึ่งสามารถกระทำได้ในขั้นตอนการนัดหมาย นอกจากนี้ผู้วิจัยจะนัดหมายมารดาหลังจากการทำกิจกรรมในแต่ละครั้งแล้ว ผู้วิจัยยังสามารถนำไปนัดหมายไปส่งให้มารดาเพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก และยังเป็นกรกระตุ้นเตือนมารดาไม่ให้ลืมนัดหมายในแต่ละครั้ง

4.3 กิจกรรมในกลุ่มเปรียบเทียบ มีการทำแบบสอบถามก่อนและหลังการทดลอง การทดสอบพัฒนาการเด็กและการส่งต่อข้อมูลเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าให้เจ้าหน้าที่สถานอนามัยทราบ ในการทำแบบสอบถามหลังการทดลองและวัดพัฒนาการเด็ก ผู้วิจัยจะอธิบายถึงปัญหาความล่าช้าของเด็กแต่ละคนให้มารดาทราบ พร้อมแจกคู่มือส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี แนะนำการใช้และวิธีการส่งเสริมพัฒนาการด้านที่เป็นปัญหาให้ทราบด้วย หากมารดาและบุตรคู่ใดที่ไม่สามารถมาตามนัดหมาย จะมีการออกเก็บข้อมูลที่บ้านโดยให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นผู้นำทาง

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามด้านความรู้และการปฏิบัติของมารดาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แบบคัดกรองพัฒนาการเด็กของ Denver II โดยเนื้อหาของแบบสอบถามผู้วิจัยประยุกต์มาจากแบบสอบถามด้านความรู้และการปฏิบัติของมารดาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของ Wichien Thongnop และนิตยา คชภักดี (14, 20) และส่วนหนึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรม โดยผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา จากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน นำไปทดลองใช้กับมารดาที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 ชุด หลังจากนั้นนำมาหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาได้ค่า Kuder's Richardson เท่ากับ 0.73 และด้านการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้ค่า Cronbach's Alpha Coefficient เท่ากัน 0.83 ซึ่งค่าความเที่ยงนี้ ถือว่ามีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากการตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหาและค่าความเที่ยงในระดับที่น่าเชื่อถือได้

สำหรับการประเมินการปฏิบัติสาเหตุที่ใช้เป็นแบบสอบถามการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เพราะต้องการให้มีความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ระยะเวลาไม่มากจนเกินไป และสามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมทุกด้านตรงประเด็นมากกว่าการสังเกต ซึ่งต้องใช้เวลามาก ไม่ครอบคลุมทุกด้านของการส่งเสริมพัฒนาการ เพราะมารดาอาจไม่ปฏิบัติให้ผู้วิจัยเห็นขณะที่มีการเข้าสังเกต สำหรับปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กดีแล้ว จะทำให้ตอบข้อคำถามว่าปฏิบัติทุกครั้งหรือบ่อย นั้น ผู้วิจัยสามารถสังเกตซ้ำได้จากการเข้าไปทำ

กิจกรรมกลุ่ม การเข้าไปให้ความรู้แบบรายบุคคลที่บ้านได้ จึงสามารถสรุปได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้มีความเหมาะสมดี

4.5 ระยะเวลาในการทดลอง คือประมาณ 3 เดือน มีความเหมาะสมดี เนื่องจากการศึกษาของ เพ็ญศรี พิชัยสนธิ์ และเสาวณีย์ ศรีตระกูล (36) พบว่าการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก วันละ 3 ชั่วโมง 4 วันต่อสัปดาห์จะทำให้เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า เป็นเด็กที่มีพัฒนาการปกติได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปิยะธิดา ขจรชัยกุล (13) ที่ใช้เวลาเพียง 9 สัปดาห์ในการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กอายุ 2-4 ปี ให้เป็นปกติได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของมารดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว และจำนวนบุตร และข้อมูลทั่วไปของบุตร ได้แก่ อายุ เพศ น้ำหนักปัจจุบัน น้ำหนักแรกคลอด จำนวนเดือนที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลำดับการเกิด ผู้ดูแลหลักและพัฒนาการเด็ก ใช้ Chi-square ทดสอบ

ใช้ Independent sample t-test ในการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ใช้ Paired sample t-test เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบและใช้การทดสอบ Chi-Square เปรียบเทียบพัฒนาการเด็กระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เฉพาะหลังการทดลองเท่านั้น นอกนั้นใช้ค่าร้อยละ

สถิติที่ใช้มีความเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลและผลการวิเคราะห์ที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในการศึกษาครั้งนี้

ส่วนที่ 2 อภิปรายผลการศึกษา

อภิปรายผลการศึกษาตามสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ก่อนการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า ก่อนการทดลองคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีค่าเท่ากับ 14.60 และ 13.88 ตามลำดับ เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ในการทดลองผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มให้มีลักษณะทั่วไปด้านประชากรที่คล้ายคลึง เป็นชุมชนในเขตชนบทเช่นกัน มีลักษณะทางด้านเศรษฐกิจเหมือนกัน โดยทดสอบความแตกต่างกันของทั้งสองกลุ่มด้วยสถิติ พบว่า ไม่แตกต่างกัน เพศ รายได้ต่อเดือนต่อครอบครัวน้อยกว่า 5,000 บาท มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย สถานภาพสมรสส่วนใหญ่มารดาจะอยู่ร่วมกับบิดาสูงถึงร้อยละ 92.5 มีอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ระดับการศึกษาของมารดาส่วนใหญ่เป็นระดับประถมศึกษามีกลุ่มอายุอยู่ระหว่าง 21-30 ปี และประกอบกับมีบุตรเพียงคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ไม่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้คะแนนความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ไม่มีความแตกต่างกันจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 2 หลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลองคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 17.83 และ 16.68 พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า กลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี จึงมีผลทำให้มารดามีความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบซึ่งได้รับเพียงคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้วเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญศรี พิชัยสนธิ และเสาวณีย์ ศรีดิระกุล (36) ที่ใช้โปรแกรมกระตุ้นพัฒนาการทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้ามาเป็นปกติ และ Wichien Thongnop (14) ก็มีการจัดโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารกให้กับมารดา จนทำให้ทารกมีพัฒนาการปกติ ศิริกุล อิศรานุรักษ์(45) ใช้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยครอบครัวทำให้ครอบครัวที่มีเด็กพัฒนาการช้ามีพัฒนาการปกติได้เช่นกันจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี สามารถทำให้ความรู้ของมารดาในกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นได้ จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

สมมติฐานข้อที่ 3 หลังการทดลอง ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ

1-3 ปีของมารดา ของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี สูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 14.60 และ 17.83 เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 3 ทั้งนี้อธิบายได้ว่าเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ทำให้มารดาได้รับความรู้เพิ่มจากการเล่าประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรของมารดาคนอื่น มาสร้างเป็นความคิดรวบยอดของตน เกิดเป็นความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติกับบุตรของตน นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังมีการชี้แนะและสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในภาพรวมให้มารดาฟังด้วย อีกทั้งตัวโปรแกรมยังมีการจัดกิจกรรมให้มารดาได้ฝึกปฏิบัติ ทดลองทำจริง และมีการติดตามให้ความรู้ที่บ้านแบบรายบุคคลอีกด้วย จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้มารดายังคงมีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ถึงแม้ระยะห่างระหว่างการทำแบบสอบถามหลังการทดลองจะห่างกันถึง 3 เดือนก็ตาม ซึ่งจากการที่มารดาได้ฝึกปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงบทบาทสมมติ การฝึกทำของเล่น การฝึกเล่นกับบุตรของตน สิ่งเหล่านี้ทำให้มารดามีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก หลังการทดลองมารดาในกลุ่มทดลองสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องมากขึ้นโดยเฉพาะในข้อคำถามที่ว่า “ข้อ 6 การให้ลูกติดกระดุมเสื้อ ตักอาหารกินเอง ไม่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก แต่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง” ซึ่งก่อนการทดลองตอบถูกเพียงร้อยละ 12.5 แต่หลังจากทำกิจกรรมต่าง ๆ แล้วสามารถตอบได้ถูกต้องถึงร้อยละ 85.0 ตามรายละเอียดภาคผนวกหน้า 164 ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Sirikul Isaranurug et al. (42) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารกต่อความรู้การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการทารก สมเสาวนุช จมูศรีและคณะ (43) ที่ศึกษาการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ก็พบว่า ความรู้ของผู้ปกครองเด็กก่อนและหลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

สมมติฐานข้อที่ 4 ก่อนและหลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริม

พัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 13.88 และ 16.68 เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) ซึ่งไม่ยอมรับ สมมติฐานข้อที่ 4 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า มารดาในกลุ่มเปรียบเทียบที่มีความรู้เพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อาจเป็นเพราะในการจัดโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปี ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมการรับรู้จากสื่อต่าง ๆ ได้ อาทิเช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และจากผลการทดลองที่พบว่ามารดาส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและจากคู่มือสุขภาพแม่และเด็กสูงมากกว่าร้อยละ 60 และมารดาในกลุ่มเปรียบเทียบส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเป็นมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 45 ประกอบกับในองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งตะเกียบ ได้จัดให้มีโครงการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 0-5 ปี ในเขตพื้นที่ของตำบลทุ่งตะเกียบด้วย จึงอาจเป็นสาเหตุให้มารดามีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการสูงขึ้นได้

สมมติฐานข้อที่ 5 ก่อนการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการปฏิบัติของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 29.43 และ 30.88 เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 5 ทั้งนี้ อธิบายได้ว่า ก่อนการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน เพราะมารดามีลักษณะข้อมูลทั่วไปที่ไม่แตกต่างกัน เช่น มีระดับการศึกษา รายได้ เพศ อายุ จำนวนบุตร และหมู่บ้านมีลักษณะเป็นเขตชนบทเหมือนกัน จึงทำให้การปฏิบัติของมารดา ก่อนการทดลอง ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 6 หลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีค่าเท่ากับ 33.73 และ 30.60 โดยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 6 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า มารดาในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติสูงขึ้น เพราะเป็นผลมาจากโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เนื่องจากมารดามีความรู้ที่เพิ่มขึ้นจากการทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและในกิจกรรมแต่

ละครั้งจะมีการนำความรู้เดิมมาพัฒนาเป็นความรู้ใหม่ โดยผู้วิจัยตั้งคำถาม ให้มารดาแต่ละคนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรของตนจนเกิดมีความคิดรวบยอด สมาชิกกลุ่มมีการสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่มจึงทำให้มารดามีความรู้เป็นของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้วิจัยจะมีกิจกรรมแนะนำการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ การเล่น การจัดทำของเล่นอย่างง่ายในครัวเรือน การจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัยเด็กให้มารดาได้ฝึกปฏิบัติในทุก ๆ ด้านที่มีปัญหาตลอดจนมีการติดตามการปฏิบัติของมารดาแบบรายบุคคลที่บ้านอีกด้วย จึงเป็นเหตุให้การปฏิบัติของมารดาในกลุ่มทดลองดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wichien Thongnop (14) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการทารก ซึ่งพบว่า การปฏิบัติของมารดาในกลุ่มทดลองดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) เช่นกัน

สมมติฐานข้อที่ 7 หลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเท่ากับ 29.43 และ 33.73 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 7 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า มารดาในกลุ่มทดลองได้รับการกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติโดยโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1 – 3 ปี จำนวน 3 ครั้ง โดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการทำให้มารดาเห็นประโยชน์ของการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตน ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก จนทำให้เด็กเป็นคนเก่งและเป็นคนดีได้ และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะทำให้มารดาได้ฝึกปฏิบัติในขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนการทดลองนำไปใช้หรือนำไปสู่การปฏิบัติ หากมารดามีความรู้ที่ดีและถูกต้อง นอกจากนี้อมารดายังถูกติดตามประเมินผลการปฏิบัติโดยผู้วิจัยจากกิจกรรมการให้ความรู้แบบรายบุคคลที่บ้านและจากเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่มด้วย หากมีมารดาท่านใดไม่ปฏิบัติ ผู้วิจัยสามารถพูดคุยชักจูงให้มารดาเห็นประโยชน์ของพัฒนาการที่สมวัยและโทษของพัฒนาการที่ล่าช้าและกระตุ้นให้มารดาทำกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ การออกกำลังกาย การจัดหาของเล่น หรือแนะนำวิธีการเล่นที่สามารถแก้ไขปัญหาล่าช้าของเด็กให้มารดาทราบแบบรายบุคคล จึงเป็นเหตุให้คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติของมารดาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wichien Thongnop (14) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการทารก ซึ่งพบว่า หลังการทดลองการ

ปฏิบัติของมารดาในกลุ่มทดลองดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) เช่นกัน

สมมติฐานข้อที่ 8 ก่อนและหลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ก่อนและหลังการทดลองมีค่าเท่ากับ 30.88 และ 30.60 เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 8 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ตลอดระยะเวลา 3 เดือน กลุ่มเปรียบเทียบไม่ได้รับกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1 – 3 ปี จากโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อายุ 1 – 3 ปี จึงทำให้มารดาในกลุ่มเปรียบเทียบมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 9 ก่อนการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1- 3 ปีของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบต่างก็มีพัฒนาการล่าช้าทั้งสองกลุ่ม (ร้อยละ 100) แสดงว่าทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 9 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เด็กทั้งในกลุ่มทดลองและในกลุ่มเปรียบเทียบเป็นเด็กที่มีการพัฒนาการล่าช้าทั้งสองกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จึงสามารถสรุปได้ว่าเด็กทั้งสองกลุ่มมีพัฒนาการล่าช้าเหมือนกัน

สมมติฐานข้อที่ 10 หลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เด็กมีพัฒนาการสมวัย (ร้อยละ 97.5 และ 7.5) เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 10 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เด็กในกลุ่มทดลองจะได้รับการส่งเสริมพัฒนาการจากมารดา ซึ่งมารดาจะได้รับความรู้จากโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อายุ 1 – 3 ปี และนำไปสู่การปฏิบัติ จึงส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งมารดาไม่ได้รับความรู้และการปฏิบัติจากโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อายุ 1 – 3 ปี จึงเป็นเหตุให้ ร้อยละของเด็กในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการปกติสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับ

การศึกษาของ ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (45) ที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยครอบครัวจนทำให้เด็ก อายุ 6 เดือน ถึง 2 ปี ในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการโดยรวมแตกต่างจากกลุ่มเปรียบเทียบและข้อเท็จจริง บรรณรัตน์ (41) ศึกษาผลการรู้ด้วยการพูดของมารดาต่อพัฒนาการด้านภาษาในเด็กอายุ 9 – 18 เดือน พบว่า พัฒนาการด้านภาษาของเด็กในกลุ่มทดลองดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบเช่นกัน นอกจากนี้ยังมี Sirikul Isaranurug et al. (42) ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารกต่อความรู้หลักการปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการของทารก พบว่า หลังการทดลองเด็กในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

สมมติฐานข้อที่ 11 หลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลอง เด็กอายุ 1-3 ปี มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนการทดลอง (ร้อยละ 97.5) เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.01$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 11 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เด็กที่มีการพัฒนาการล่าช้าในกลุ่มทดลอง เมื่อถูกมารดาส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามกิจกรรมในโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตลอดระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญศรี พิชัยสนธิ และเสาวณีย์ ศรีตระกูล (36) ศึกษาผลของการกระตุ้นเร้าพัฒนาการเด็กล่าช้า อายุ 6 เดือน – 4 ปี ไว้ว่าระยะสามเดือนสามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เป็นปกติได้และปิยะธิดา ขจรชัยกุล (13) ใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ของเด็กพัฒนาการล่าช้าให้เป็นปกติได้ด้วยเวลาเพียง 9 สัปดาห์ ด้วยเหตุนี้ระดับพัฒนาการของเด็กในกลุ่มทดลองจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปจนมีระดับปกติได้ถึงร้อยละ 97.5 มีเพียง 1 ราย ที่ไม่สามารถส่งเสริมพัฒนาการให้อยู่ในระดับปกติได้ ซึ่งเป็นเพราะเด็กคนดังกล่าวมีการเจ็บป่วยด้วยอาการไข้สูงและชัก นานกว่า 4 นาที ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ถึง 2 ครั้ง ซึ่งเด็กที่มีการชักจะทำให้สมองขาดออกซิเจน ทำให้พัฒนาการด้านต่าง ๆ ชะงัก หรือเสียไปได้ จึงสามารถสรุปได้ว่าพัฒนาการของเด็กกลุ่มทดลองที่เปลี่ยนไปเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติให้กับมารดาซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมเสาวนุช จมูศรี และคณะ (43) ศึกษาการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า หลังการทดลองพัฒนาการโดยรวมของเด็กกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) เช่นกัน

สมมติฐานข้อ 12 ก่อนและหลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีในกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลอง เด็กอายุ 1-3 ปี มีพัฒนาการสมวัย สูงกว่าก่อนการทดลองเล็กน้อย (ร้อยละ 7.5) เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อ 12 ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เด็กในกลุ่มเปรียบเทียบไม่ได้กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใด ๆ จากโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี คงมีเพียงได้รับการส่งเสริมพัฒนาการตามความรู้เดิมของมารดา ทำให้มีการส่งเสริมพัฒนาการเป็นไปตามธรรมชาติ จึงเป็นเหตุให้เด็กในกลุ่มเปรียบเทียบมีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.5 ซึ่งไม่มีความแตกต่างกัน

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติตัวของมารดา และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาที่บุตรอายุ 1-3 ปี และอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คนและกลุ่มเปรียบเทียบ จำนวน 40 คน กลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี และคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบได้รับเฉพาะคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี และคำแนะนำจากผู้วิจัย หลังจากเสร็จสิ้นโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แบบทดสอบพัฒนาการเด็กและเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีและคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจำนวน 3 ครั้ง ตามโปรแกรม ครั้งละ 2-3 ชั่วโมง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจำนวน 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมแบบกลุ่มใหญ่ เป็นการให้ความรู้และการปฏิบัติของมารดาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหาดกรวด ครั้งที่ 2 เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมแบบกลุ่มย่อยในชุมชน เป็นการฝึกทักษะการปฏิบัติของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การจัดทำของเล่นอย่างง่ายในครัวเรือน การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก และครั้งที่ 3 เป็นการติดตามประเมินผล สังเกตการปฏิบัติของมารดา และแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กล่าช้าแบบรายบุคคลที่บ้าน เริ่มดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 4 ธันวาคม 2549 ถึงวันที่ 12 มีนาคม 2550

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการเปรียบเทียบด้านความรู้ และการปฏิบัติของมารดาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบใช้สถิติ Independent sample t-test และภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบใช้สถิติ Paired sample t – test และใช้สถิติ Chi-Square เปรียบเทียบระดับพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี โดยแบ่งสรุปผลการศึกษออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มมารดา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว จำนวนบุตร และการได้รับความรู้หรือเคยมีประสบการณ์การดูแลพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก ผลการศึกษาพบว่า

มารดาในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีอายุระหว่าง 21-25 ปี มากที่สุด อายุเฉลี่ยมารดา คือ 26 ปี และ 24 ปี ตามลำดับ มารดาในกลุ่มทดลองมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด ส่วนใหญ่มารดาทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวต่ำกว่า 5,000 บาท เป็นครอบครัวที่มีพ่อแม่ลูกอยู่ร่วมกับปู่ย่าตายาย กลุ่มตัวอย่างอยู่ร่วมกับสามี ส่วนใหญ่มีบุตรเพียงคนเดียว และมารดาส่วนใหญ่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์ในการดูแลพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก สำหรับแหล่งความรู้ที่ได้รับ ส่วนใหญ่ได้รับจากคู่มือสุขภาพแม่และเด็กสูงมากที่สุด รองลงมาเป็นจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และจากบิดามารดาหรือญาติ

2. ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กอายุ 1-3 ปี ได้แก่ อายุ เพศ น้ำหนักปัจจุบัน น้ำหนักแรกคลอด จำนวนเดือนที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลำดับการเกิด และผู้ดูแลหลัก ผลการศึกษาพบว่า

เด็กทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 12-18 เดือนมากที่สุด มีสัดส่วนระหว่างเพศชายต่อเพศหญิงใกล้เคียงกัน น้ำหนักปัจจุบันและน้ำหนักแรกคลอดอยู่ในเกณฑ์ปกติ น้ำหนักปัจจุบันอยู่ระหว่าง 15-18 กิโลกรัม น้ำหนักแรกคลอดอยู่ในช่วง 2,500-3,000 กรัมมากที่สุด เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทุกราย จำนวนเดือนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประมาณ 1-6 เดือน ส่วนใหญ่มารดาจะมีบุตรคนเดียว มีผู้ดูแลหลักเป็นมารดาและบิดาช่วยกันเลี้ยงดูบุตร

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการศึกษา

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา

ก่อนการทดลอง ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

หลังการทดลอง ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

กลุ่มทดลอง ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

กลุ่มเปรียบเทียบ ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองเช่นกัน เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

2.2 การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา

ก่อนการทดลอง การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

หลังการทดลอง การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

กลุ่มทดลอง การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

กลุ่มเปรียบเทียบ การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา ก่อนและหลังการทดลอง เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

2.3 พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

ก่อนการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ต่างก็มีพัฒนาการล่าช้าทั้งสองกลุ่ม (ร้อยละ 100) จึงพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

หลังการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีในกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสมวัยดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

กลุ่มทดลอง หลังการทดลอง เด็กอายุ 1-3 ปี มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนการทดลอง เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

กลุ่มเปรียบเทียบ หลังการทดลอง เด็กอายุ 1-3 ปี มีพัฒนาการสมวัย สูงกว่าก่อนการทดลองเล็กน้อย คือร้อยละ 7.5

จากผลการศึกษา พบว่า มารดาในกลุ่มทดลองมีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการมากขึ้น บุตรมีพัฒนาการสมวัย สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ เป็นเพราะการได้รับการกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการ จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี และจากการให้ความรู้แบบรายบุคคลที่บ้าน ซึ่งทำให้มารดาได้มีโอกาส ซักถาม และแก้ไขปัญหาค้นหาพัฒนาการล่าช้าของบุตรจากผู้วิจัยโดยตรง แต่กลุ่มเปรียบเทียบไม่ได้รับกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมีประสิทธิภาพในเพิ่มความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและการแก้ไขปัญหาค้นหาพัฒนาการล่าช้าของเด็กอายุ 1-3 ปีได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มารดากลุ่มที่ได้รับกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี มีความรู้และการปฏิบัติดีกว่ามารดากลุ่มที่ไม่ได้รับกิจกรรมใด ๆ และส่งผลให้เด็กที่มารดาได้รับกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีพัฒนาการที่สมวัยเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกระดับสามารถนำ “โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี” ไปใช้ในกลุ่มมารดาที่มีบุตรอายุ 1-3 ปี และมีพัฒนาการล่าช้า ได้

2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สามารถผสมผสานโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี เข้ากับกับงานส่งเสริมสุขภาพของเด็ก เช่น จัดกิจกรรมขณะมารดาพาบุตรมารับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค หรือขณะพาบุตรซั้หน้าหนักเพื่อเฝ้าระวังภาวะโภชนาการของเด็ก หรือผสมผสานการให้ความรู้แบบรายบุคคลและการติดตามประเมินผลที่บ้านเข้ากับการเยี่ยมบ้าน เป็นต้น เพราะเป็นการกระตุ้นให้มารดาได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนตั้งแต่หลังคลอด และเป็นกระตุ้นเตือนอยู่เสมอ

3. นักวิจัยหรือนักวิชาการสาธารณสุข สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในช่วงอายุต่าง ๆ

4. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สามารถนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ โดยกำหนดให้เป็นข้อควรปฏิบัติของมารดาที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรอายุ 1-3 ปี โดยเฉพาะด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ที่ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าทำให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน ตามรายละเอียดในภาคผนวก ค หน้า 162

ด้านนโยบาย

1. รัฐ โดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีนโยบายและการรณรงค์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในชุมชน โดยเน้นในกลุ่มมารดาที่อาศัยอยู่ในชนบทและมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งควรมีการประสานงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบ

2. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ควรมีการรณรงค์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กหรือมีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาพัฒนาการเด็กในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยระยะยาว เพื่อประเมินการพัฒนารเด็กให้มีความชัดเจนมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการใช้โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีนี้ กับผู้เลี้ยงดูหลักที่เป็นปู่ย่าตายาย ว่าให้ผลการทดลองเหมือนหรือแตกต่างกันกับการจัดกิจกรรมกับมารดา

3. ควรมีการศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาในกลุ่มอายุอื่นๆ เช่น กลุ่มเด็กอายุ 3-6 ปี หรือ 6-12 ปี เป็นต้น

ประสบการณ์การเรียนรู้จากการศึกษา

1. การประสานงานกับหน่วยงานและชุมชน มีความยากลำบาก มีขั้นตอนรายละเอียดมากเพราะต้องประสานงานกับหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ องค์การบริหารส่วนตำบลหาดกรวด สถานีอนามัยหาดกรวด สถานีอนามัยบ้านท่า ตำบลหาดกรวด และสถานีอนามัยตำบลทุ่งตะเกียบ เพื่อดำเนินการทดลอง และสถานีอนามัยตำบลป่าเป้า เพื่อทดลองใช้เครื่องมือในการทดลองทั้งแบบสอบถามและโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งได้รับความ

ร่วมมือจาก เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานและอาสาสมัครสาธารณสุขเป็นอย่างดี อาจมีปัญหาอุปสรรคเรื่อง การนัดหมายชาวบ้านและชุมชนบ้าง แต่เนื่องจากการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนใช้เวลาพอสมควรจึงสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น การนัดมาราให้พานบุตรมาวัดพัฒนาการเด็ก หาก มารดาไม่นำบุตรมาตรวจก็ต้องให้อาสาสมัครสาธารณสุขไปนัดหมายใหม่ในวันต่อไปที่หมู่บ้านต่อไป หรือให้พาผู้วิจัยไปคัดกรองพัฒนาการเด็กที่บ้าน เป็นต้น สำหรับงบประมาณในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในแต่ละตำบลสามารถเขียนของบประมาณได้ เพียงแต่จะต้องอยู่ในระยะเวลาที่เหมาะสม โดยจะต้องเขียนโครงการเสนอก่อนที่จะมีการบริหารส่วนตำบลนั้นจะดำเนินการพิจารณา งบประมาณ

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กมีหลากหลาย การนำมาใช้ในการวิจัย ต้องอาศัยการเรียนรู้และประสบการณ์ เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการทำวิจัยที่เหมาะสมที่สุด

3. การทดสอบพัฒนาการเด็ก : ผู้ช่วยวิจัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ความเมตตาและความถูกต้องของการประเมินพัฒนาการเป็นปัจจัยหลักของงานวิจัยนี้ ดังนั้นการเตรียมทีมงานให้เป็นหนึ่งเดียวทั้งเรื่องคุณภาพการตรวจวัดพัฒนาการ การใช้แบบสอบถาม การทำกิจกรรมกลุ่ม จึงจำเป็นต้องผ่านกระบวนการทดสอบให้มีมาตรฐานที่ยอมรับได้

4. การดำเนินการศึกษา มีปัญหาทางด้าน

4.1 การจัดทำคู่มือส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี ควรใช้อักษรขนาดที่อ่านง่าย ชัดเจน รูปภาพประกอบควรใช้เป็นภาพแม่และลูกที่เป็นคนไทย หากเป็นภาพลายเส้นจะสามารถใช้ให้เด็กฝึกระบายสีเพื่อเป็นการฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัวได้

4.2 ควรมีการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากต้องการความร่วมมือในการทำกิจกรรมกับเด็ก โดยอาจเพิ่มการให้ความรู้แบบรายบุคคลที่บ้านอีก 1-2 ครั้ง เพื่อเป็นการติดตามมารดาและสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แบบกลุ่มใหญ่ควรมีการจัดการกับเด็กที่มารดาพามาด้วยมิให้รบกวนหรือดึงความสนใจของมารดาไปจากการทำกลุ่ม เช่น ให้บิดาหรือปู่ย่าตายายเป็นผู้เลี้ยงอยู่ที่บ้าน หรือเพิ่มเจ้าหน้าที่ ผู้ช่วยวิจัย ของเล่นให้เพียงพอกับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

4.4 การจัดของเล่นง่าย ๆ ในครัวเรือน ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีในชุมชนนั้น และเข้ากันได้กับการแก้ไขปัญหาพัฒนาการล่าช้าของเด็กแต่ละคน เช่น ของลากจูงทำมาจากหลอดด้าย ขวดพลาสติกใสเม็กลีดแก้ว ก้อนไม้ลูกบาศก์ เป็นต้น

4.5 เวลาที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมกับเด็กควรกระทำในช่วงเวลาก่อน 12.00 น. สำหรับการเยี่ยมบ้านมารดาควรเป็นเวลาก่อน 12.00 น. และหลังเวลา 17.30 น.

**ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็ก
อายุ 1-3 ปี**

ชูชาติ มีรอด 4737568 PHPH/M

วท.ม.(สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: สุธรรม นันทมงคลชัย ปช.ด.(ประชากรศาสตร์)

พูนสุข ช่วยทอง วท.ม.(การเจริญพันธุ์และการวางแผนประชากร) โชคชัย หมั่นแสงทรัพย์

ว.ว.(กุมารเวชศาสตร์) ปิยะธิดา ขจรชัยกุล คด.(จิตวิทยาการศึกษา)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร**ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา**

เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีค่ายิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศ ในอนาคต เด็กที่มีคุณภาพ คือ เด็กที่มีการเจริญเติบโตปกติและมีพัฒนาการสมวัย ซึ่งเป็นเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการมาเป็นอย่างดี เด็กที่มีพัฒนาการสมวัยจะต้องเป็นเด็กที่มีสมองสำหรับการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้เป็นอย่างดี ในช่วงแรกเกิดถึง 2 ปี เป็นช่วงที่เด็กมีการเจริญเติบโตของสมองมากที่สุด มารดาจึงต้องมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เด็กได้เรียนรู้ และทำให้เด็กวัยนี้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วมากที่สุดด้วย เมื่อเด็กได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงดูที่มีความเหมาะสมและการได้รับประสบการณ์ซ้ำ ๆ จะทำให้เด็กมีความฉลาดและสามารถปรับตัวได้ดี ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ สมวัยตามไปด้วย (2,3) นอกจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กแล้ว มารดาควรมีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้เอื้อต่อพัฒนาการและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัย ถือเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สำคัญของเด็กในอนาคต (4)

จากการสำรวจสถานะสุขภาพ พัฒนาการและการเจริญเติบโตเด็กปฐมวัยของประเทศ ไทย ปี 2542 ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (7) พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการโดยรวมล่าช้า ร้อยละ 28.3 โดยล่าช้าในด้านภาษาสูงที่สุด รองลงมาเป็นด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเองตามลำดับ (ร้อยละ 13.6, 10.1, 4.1 3.2) ในปี 2546 ศิริกุล อิศรานุรักษ์และคณะ (6) ศึกษาการพัฒนาระดับสติปัญญาของเด็กวัยต่าง ๆ ของประเทศไทย ใน 4 จังหวัด พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการโดยรวมอยู่ในระดับสงสัยว่าล่าช้าร้อยละ 28.1 และมีร้อยละ 30 สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าตั้งแต่อายุต่ำกว่า 6 ปี และสุธรรม นันทมงคลชัย

และคณะ (44) ศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่ 4 จังหวัดของประเทศไทย พบว่า พัฒนาการเด็กปฐมวัยล่าช้าร้อยละ 30 เช่นกัน และพบว่า ระดับการศึกษาของมารดาและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเด็ก

ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก 2 ปัจจัย (11) คือ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม พันธุกรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดขีดความสามารถของศักยภาพของการพัฒนาการของเด็ก และสิ่งแวดล้อมเป็นตัวไปขยายหรือเพิ่มเติมความสามารถในการพัฒนาการของเด็กได้อีก สิ่งแวดล้อมที่สำคัญมากที่สุด คือ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงวัย กล่าวคือ หากมารดามีความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ก็จะทำให้มารดาสามารถนำความรู้นั้นไปปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sirikul Isaranurug et al. ปี 2005 (12) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็กอายุ 1-6 ปี พบว่า การมีสิ่งแวดล้อมที่บ้านที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็ก และปิยะธิดา ขจรชัยกุล (13) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่มีต่อการพัฒนาจิตวิสัยด้านกล้ามเนื้อเนื้อมัดใหญ่ของเด็กอายุ 2-3 ปี ที่มีพัฒนาการต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานในชุมชนแออัดจำนวน 30 คน พบว่า การใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อเนื้อมัดใหญ่ทุกวันเป็นเวลา 9 สัปดาห์ มีผลทำให้พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเนื้อมัดใหญ่ของเด็กหลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.01) ซึ่งสอดคล้องกับ Wichien Thongnop (14) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการของทารกในมารดาที่มีทารกอายุ 1-9 เดือน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการใช้โปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการทารก คู่มือและการเยี่ยมบ้าน เพื่อส่งเสริมให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทารกและพัฒนาการทารก พบว่า มารดาในกลุ่มทดลองมีความรู้ และการปฏิบัติได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม จนทำให้ทารกในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านการใช้ตาและใช้มือในการแก้ปัญหาดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.05) จะเห็นได้ว่า หากมารดามีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กเพียงพอ จะมีผลทำให้เด็กเหล่านั้นมีพัฒนาการสมวัยได้ เพราะมารดาที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการ อบรมเลี้ยงดูเด็ก จะทำให้ลูกมีพัฒนาการล่าช้า(15,16,17) ดังนั้น มารดาซึ่งเป็นผู้เลี้ยงดูหลักสูงถึง ร้อยละ 70 (18) จึงควรมีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ถูกต้อง รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ ควรมีจำนวนครั้งและระยะเวลาที่เหมาะสมด้วย จึงจะสามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้สมวัยได้ การนำเอาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาให้มารดาได้เรียนรู้จึงต้องอาศัยกลวิธีที่มีความน่าสนใจ และมีความสำคัญ

จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง มี 9 อำเภอ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทำให้ความเป็นอยู่ขนาดครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย กล่าวคือ ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก ทำให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กตกเป็นหน้าที่ของภรรยาเป็นหลัก โดยสามีจะเป็นผู้หารายได้มาเลี้ยงครอบครัว อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ แบ่งการปกครองเป็น 16 ตำบล มีสถานีอนามัยทั้งหมด 21 แห่ง ซึ่งเป็นหน่วยบริการทางด้านสุขภาพที่เล็กที่สุดและอยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด จึงเป็นหน่วยบริการที่สำคัญที่จะดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในกลุ่มนี้ โดยสามารถผสมผสานไปกับงานบริการหลักที่สถานีนามัยให้บริการอยู่ เช่น การดูแลรับฝากครรภ์ การดูแลสุขภาพเด็กดี การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การเฝ้าระวังภาวะทางโภชนาการของเด็ก การเยี่ยมบ้าน การให้คำปรึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กและพัฒนาการเด็ก ดังนั้น สถานีนามัยจึงเป็นหน่วยงานที่เหมาะสม ในการนำโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กไปใช้กับมารดา

จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา และพัฒนาการเด็ก อายุ 1-3 ปีขึ้น โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้มารดาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับตัวเด็กและมารดา นอกจากนี้มารดา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และชุมชน ยังมีเครื่องมือที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกันอีกด้วย จนทำให้เด็กไทยมีการเจริญเติบโตที่มีคุณภาพและมีพัฒนาการที่สมวัย เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนและหลังทดลอง
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มเปรียบเทียบ ระหว่างก่อนและหลังทดลอง
3. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลอง
4. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ หลังการทดลอง

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบกึ่งทดลอง ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ มีตำบล หาดกรวดเป็นกลุ่มทดลอง และตำบลกึ่งตะเภาเป็นกลุ่มเปรียบเทียบ มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 40 คน ทำการศึกษาระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 – มีนาคม พ.ศ.2550 โดยกลุ่มทดลองจะได้รับ กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี และคู่มือการ ส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบจะได้รับการแจกคู่มือฯ และคำแนะนำ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กหลังจากจบการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นมารดาที่มี บุตรอายุ 1-3 ปีและมีพัฒนาการล่าช้า มีสุขภาพดีและไม่มีโรคประจำตัว สามารถอ่านและเขียน หนังสือได้ สามารถเข้าร่วมทดลองตลอดการศึกษา ส่วนบุตรต้องมีสุขภาพดี ไม่เจ็บป่วยด้วยโรค เรื้อรังหรือพิการ ไม่มีภาวะทุพโภชนาการและไม่คลอดก่อนกำหนด อาศัยอยู่กับมารดาและอยู่ใน อำเภอเมืองอุดรดิตถ์อย่างน้อย 1 ปี การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยการ จับฉลากตั้งแต่เลือกตำบลและเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าโปรแกรมด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ คือแบบสอบถามความรู้และการปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและแบบคัด กรองพัฒนาการเด็ก Denver II โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปีและคู่มือการส่งเสริม พัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี สำหรับแบบสอบถามความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริม พัฒนาการเด็ก พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและแบบสอบถามของ Wichien Thongnop (14) และของนิตยา คชภักดี(20) แบ่งเป็น 3 ส่วน คือส่วนข้อมูลทั่วไป จำนวน 19 ข้อ ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ส่วนละ 20 ข้อ สำหรับการตรวจสอบ ความตรงของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือทั้งหมดที่ใช้ในการทดลองนี้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้อง เหมาะสมทางภาษา และมีความชัดเจนทางด้านเนื้อหา ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนการตรวจสอบ ความเที่ยงของเครื่องมือ ได้นำไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการ ทดลองจำนวน 35 ชุด แบบสอบถามด้านความรู้ได้ค่า Kuder's Richardson 20 เท่ากับ 0.73 ส่วนด้าน การปฏิบัติได้ค่า Cronbach's Alpha Coefficient เท่ากับ 0.83 มีการพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมวิจัย โดย ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างและสิทธิ ของกลุ่มตัวอย่างที่จะออกจากการศึกษาเมื่อไรก็ได้และให้ลงลายมือชื่อยินยอมตนให้ทำการศึกษา

โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมดังนี้

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 1 เพื่อให้มารดาบอกความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการได้ มีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ได้แก่ การดูแลสุขภาพอนามัยและโภชนาการ การดูแลด้านความแข็งแรงของร่างกาย และการดูแลด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม ผู้วิจัยบรรยายเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และโทษของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ลักษณะของพัฒนาการด้านต่าง ๆ แล้วแบ่งมารดาทั้ง 40 คนเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 10 คน นำกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม คำถาม “เราจะเลี้ยงดูลูกของเราให้เป็นเด็กฉลาดและเป็นคนดี ได้อย่างไร” โดยมีผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยกระตุ้นให้มารดาทุกคนมีแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรของตน เพื่อให้เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่หลากหลายวัย และสรุปเป็นของกลุ่ม เพื่อนำเสนอ และผู้วิจัยสรุปเป็นความคิดรวบยอดของกลุ่ม ในการประยุกต์ใช้หรือนำไปใช้ ผู้วิจัยให้มารดาฝึกปฏิบัติ โดยการเล่นบทบาทสมมติ ได้แก่ การเช็ดตัวลูกใช้ การชั่งน้ำหนักและเทียบกราฟ การฝึกเด็กช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันและการเล่นที่สร้างสรรค์กับเด็กวัยนี้ พร้อมทั้งแจกคู่มือส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี ให้มารดาไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของคนที่บ้าน

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 2 เพื่อฝึกทักษะการปฏิบัติของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แบบกลุ่มย่อยในชุมชน เน้นการจัดทำของเล่น การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมกับพัฒนาการเด็กในแต่ละวัย จำนวน 4 กลุ่ม ๆ ละ 1 ครั้งต่อวัน มีสร้างสัมพันธภาพที่ดีและทบทวนความรู้เดิมทุกครั้งก่อนทำกลุ่ม ใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมลักษณะเดียวกันกับครั้งที่ 1

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 3 เพื่อติดตามสังเกตการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา แบบรายบุคคลที่บ้าน แนะนำการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัยและเหมาะสมกับวัยของเด็ก พร้อมแนะนำกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มารดาควรจัดให้มีขึ้นโดยเร็ว เพื่อเป็นการกระตุ้นพัฒนาการเด็กให้สมวัย จำนวน 1 ครั้ง/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในมารดาด้วยแบบสอบถามความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี สำหรับเด็กด้วยแบบคัดกรองพัฒนาการเด็ก Denver II ในทั้ง 2 ตำบล และทำการสุ่มตัวอย่างโดยการจับสลาก กลุ่มละ 40 คน ผู้วิจัยใช้อาสาสมัครสาธารณสุขนำไปนัดไปให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองจะได้รับกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 3 ครั้งตามโปรแกรมข้างต้น เป็นเวลา 5 สัปดาห์ เพื่อให้มารดาได้นำความรู้ที่ได้ไปส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตน และเมื่อครบ 3 เดือน ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลองและวัดพัฒนาการเด็กทั้ง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มเปรียบเทียบจะได้คำแนะนำสำหรับการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนแบบรายบุคคลและคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี พร้อมทั้งส่งรายชื่อเด็กพัฒนาการล่าช้าทั้งหมดให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลนั้นทราบและแก้ไข

ปัญหาพัฒนาการล่าช้าของเด็กทั้งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้ค่าการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติของมารดา ก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติ Pair Sample t-test เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบด้วยสถิติ Independent Student's test และทดสอบความสัมพันธ์ของพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ รวมทั้งก่อนและหลังทดลอง ด้วยสถิติ Chi-square

ผลการวิจัย

พบว่า กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาและบุตรจำนวน กลุ่มละ 40 คู่ ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอยู่ร่วมตลอดการศึกษาครั้งนี้

ข้อมูลทั่วไปของมารดา พบว่า อายุของมารดาในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอยู่ระหว่าง 21-25 ปี มากที่สุด มีอายุเฉลี่ยเป็น 27.43 ปีและ 24.75 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษามากที่สุดร้อยละ 42.5 ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุดร้อยละ 45.0 ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุดทั้งสองกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 62.5 และ 37.5 ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท มากที่สุด มีสถานภาพเป็นสมรสสูงสุด ร้อยละ 92.5 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม ส่วนใหญ่มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย คือ พ่อแม่ลูกอยู่ร่วมกันกับปู่ย่าตายาย คิดเป็นร้อยละ 62.5 และ 55.0 ส่วนใหญ่มีบุตรเพียงคนเดียวทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบคิดเป็นร้อยละ 57.5 และ 55.0 และเคยมีความรู้หรือมีประสบการณ์การดูแลพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กสูงสุดร้อยละ 87.5 และ 72.5

สำหรับข้อมูลทั่วไปของเด็กอายุ 1-3 ปี พบว่า เด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีอายุอยู่ระหว่าง 12-18 เดือนมากที่สุด ร้อยละ 37.5 และ 45.0 มีสัดส่วนระหว่างเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกันคือ 1 : 1 มีน้ำหนักปัจจุบันอยู่ในเกณฑ์ปกติ โดยมีน้ำหนักอยู่ในช่วง 11 – 14 กิโลกรัมสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 47.5 เท่ากัน น้ำหนักแรกเกิดอยู่ในช่วง 2,500-3,000 กรัมมากที่สุด ร้อยละ 60.0 และ 50.0 จำนวนเดือนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานประมาณ 1-6 เดือนเช่นกัน ร้อยละ 50.0 และ 42.5 ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ส่วนใหญ่เป็นบุตรคนแรกถึงร้อยละ 60.0 และ 57.5 มีผู้ดูแลหลักเป็นมารดาและบิดา มากกว่ามารดาเลี้ยงลูกด้วยตนเอง สูงถึงร้อยละ 57.5 และ 55.0

ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ก่อนการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) หลังการทดลอง มารดาทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบต่างก็มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) แต่

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมาทดสอบทางสถิติพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) แต่เมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่า หลังการทดลอง ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบเช่นกัน ยกเว้นด้านสังคมและการช่วยตนเองและพัฒนาการโดยทั่วไปเท่านั้น ที่ไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา

ความรู้เกี่ยวกับ	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ		t-test	df	p-value
การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	(n=40)		(n=40)				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
พัฒนาการโดยรวม (20 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	14.60	1.77	13.88	1.97	1.724	78	0.609
หลังการทดลอง	17.83	2.01	16.68	2.59	2.220	78	0.014
t = 7.493, df = 3.9, p-value < 0.001				t = 5.486, df = 39, p-value < 0.001			
ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	3.00	0.51	3.10	0.59	0.813	78	0.112
หลังการทดลอง	3.70	0.52	3.38	0.63	2.528	78	0.036
t = 6.121, df = 39, p-value = 0.000				t = 1.984, df = 39, p-value = 0.054			
ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	1.78	1.05	1.52	1.01	1.08	78	0.968
หลังการทดลอง	3.25	0.95	2.40	1.63	2.847	78	< 0.001
t = 6.597, df = 39, p-value < 0.001				t = 3.050, df = 39, p-value = 0.004			
ด้านภาษา (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	3.47	0.68	3.45	0.93	0.137	78	0.443
หลังการทดลอง	3.88	0.33	3.98	0.16	1.708	78	< 0.001
t = 3.252, df = 39, p-value = 0.002				t = 3.457, df = 39, p-value = 0.001			

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับ	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ		t-test	df	p-value
การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	(n=40)		(n=40)				
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	3.23	0.80	2.85	0.74	2.182	78	0.213
หลังการทดลอง	3.63	0.67	3.68	0.47	0.386	78	0.111
t = 2.290, df = 39, p-value = 0.028			t = 5.972, df = 39, p-value < 0.001				
พัฒนาการเด็กโดยทั่วไป (4 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	2.58	0.71	2.40	0.74	1.075	78	0.951
หลังการทดลอง	3.38	0.63	3.25	0.59	0.919	78	0.256
t = 5.237, df = 39, p-value <0.001			t = 5.512, df = 39, p-value < 0.001				

การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ก่อนการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ไม่มีความแตกต่างกัน (p-value > 0.05) หลังการทดลอง พบว่า มารดากลุ่มทดลองมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05) และมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05) แต่เมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่า หลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านของกลุ่มทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05) และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบเช่นกัน ยกเว้นด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเองเท่านั้น ที่ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ (p-value > 0.05) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดา

การปฏิบัติเกี่ยวกับ	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ		t-test	df	p-value
การส่งเสริมพัฒนาการ	(n=40)		(n=40)				
เด็ก	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
พัฒนาการโดยรวม (40 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	29.43	5.20	30.88	3.90	1.411	78	0.061
หลังการทดลอง	33.73	3.71	30.60	6.05	2.785	78	0.014
t = 4.023 , df = 39, p-value < 0.001 t = 0.246, df = 39, p-value = .807							
ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (10 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	8.03	1.58	7.93	1.29	0.311	78	0.327
หลังการทดลอง	8.68	1.07	7.55	1.50	3.858	78	0.031
t = 2.131, df = 39, p-value = 0.039 t = 1.112, df = 39, p-value = 0.273							
ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว (10 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	6.15	2.19	6.65	1.73	1.132	78	0.080
หลังการทดลอง	7.70	1.59	6.85	2.32	1.915	78	0.008
t = 3.434, df = 39, p-value = 0.001 t = 0.398, df = 39, p-value = 0.693							
ด้านภาษา (10 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	7.13	1.81	7.48	1.54	0.931	78	0.325
หลังการทดลอง	8.55	1.54	7.85	2.15	1.811	78	<0.001
t = 3.729, df = 39, p-value = 0.001 t = 0.965, df = 39, p-value = 0.340							
ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง (10 คะแนน)							
ก่อนการทดลอง	8.13	1.56	8.83	1.36	2.145	78	0.313
หลังการทดลอง	8.80	1.11	8.35	1.49	1.527	78	0.131
t = 2.510, df = 39, p-value = 0.016 t = 1.586, df = 39, p-value = 0.121							

พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ก่อนการทดลอง พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) หลังการทดลอง พบว่า เด็กในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการสมวัยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) และเมื่อ

เปรียบเทียบกับกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า เด็กกลุ่มทดลองมีพัฒนาการเด็กสมวัยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละของพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี แยกตามกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี		กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก่อนการทดลอง	ล่าช้า	40	100	40	100
	ปกติ	0	0	0	0
หลังการทดลอง	ล่าช้า	1	2.50	37	92.50
	ปกติ	39	97.50	3	7.50

ข้อสรุปและการอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัยลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มารดาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างควรมีอายุอยู่ระหว่าง 21-25 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวต่ำกว่า 5,000 บาท มีอาชีพรับจ้าง อยู่กับสามีและมีลักษณะครอบครัวขยาย ส่วนเด็กอายุ 1-3 ปี ต้องมีสุขภาพดี ไม่คลอดก่อนกำหนดและมีภาวะทุพโภชนาการ และมีมารดาเป็นผู้เลี้ยงดูหลัก จะทำให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพดี โดยมีผลการศึกษาดังนี้

หลังการทดลอง ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาในกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ทั้งนี้อธิบายได้ว่า กลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี จำนวน 3 ครั้งพร้อมคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ซึ่งกิจกรรมในแต่ละครั้งจะทำให้มารดาได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ ทดลองทำจริง แสดงบทบาทสมมติ ฝึกทำของเล่น ฝึกเล่นกับบุตรของตน และมีการติดตามให้ความรู้ที่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาแบบรายบุคคลด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้มารดามีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น จึงมีผลทำให้มารดามีความรู้สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบซึ่งได้รับเพียงคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี หลังการทดลองเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญศรี พิชัยสนธิ และเสาวณีย์ ศรีศิริกุล (36) ที่ใช้โปรแกรมกระตุ้นพัฒนาการทำให้เด็กมีพัฒนาการล่าช้ามาเป็นปกติ และ Wichien Thongnop (14) ก็มีการจัดโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารกให้กับมารดา จนทำให้ทารกมีพัฒนาการปกติ ศิริกุล อิศรานุรักษ์(45) ใช้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยครอบครัวทำให้ครอบครัวที่มีเด็กพัฒนาการช้ามีพัฒนาการปกติได้เช่นกัน สำหรับความรู้ที่

เปลี่ยนแปลงไปนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ Sirikul Isaranurug et al. (42) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารกต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการทารก และสมเสาวนุช จุมศรีและคณะ (43) ที่ศึกษาการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ต่างก็พบว่า ความรู้ของมารดาหรือผู้ปกครองเด็กก่อนและหลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นกัน

การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาในกลุ่มทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ทั้งนี้อธิบายได้ว่า กลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จำนวน 3 ครั้ง พร้อมคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ซึ่งกิจกรรมในแต่ละครั้งจะทำให้มารดาได้ฝึกปฏิบัติ ทดลองทำจริง แสดงบทบาทสมมติ ฝึกทำของเล่น ฝึกเล่นกับบุตรของตน จัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านและมีการติดตามการปฏิบัติของมารดาที่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาแบบรายบุคคลด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้มารดามีการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น จึงมีผลทำให้มารดามีการปฏิบัติดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบซึ่งไม่ได้รับการติดตามและการกระตุ้นเตือนเลย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wichien Thongnop (14) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารก ต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการทารก ซึ่งพบว่า หลังการทดลอง การปฏิบัติของมารดาในกลุ่มทดลองดีกว่าก่อนการทดลองและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) เช่นกัน

พัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี หลังการทดลอง เด็กในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการสมวัยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเปรียบเทียบพบว่า เด็กกลุ่มทดลองมีพัฒนาการเด็กสมวัยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ซึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมพัฒนาการของมารดา เพราะเมื่อมารดาได้รับความรู้จากโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแล้วนำไปสู่การปฏิบัติกับบุตรของตน จึงส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่สมวัยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา Sirikul Isaranurug et al. (42) ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทารกต่อความรู้หลักการปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการของทารก พบว่า หลังการทดลองเด็กในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ และการศึกษาของ สมเสาวนุช จุมศรี และคณะ (43) ศึกษาการส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า หลังการทดลองพัฒนาการโดยรวมของเด็กกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) เช่นกัน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า มารดากลุ่มที่ได้รับกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก จะมีความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

ดีกว่ามารดากลุ่มที่ไม่ได้รับกิจกรรมใด ๆ และทำให้เด็กที่มารดาได้รับกิจกรรมมีพัฒนาการสมวัยมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ดังนั้น ผู้วิจัยยังมีข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกระดับสามารถนำ “โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของมารดาและพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี” ไปใช้ในกลุ่มมารดาที่มีบุตรอายุ 1-3 ปี และมีพัฒนาการล่าช้า ได้

2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สามารถผสมผสานโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี เข้ากับกับงานส่งเสริมสุขภาพของเด็ก เช่น จัดกิจกรรมขณะมารดาพาบุตรมารับการเสริมภูมิคุ้มกันโรคหรือขณะพาบุตรชั่งน้ำหนักเพื่อเฝ้าระวังภาวะโภชนาการของเด็กหรือผสมผสานการให้ความรู้แบบรายบุคคลและการติดตามประเมินผลที่บ้านเข้ากับการเยี่ยมบ้าน เพราะเป็นการกระตุ้นให้มารดาได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนตั้งแต่หลังคลอด และเป็นการกระตุ้นเตือนอยู่เสมอ

3. นักวิจัยหรือนักวิชาการสาธารณสุข สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในช่วงอายุต่าง ๆ

4. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สามารถนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ โดยกำหนดให้เป็นข้อควรปฏิบัติของมารดาที่ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรอายุ 1-3 ปี โดยเฉพาะด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว ที่ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าทำให้มารดามีความรู้และการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน ตามรายละเอียดในภาคผนวก ก หน้า 166

5. รัฐ โดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีนโยบายและการณรงค์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในชุมชน โดยเน้นในกลุ่มมารดาที่อาศัยอยู่ในชนบทและมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งควรมีการประสานงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบ

EFFECT OF TRAINING PROGRAM TO ENHANCE CHILD DEVELOPMENT ON
KNOWLEDGE, PRACTICE OF MOTHERS WITH CHILDREN AGED ONE TO
THREE YEARS OLD

CHUCHART MEEROD 4737568 PHPH/M

M.Sc. (PUBLIC HEALTH) MAJOR IN FAMILY HEALTH

THESIS ADVISORS : SUTHAM NANTHAMONGKOLCHAI, Ph.D.,
POONSUK SHUAYTHONG, M.Sc., CHOKCHAI MUNSAWAENG SUB, M.D.,
PIYATIDA KHAJORNCHAIKUL, Ph.D.

EXECUTIVE SUMMARY

Backgrounds

Children under 5 years old are acknowledged as an important and valuable human resource for country development in the future. The qualitative child is the child who grows up normally and has proper development. In addition, this kind of child should grow in the good caring and well developmental promotion. Thus, proper development child suppose to have bright brain to learn the environment very well. Since the first two years of life, child's brain is developing the most, mother should supplies surrounded experiences for children to learn and encourage their learning as fast as possible. Thus, after child is properly encouraged to learn the supplied experience repeatedly, child will be smart, have a good self-adjustment and lead them to be properly development child (2, 3). Not only supplying activities to enhance child development but mother should also has well knowledge, well management of surrounded environment and supplying appropriate learning experience to support child's development. Therefore, this is an important base to improve child's quality of life in the future (4).

According to the health, growth and development surveyed of Childhood in Thailand 1999 by Department of Health, Ministry of Public Health (7), indicated that 28.3 % of children were delayed growth and development in all aspects, the largest

group was language followed by fine motor and adaptation, gross motor, personal and social with 13.6 %, 10.14 %, 4.1 %, 3.2 % respectively. In 2003, Isaranurak S. et al (6) studied about Intellectual development of children in different age groups in four provinces of Thailand, found that 28.1 % were suspicious of delayed development and 30 % were delayed development for children under 6 years old. Moreover Nanthamongkolchai S. et al (44) studied the family factors influence childhood development in 4 provinces of Thailand, also showed that 30 % were delayed developments in which mothers' education and child rearing were the factors influencing the child development.

The main factors that influence development of children were heredity and surrounded environments. Heredity was an important factor to limit children's development ability and surrounded environments were the factors that extend or boost children's development ability. The most important environment was parents' nurturing and home environmental managing to support children's development in each period of ages. In the other word, if mothers had nurturing knowledge to encourage children's development, mothers could practice this to promote their children's development. Thus, this congruent with the studied of Isaranurak S. et al, 2005, who studied the factors influence the development of children aged one to six years. They found that good home environments and family's nurturing were important factors to promote child development. Moreover, Khajornchaikul P. (14) studied the effect of moving activities to promote gross motor development of children toward 30 delayed development slummed children aged two to three years, found that children's gross motor development was increased statistically significant ($p\text{-value} < 0.01$) after they practiced moving gross motor activities every day for 9 weeks. It also conforms with Thongnop W. who studied the effect of training program to enhance child development on knowledge, practice of mothers with infant aged one to nine months in Ayuthaya province by launching children's development program, handbook, and home visiting to educate mothers about promoting children's development. According to the studied, the mothers in experiment group had better knowledge and practice than comparative group, infants in experimental groups had better eyes and hand using than comparative group with statistical significant of $p\text{-value} < 0.05$. For this reason, if mothers were well educated and had well practicing

toward children, they would have proper development. Moreover, because of uneducated mother about nurturing, children should be delayed development (15, 16, 17). Hence, mothers who were the main caregiver by 70% (18) suppose to have well knowledge and appropriate practicing about enhancing children's development which includes providing activities to support children's development regularly, this led to success in enhancing children's development properly but to educate mothers about knowledge and practicing to enhance children's development should be an interesting method and strategy.

Uttaradit province is located in the north of Thailand, consists of 9 districts and the people mostly are agriculturist. Because of the social and economic system of the country has been changing, family size and child rearing are also changing consequently, family size is smaller, consists of father, mother and child. Child nurturing is mainly responsible for mother because father is a person who works and gains family incomes. Muang district of Uttaradit province divided into 16 sub-districts, contains 21 public health centers which are the smallest and closet community health service unit. They are important service unit to implement the program to promote child development by integrate with the routine work of the public health center, such as antenatal care, well baby clinic, immunization clinic, children nutrition surveillance, home visiting, child care and child development counseling. For this reason, community health center is the most important unit to implement the program to promote child development.

By the data stated above, the researcher was interested in developing The Training Program to Enhance Child Development on Knowledge, Practicing of Mothers toward Children aged one to three years by using participatory learning method to enable process to solve the delayed development of children by their mothers, it benefits both children and mothers. Moreover, mothers, public health officers and communities will have a tool to solve the problem together. So Thai children will grow up qualitatively and have age appropriated development then become valuable human resources for the country.

General Objective

To study the effect of the program to enhance child development toward knowledge, practice of mothers and development of children aged one to three years.

Specific Objectives

1. To compare knowledge, practicing of mother to promote child development and development of children aged one to three years in experiment group, before and after experiment.
2. To compare knowledge, practicing of mother to promote child development and development of children aged one to three years in comparative group, before and after experiment.
3. To compare knowledge, practicing of mother to promote child development and development of children aged one to three years in both comparative and experiment group, before experiment.
4. To compare knowledge, practicing of mother to promote child development and development of children aged one to three years in both comparative and experiment group, after experiment.

Methodology

The quasi-experimental study in Muang district, Uttaradit province, with Hadkruad sub-district as experiment group and Kungtapao sub-district as comparative group. There were 40 samples in each group. The study was done during December, 2006 to March, 2007. The experiment group attended the participatory learning activities according to The Training Program to Enhance Child Development of Children Aged one to three years and also received child development promotion handbook. At the same time, the comparative group received the handbook and the advice to enhance their children development after the experiment. The subjects were the mothers who had delayed development children aged one to three years, healthy, able to read and write, and agree to attend the program until finished. The children should lived with the mother in Muang district, Uttaradit province for at least one year and be healthy, no chronic disease, no handicapped, no malnutrition and were not preterm baby. Simple random sampling was used by drawing to select sub-district and to select sample group to attend the program. The tools of the study were questionnaires to test the knowledge and practicing of mother to enhance child development, Denver II screening test, Program to Enhance Development of Children Aged one to three years, and the handbook of Development of Children Aged one to

three years. In addition, the knowledge and practicing to enhance children's development questionnaires were developed from reviewing literature in related field with the questionnaires of Thongnop W. (13) and Kotchapakdee N. (20). The questionnaires divided into 3 parts which were 19 items of general information, 20 items of knowledge and 20 items of practicing to enhance children's development. For the tools validity test, all the tools were examined by the expert to correct and improve the propriety of language to clarify the contents. The reliability test was done by applying the trial program on the 35 subjects with similarly characteristic, the Kuder's Richardson 20 result was 0.73 in knowledge questionnaire, the Cronbach's Alpha Coefficient result was 0.83 in practicing questionnaire. The attendee right was protected by explaining the objectives and research anticipated benefit from the experiment. The attendee's right to cancel the program anytime they desire is reserved. Finally, the subjects signed the consent form.

The Program to Enhance Development of Children Aged one to three Years consists of the participatory learning activities as following.

The first learning activity plan was to enable mothers to understand the importance of enhancing children's development, to have knowledge and practice to enhance children's development, such as health and nutrition monitoring, caring of physical, intellectual, mentality, emotional, and sociality. The researcher explains the meaning, importance, advantages and disadvantage of the program to enhance children's development, then explains about each part of children's developments and divided 40 mothers in to a group of 10. Applying the integration learning method while performing group activity and presents the question How to Nurture Children to be both Good and Smart? Then the researcher and assistants encourage all mothers to share ideas about how they nurturing their own children to learn children's development encouraging in different ages, then summarize group's information and presents. Then, the researcher sums up the whole idea conclusion. To apply in everyday life, the role play will be performed by mother. They have to practice such as nurturing sick children, weight and graph measuring, training children to rely on themselves in everyday life, playing creative activities with children. Then mothers were given The handbook to encourage development of children Aged one to three years to practice at home.

The second learning activity plan was to train mothers' skill to enhance children's development by a small group in the community, emphasize on toys making and home environmental managing to support children's development in each period of age in 4 groups, once daily per group. Then develop good relationship between groups by review former knowledge before starting next group activities. Running activities as same as the first education activity which is integration learning.

The third learning activity plan was to follow mothers' practice, one visit per person, to enhance children's development individually by home visiting. Advising about home environmental management that should be safety and suitable for children in each ages and also suggest suitable activities to enhance children's development that mother should quickly prepare to support children's properly development.

To collect data of mothers were performed by the questionnaire about knowledge and practice to enhance development of children aged one to three years. To collect data of children were done by Denver II screening test in two sub-districts. Collecting sample by drawing method to collect people in the group of forty. The appointment from the researcher will deliver to the experiment group by the Public Health Volunteer to collect the data before launching the program. The experiment group will attend participatory learning activity 3 times within five weeks and let them practice to enhance their children's development for three months. The researcher will collect data after implement and test the children's development in both groups. The comparative group was received advice to encourage children's development individually and also received the handbook to encourage development of children aged one to three years. The list of delayed development children was sent to the public health officer in each sub-district they lived to solve the delayed development problem both in experiment group and comparative group. The data were analyzed by frequency, percentage, means, and standard deviation, comparing knowledge and practicing of mothers before and after the experiment by Pair Sample t-test. Comparing the means score between experiment group and comparative group by Independent student's test. Then relation between development of children aged one to three years of comparative and experiment groups both before and after implement was done by Chi-square test.

Results

There were 40 pairs of mothers and children each in experiment and comparative groups. The general characteristics of the mothers showed that the ages of mother in experiment group and comparative were mostly 21-25 years old, means aged were 27.43 and 24.75 years. Mostly, 42.5 %, were finished primary school while 35% of the comparative group finish high school. Most were local employee with 62.5 % in experiment group and 37.5 % in comparative group. Average monthly incomes was less than 5,000 bahts, 92.5 % of both groups were married, majority were extended family in which parents and grandparents lived together in 62.5 % and 55.0 % in experiment and comparative group. Most of them had only one child with 57.5 % in experiment and 55.0 % in comparative group, 87.5 % and 72.5 % have been educated or experienced in caring of child growth and development.

The general characteristics of the children aged one to three years showed that 37.5 % of experiment and 45.0 % of comparative group were aged between 12-18 months, with male and female ratio of 1 : 1, 47.5 % of both groups had normal body weight between 15-18 kgs. and birth weight was in the range of 2,500-3,000 grams. Breast feeding for 1-6 months were 50 % in experiment group and 42.5 % in comparative group. The majority were the first child, mother and father were the main care giver in 57.5 % of experiment and 55.0 % in comparative group.

Mothers' knowledge to enhance children's development

Before the experiment, mothers' knowledge to enhance children's development among the experiment and comparative group were not different ($p\text{-value} > 0.05$), after the experiment mothers in both experiment and comparative group had better knowledge than before ($p\text{-value} < 0.05$). However, the knowledge of mothers to enhance children's development of the experiment and comparative group were statistical ($p\text{-value} < 0.05$) but when considered in each aspect found that after experimented the knowledge of mothers to enhance children's development in every aspects of experiment group were higher than before experimented ($p\text{-value} < 0.05$). Comparing to comparative group, it showed that in every aspects of mother knowledge to enhance children's development of experiment group were higher than

Table 1. The knowledge of mother to enhance children's development (cont.)

Knowledge to enhance children’s development	Experiment		Comparative		t-test	df	p-value
	group(n=40)		group(n=40)				
	Mean	S.D.	Mean	S.D.			
Personal and social development (4 points)							
Before experiment	3.23	0.80	2.85	0.74	2.182	78	0.213
After experiment	3.63	0.67	3.68	0.47	0.386	78	0.111
t = 2.290, df = 39, p-value = 0.028			t = 5.972, df = 39, p-value < 0.001				
General children’s development (4 points)							
Before experiment	2.58	0.71	2.40	0.74	1.075	78	0.951
After experiment	3.38	0.63	3.25	0.59	0.919	78	0.256
t = 5.237, df = 39, p-value <0.001			t = 5.512, df = 39, p-value < 0.001				

Mothers' practicing to enhance children's development

Before the experiment, mothers' practicing to enhance development of children aged one to three years among experiment group and comparative group was not different (p-value>0.05) but after experimentation found that in experiment group, mothers' practicing to enhance children's development was higher than before (p-value<0.05) and also having better practicing to enhance children's development than comparative group with statistical significant (p-value<0.005). Nevertheless, when considering in each aspect found that after experimented, every aspects of mothers' practicing to enhance children's development of experiment group was statistically higher than before experiment (p-value<0.05) and also higher than comparative group in some aspects except Personal and social aspect which had no statistical different (p-value>0.05) as shown in table 2.

Table 2. The mothers' practicing to enhance children's development

Practicing to enhance children’s development	Experiment		Comparative		t-test	df	p-value
	group(n=40)		group(n=40)				
	Mean	S.D.	Mean	S.D.			
Total development (20 points)							
Before experiment	29.43	5.20	30.88	3.90	1.411	78	0.061
After experiment	33.73	3.71	30.60	6.05	2.785	78	0.014
t = 4.023 , df = 3.9, p-value < 0.001 t = 0.246, df = 3.9, p-value = .807							
Gross motor development (10 points)							
Before experiment	8.03	1.58	7.93	1.29	0.311	78	0.327
After experiment	8.68	1.07	7.55	1.50	3.858	78	0.031
t = 2.131, df = 39, p-value = 0.039 t = 1.112, df = 39, p-value = 0.273							
Fine motor and adaptation development (10 points)							
Before experiment	6.15	2.19	6.65	1.73	1.132	78	0.080
After experiment	7.70	1.59	6.85	2.32	1.915	78	0.008
t = 3.434, df = 39, p-value = 0.001 t = 0.398, df = 39, p-value = 0.693							
Language development (10 points)							
Before experiment	7.13	1.81	7.48	1.54	0.931	78	0.325
After experiment	8.55	1.54	7.85	2.15	1.811	78	<0.001
t = 3.729, df = 39, p-value = 0.001 t = 0.965, df = 39, p-value = 0.340							
Personal and social development (10 points)							
Before experiment	8.13	1.56	8.83	1.36	2.145	78	0.313
After experiment	8.80	1.11	8.35	1.49	1.527	78	0.131
t = 2.510, df = 39, p-value = 0.016 t = 1.586, df = 39, p-value = 0.121							

The development of children aged one to three years

Before the experiment, the development of children aged one to three years among experiment and comparative group was not different (p-value>0.05). After the experiment, found that children in experiment group had normal development higher than before the experiment with statistical significant (p-value<0.05). Comparing to comparative group, found that children in experiment group had normal development higher than children in comparative group statistical significant (p-value<0.05), as shows in table 3.

Table 3. Percentage of the development of children aged one to three years

Development of children aged one to three years		Experiment group		Comparative group	
		Number	Percentage	Number	Percentage
Before experiment	Delayed	40	100	40	100
	Normal	0	0	0	0
After experiment	Delayed	1	2.50	37	92.50
	Normal	39	97.50	3	7.50

Conclusion and Discussion

The Program to Enhance Children's Development had an effect on knowledge, mothers' practicing and development of children aged one to three years. The mothers in experiment should be aged around 21-25 years, finished primary school level, family incomes were below 5,000 Bahts, being local employee, and living with husband in extended family. Experiment group children should be aged one to three years, healthy, not a preterm baby, not malnourished and having mother as the main care giver. These factors would make the program effective with the following result.

After experiment, mothers' knowledge to enhance children's development in experiment group were higher than comparative group with statistical significant ($p\text{-value} < 0.05$). Therefore, it could be explained that comparative group received activities according to The Program to Enhance Development of Children 3 times and the handbook to enhance children development were given. Hence, each time of activity made mothers learn more, from the interactive activity, role play, toys making practice, play with their children practicing and home visiting to educate and solving each person's problems individually, these made mothers improved their knowledge and resulted in better knowledge of experiment group mothers than comparative group which only gains knowledge from The Handbook to Enhance Children's Development that was given after the experiment. The result congruent with the study of Program to Encourage Development of Pichaisanith P. and Sritirakul S.'s which used to improve delayed development children to become normal. Moreover, the experimentation's result also conform to Thongnop W.(13) who applied the program to enhance infant's

development to mothers until delayed development of infant has been solved, and Isaranurak S. who enhanced children's development by family treatment and it also corrected delayed development children to become normal. Moreover, the knowledge which changed after experiment also congruent with Isaranurak S. et al (42) who studied the effective of The Program to Enhance Infant Development toward Knowledge, mother practicing and infant's development, as same as Joomsri S. et al (43) who studied The Encouragement to Enhance Children Growth and Children's Development in Children's Development Center, Khamrieng sub-district, Guntaravichai district, Mahasarakham province, the result also found that knowledge of parents after the experimentation was statistical significant higher.

Mothers' practicing to encourage children's development of experiment group was higher than before experimented and comparative group ($p\text{-value}<0.05$). It could be explained that after experiment group received 3 times of activities followed The Program to Enhance Children's Development and received handbook to Enhance Children one to three years Development, each time of integration practicing activities, mothers improved their knowledge from role playing, toys making activities, play with their children practicing and home environmental managing and home visiting to solve individual problem. Hence, these activities encourage more mothers' practicing, for that reason, experiment group mothers' practicing was better than comparative group which had not received home visiting and the encouragement program. The result congruent with Thongnop W. who studied the effective of the program to enhance infant's development toward knowledge, mother practicing and infant's development. The study showed that after the experimentation mothers practicing in experiment group was better than before and comparative group ($p\text{-value}<0.05$)

The development of children age one to three years after the experimental had more appropriate development than before experimented ($p\text{-value}<0.05$), comparing to comparative group indicated that the experiment group children had more appropriate development than comparative group ($p\text{-value}<0.05$) which was the result from children's development enhancing by mothers. Because of the program to enhance children's development that mothers attended and the practicing toward children lead to improvement of children development. The result agreed with the study of

Isaranurak S. et al (42) which studied The Program to Enhance Infant's Development toward Knowledge, Mothers' Practicing and Infant's Development. It found that after experimentation, experiment group children had higher development than comparative group. The study of Joomsri S. et al (43), study the Enhancement of Growth and Children's Development in Children's Development Center, Khamrieng sub-district, Guntarawichai district, Mahasarakham province, found that after the experimentation general development of children of experiment group was significant higher than before ($p\text{-value} < 0.05$) as well.

Recommendation

According to the study, mothers who attended The Program to Enhance Children's Development have knowledge and practicing to encourage children's development better than the comparative group who did not attend any program and children of mother in experimental group also had better development than comparative group. Hence, the researcher had some suggestions for applying the result as follows.

1. Public health officer can apply The Program to Enhance Children's Development toward Knowledge, Mothers' Practicing and Development of Children Aged one to three years to mothers who have delayed development.
2. Public health officer can integrate the program to enhance children's development of children aged one to three years with the health promotion program. For example, arrange the activity while mother taking the child to vaccination or while mother weighing to monitor child's nutrition or combine the individual educating and result checking at home with home visiting. These will encourage practicing of mother to encourage children's development since they were born and it can be frequently encourage as well.
3. The researcher can use this study as the primary data to develop program to enhance children development in other age groups.
4. Public health officer should apply the result of the study to encourage mothers' knowledge and mothers' practice to enhance children's developments by set the mother's practicing suggestion to enhance Development of Children Aged one to

three Years, especially fine motor and adaptation in which the studied showed marked increase knowledge and practicing.

5. The government, particularly Ministry of Public Health, Ministry of social Development and Human Security and involved department should cooperate and participate in the same direction to solve the child delayed development in the community.

รายการอ้างอิง

1. กระทรวงสาธารณสุข. แผน 9 ของกระทรวงสาธารณสุขตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549. วรรณนโยบายและแผนสาธารณสุข 2004. ปีที่ 4 เดือน กค.-ธค :100-188.
2. กมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี. สมอและการเรียนรู้. ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พรการพิมพ์; 2542; 3-25.
3. ศันสนีย์ ภัทรคุปต์. สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดลายสือ; 2542; 1-107.
4. ถัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. เด็กไทยวันนี้เป็นอยู่อย่างไร. กรุงเทพฯ : ลิขสิทธิ์การพิมพ์; 2547.
5. นิตยา คชภักดีและนิชรา เรืองคารกานนท์. สุขภาพและการพัฒนาการของเด็กไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ประเทศไทย; 2541; 9-30.
6. ศิริกุล อิศรานุรักษ์, สุธรรม นันทมงคลชัย และดวงพร แก้วศิริ. รายงานการวิจัยโครงการการพัฒนาระดับสติปัญญาเด็กวัยต่างๆของประเทศ ระยะที่ 2 : การส่งเสริมพัฒนาการด้านการเรียนรู้ โดยครอบครัวและการประเมินผล. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล; 2546; 1-113.
7. สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. รายงานการสำรวจสภาวะสุขภาพพัฒนาการและการเจริญเติบโตเด็กปฐมวัย ปี 2542 : 22-23.
8. อนุพันธ์ สุวรรณพันธ์. การเจริญเติบโต พัฒนาการ ภาวะสุขภาพ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ในภาคกลางของประเทศไทย. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน]. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย;2540.
9. จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรณ. สภาวะสุขภาพคนไทย. กรุงเทพฯ : โครงการสำนักพิมพ์สถาบันวิจัยระบบสุขภาพ; 2543;1-37.
10. วชิรา กลีโกศล. การเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กก่อนวัยก่อนเรียนในเขตเมืองและเขตชนบท. ราชบัณฑิตยสาร 2532; 12:27-30.

11. นิตยา คชภักดีและคณะ. รายงาน โครงการวิจัยเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนารเด็กโดย
การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนศาลาया. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนา
เด็กและครอบครัว; 2542; 1-105.
12. Isaranurug S., Nanthamongkolchai S. and Kaewsiri D. Factors Influencing Development of
children aged one to under six years old. J Med Assoc Thai. 2005 volume88(1);86-
90.
13. ปิยะธิดา ขจรชัยกุล. ผลการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่มีต่อการพัฒนาจดจำด้าน
กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กปฐมวัยอายุ 2-3 ปี ที่มีพัฒนาการต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานใน
ชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ
: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2540.
14. Wichien Thongnop. The Effects of a Training Program about Infant Developmental Promotion
on Maternal Knowledge, Practice and Infant Development. [The Degree of Science
(Public Health) Major in Family Health] Bangkok : Faculty of Graduate Studies
Mahidol University, 2003; 1-115.
15. สุธรรม นันทมงคลชัย, ถวัลย์ เนียมทรัพย์และรวีวรรณ ชุ่มพฤษ. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของ
ครอบครัวไทย: การศึกษาเชิงคุณภาพ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2547.
96-106.
16. จำรัส ปิ่นเงิน. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของผู้เลี้ยงดูในการส่งเสริมพัฒนาการกับระดับ
พัฒนาการตามวัยเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ[วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์]. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล;
2536.
17. พรพิมล จันทนะโสคติ. เปรียบเทียบพัฒนาการระหว่างกลุ่มที่มารดาได้รับคำแนะนำการ
ส่งเสริมพัฒนาการทารก กับกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำที่โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์
ส่งเสริมสุขภาพ 7 ราชนบุรี. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาเอกพยาบาลสาธารณสุข]. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล; 2535.
18. ถัดดา เหมาะสุวรรณ, บรรณาธิการ. สภาวะสุขภาพและสังคมของเด็กไทย เล่ม 4. กรุงเทพฯ :
เอกสารหาใหญ่; 2547; 1-68.
19. Yoko Aihara. Effect of Maternal and Child Health handbook on Maternal and child Health
Promoting Belief and Action. [The Degree of Primary Health Care Management]
Bangkok : Faculty of Graduate Studies Mahidol University; 2005; 3-8.

20. นิตยา คชภักดีและคณะ. รายงานโครงการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการของเด็กโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนศาลาया”. นครปฐม : สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล; 2543.
21. สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาเด็ก. ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช; 2543; 19-30,61-162.
22. อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. การอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏจันทรเกษม; 2545;1-44, 211-16, 319-62.
23. นิตยา คชภักดี. ขั้นตอนการพัฒนาของเด็กปฐมวัย. นครปฐม : สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล; 2543; 1-81.
24. Erikson, Erik Homburge. Childhood and Society. New York: Norton&Co.; 1950.
25. Bowlby J. Attachment and loss. New York : Basic Book Inc., 1969.
26. ชุติมา เห่งสุสิทธิ์. อิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยใน จังหวัดร้อยเอ็ด. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชอนามัยครอบครัว]. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ; 2548.
27. ลัดดา เหมาะสุวรรณ, บรรณาธิการ. พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย เล่ม9. กรุงเทพฯ : เอกสารหาใหญ่, 2547; 1-58.
29. Ivanoic DM., Leiva PB., Perez HT., Inzunza NB., Almagia AF., Toro TD., et al. Long-term effects of severe undernutrition during the first year of life on brain development and learning in children high-school graduates (Online). From: <http://thailis.uni.net.th/medline search.nsp>. (Accessed 2003 Sep 20).
30. ศิริกุล อิศรานุกฤษ. การประเมินพัฒนาการโดยเครื่องมือวัดพัฒนาการ Denver II ใน สุธรรม นันทมงคลชัย, บรรณาธิการ องค์ความรู้ในการฝึกปฏิบัติงานภาคสนามอนามัยครอบครัว. กรุงเทพฯ: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล; 2545 : 20.
31. นิตยา คชภักดีและอรพินท์ เหล่าสุวรรณพงษ์. คู่มือการฝึกอบรมการทดสอบพัฒนาการเด็กปฐมวัย Denver II ฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว; 2542; 1-57.
- 32 รติชน พิทยสัถ. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ; 2543; 1-150.
33. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. สถานะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ:องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2533; 1-100.

34. สุภาวดี หาญเมธี, บรรณาธิการ. กิจกรรมกระตุ้นพัฒนาการลูก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รักลูก; 2546; 1-55.
35. วนิดา ชนินทุทรวงศ์. คู่มือการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม. ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:ร้านทีคอม; 2543; 1-76.
36. เพ็ญศรี พิชัยสนธิ์ และ เสาวณี ศรีศิริกุล. ผลการกระตุ้นเร้าต่อพัฒนาการล่าช้า. วารสารกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. 2528; 24(2); 67-70.
37. Pijaisanit P. Report of community program for promoting of child growth and development, Din-Dang, Bangkok 1981-1984. Bangkok: Department of maternal and child health, Mahidol University; 1990.
38. ศิริกุล อิศรานุกัษ์, สุธรรม นันทมงคลชัย และดวงพร แก้วศิริ. รายงานการวิจัยโครงการพัฒนาระดับสติปัญญาเด็กวัยต่าง ๆ ของประเทศระยะที่ 1: การวิเคราะห์สถานการณ์. กรุงเทพมหานคร : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล; 2544; ง-ช.
39. วรรณ บัญนวน. พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคมของเด็กวัย 2-5 ปีในชุมชนแออัดเทศบาลนคร จังหวัดนครสวรรค์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลอนามัยชุมชน]. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล; 2541.
40. Brody GH., Flax DL..Material resources, parenting practices, and child competence in rural, single-parent African American families. Child Development. 1989; 69 (Pt3): 803-16.
41. ช่อทิพย์ บรมธนรัตน์. ผลของการเร้าด้วยการพูดของแม่ต่อพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ 9-18 เดือน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานามัยแม่และเด็ก]. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล; 2535.
42. Sirikul Isaranurug, Wichein Thongnop, Sutham Nanthamongkolchai, Sumalee Singhanityom. Capacity building of mother on promoting infant development. Journal of public Health and Development. 2005;3(1):37-43.
43. สมเสาวนุช จมูศรี, ภคินี ศรีสารคาม, เกื้อพันธ์ กลั่นการดีและคณิงนิจ ศรียะโคตร. การส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารพยาบาลสาธารณสุข. 2545; 16(1):5-12.

44. สุธรรม นันทมงคลชัย, ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และดวงพร แก้วศิริ. ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่ 4 จังหวัดของประเทศไทย.วารสารสาขารณสุขและการพัฒนา. 2547; 2(1): 3-9.
45. ศิริกุล อิศรานุรักษ์. ผลการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยครอบครัวในเด็กที่มีพัฒนาการช้าและพัฒนาการปกติ. ใน :รายงานการวิจัยเรื่องพัฒนาการเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยครอบครัว. สนับสนุนโดยองค์การอนามัยโลก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2534; 1-242.
46. ปิยะธิดา ขจรชัยกุล. การพัฒนากระบวนการคิดแก้ปัญหาสำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวคิดทฤษฎีสติกา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2547.
47. Piaget, J. How Children Form Mathematical Concept. Scientific American 193(November 1953):72-87.
48. กัลยา วานิชย์บัญชา. หลักสถิติ. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2545; 243-77.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. ชื่อ – สกุล แพทย์หญิงรัตโนทัย พลับรูการ
ตำแหน่ง แพทย์ประจำสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี กรุงเทพมหานคร
2. ชื่อ – สกุล ดร.พิมสุภาว จันทนะโสทธิ
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
3. ชื่อ – สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงสุพร อภินันท์เวช
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาอนามัยครอบครัว คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

หนังสือรับรองโครงการวิจัยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการทดลอง
ในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

No. MU 2006-212

Documentary Proof of Ethical Clearance
The Committee on Human Rights Related to
Human Experimentation
Mahidol University, Bangkok

Title of Project: Effectiveness of Training Program to Enhance Child Development on
Knowledge, Practice of Mothers with Children under 3 Years Old
(Thesis for Master Degree)

Principle Investigator: Mr. Chuchart Meerod

Name of Institution: Faculty of Public Health

Approved by the Committee on Human Rights Related to Human Experimentation

Signature of Chairman:
(Professor Dr. Srisin Khusmith)

Signature of Head of the Institute:
(Professor Dr. Pornchai Matangkasombut)

Date of Approval: 17 NOV 2006

Date of Expiration: 16 NOV 2007

ภาคผนวก ข

โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ประกอบด้วย

- แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- แบบสอบถามความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
- แบบคัดกรองพัฒนาการเด็ก Denver II

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของมารดาและบุตรที่เข้าร่วมการศึกษา ครั้งที่ 1

การให้ความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กล่าช้า

สาระสำคัญ

ประชุมกลุ่มใหญ่ จำนวน 40 คน เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มมารดาและให้ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี แก่มารดา พร้อมแจกคู่มือการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ให้มารดาทุกคน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยกับมารดาผู้เข้าร่วมการศึกษา
2. มารดาสามารถบอกวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนได้
3. มารดาสามารถบอกความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้มารดามีความรู้ และการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ถูกต้อง

กิจกรรมการเรียนรู้ : เวลาที่ใช้ 3 ชั่วโมง

องค์ประกอบ/กลุ่ม/เวลา	กิจกรรมการเรียนการสอน	เนื้อหา/สื่อ
1. สร้างสัมพันธภาพที่ดีและบอกวัตถุประสงค์ของการทำกลุ่มกลุ่มใหญ่ เวลา 30 นาที	1. สร้างความคุ้นเคยผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยแนะนำตนเองและคณะ สร้างความคุ้นเคยด้วยกิจกรรม “รู้จักรู้จักกัน” โดยแจกกระดาษเปล่าให้สมาชิกแต่ละคน - ให้สมาชิกทุกคนล่ายชื่อ นิสัยของเพื่อนสมาชิกในกลุ่มให้ได้มากที่สุดใช้เวลา 3 นาที - มารดาทุกคนส่งกระดาษรายชื่อให้ผู้วิจัย - ผู้วิจัยทดสอบความจำโดยการสุ่มถามชื่อสมาชิก - ผู้วิจัยสรุปกิจกรรมกลุ่ม เพื่อทำความรู้จักกันและมีสัมพันธภาพที่ดีซึ่งกันและกัน 2. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่ม	นกหวีด กระดาษ A4 ดินสอ
2. กระตุ้นประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กกลุ่มใหญ่ เวลา 45 นาที	3. ผู้วิจัยบรรยายความหมายของคำว่า “พัฒนาการ”, ความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก, พัฒนาการ 4 ด้านประกอบด้วยอะไรบ้าง และเด็กแต่ละวัยมีลักษณะพัฒนาการปกติอย่างไร 4. แบ่งกลุ่มมารดาเป็น 4 กลุ่ม โดยการเล่นเกมส์ “ลมเพลมพัด” ประกอบด้วยกลุ่มมารดาที่มีบุตรอายุ 1-1 ½ ปี, 1 ½ -2 ปี และ 2-3 ปี 5. ให้มารดาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยงดูที่เป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	บัตรคำพัฒนาการ 4 ด้าน ปากกาเคมี กระดาษปรีฟ ใบความรู้ที่ 1

องค์ประกอบ/กลุ่ม/เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	เนื้อหา/สื่อ
3. แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ กลุ่มย่อย เวลา 45 นาที	6. ผู้วิจัยแจกใบกิจกรรมที่ 1 และอธิบายวิธีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การเลี้ยงดูบุตรของแต่ละคนเขียนลงกระดาษ 7. ให้ตัวแทนกลุ่มออกไปนำเสนอข้อสรุปวิธีการส่งเสริม พัฒนาการเด็กของกลุ่มตนเองหน้าชั้นเรียนกลุ่มละ 3 – 5 นาที	ใบกิจกรรมที่ 1 ปากกาเคมี กระดาษปรู๊ฟ
4. สรุปความคิดรวบยอด และการทดลองใช้หรือ การประยุกต์ใช้ กลุ่มใหญ่ เวลา 45 นาที	8. ผู้วิจัยสรุปเนื้อหาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริม พัฒนาการเด็ก เพื่อให้มารดานำไปใช้ปฏิบัติจริงและแจกคู่มือ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กและใบความรู้ที่ 2 9. แจกใบกิจกรรมที่ 2 ให้มารดาเล่นบทบาทสมมติ (Role Play) การดูแลสุขภาพทั่วไป การเล่น/การพักผ่อน และพัฒนา ทางสติปัญญาและสังคม	คู่มือส่งเสริม พัฒนาการเด็ก ใบความรู้ที่ 2 ใบกิจกรรมที่ 2
5. นัดหมายครั้งต่อไป เวลา 15 นาที	9. แบ่งกลุ่มย่อยตามละแวกบ้าน โดยใช้กิจกรรมลมเพ ลมพัด เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กในชุมชน	ใบนัดหมาย รายชื่อสมาชิก กลุ่มย่อย

ครั้งที่ 1

ใบกิจกรรมที่ 1

ชื่อกลุ่ม.....

1. จงบอกความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

.....

2. พัฒนาการประกอบด้วย กี่ด้าน ด้านอะไรบ้าง

.....

3. จงบอกลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของบุตรตนเอง(ตามอายุของบุตร)

อายุ 1 - 1 ½ ปี.....

อายุ 1 ½ - 2 ปี.....

อายุ 2 - 3 ปี.....

4. จงบอกวิธีการเลี้ยงดูบุตรของตนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัย
นี้.....

.....

ครั้งที่ 1 ใบความรู้ที่ 1

ความหมายของพัฒนาการ

พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทั้งด้าน โครงสร้างร่างกายและ
ความสามารถของเด็กในการใช้ชีวิตประจำวัน

พัฒนาการมี 4 ด้าน

1. ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ เป็นการทำงานประสานกันของอวัยวะต่าง ๆ ในการทรงตัวและ
เคลื่อนไหว เช่น การคลาน นั่ง เดิน วิ่ง เป็นต้น
2. ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและปรับตัว เป็นการทำงานประสานกันระหว่างกล้ามเนื้อมือและตา
การแก้ไขปัญหิต่าง ๆ และการจัดการกับของชิ้นเล็ก
3. ด้านภาษา หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และการใช้ภาษา ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้และ
พัฒนาการทางสติปัญญา
4. ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง หมายถึง ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
การดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน

ความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการ

เด็กอายุ 1-3 ปีจะมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสมอง หากเด็กได้รับการกระตุ้น
ที่เหมาะสมจากแม่ จะทำให้เด็กเรียนรู้และมีพัฒนาการเต็มศักยภาพได้เร็ว สำหรับการส่งเสริม
พัฒนาการเด็กที่มารดาควรกระทำคือ การฝึกการใช้กล้ามเนื้อต่าง ๆ การพูดคุย หยอกล้อ การโอบ
กอด การอ่าน การเล่นิทาน การหาของเล่นและ การจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้เอื้อต่อพัฒนาการใน
แต่ละวัย สิ่งเหล่านี้ควรจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้โลกภายนอกได้ดี และปรับตัวได้ดี ในขณะเดียวกัน
สมองเด็กก็จะมีสร้างเส้นใยประสาทและมีการเชื่อมโยงกันมากขึ้นด้วย ส่งผลให้เด็กมี
ความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเด็กฉลาด แต่หากเด็กไม่ได้รับการส่งเสริม
พัฒนาการที่สมวัยแล้ว จะทำให้เด็กเป็นภาระของบิดามารดาและของรัฐบาล ในการช่วยเหลือ เลี้ยงดู
ทำให้บิดามารดาเสียโอกาสในการทำงานหรือหารายได้ รัฐบาลเสียงบประมาณในการดูแลด้วย ซึ่ง
จะส่งผลกระทบต่อประเทศชาติในภาพรวม

ครั้งที่ 1

ใบความรู้ที่ 2

ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

1. ตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย เด็กวัยนี้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มาก มารดาจะต้องดูแลเอาใจใส่ เลี้ยงดู เช่น การดูแลเรื่องอาหาร การขับถ่าย การเล่น การป้องกันอุบัติเหตุ การออกกำลังกาย
2. ตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ การให้ความรักความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่สม่ำเสมอ เช่น โอบกอด สัมผัสนุ่มนวล รักและทะนุถนอม ภายใต้อุปการะเบี่ยงวินัยสำหรับเด็กตามวัย ไม่ดุหรือตะคอก เมื่อเด็กร้องกวน แต่ควรใช้เหตุผลสั้น ๆ กับเด็ก
3. ตอบสนองและพัฒนาการด้านอารมณ์ โดยการพูดคุย ยิ้มทำหน้าหยอกล้อ เล่นกับลูก การเล่นจะทำให้ลูกมีอารมณ์ดี จัดเวลาให้เล่นและพักผ่อนให้เพียงพอ ไม่ขู่เข็ญเมื่อลูกยังไม่มีความพร้อม
4. ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม มารดาควรปฏิบัติลูกดังนี้
 - ฝึกให้ลูกช่วยเหลือตนเองง่าย ๆ เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหารเอง
 - ฝึกลูกให้ช่วยเหลืองานบ้าน เช่น เก็บถ้วยอาหารไปที่ล้าง
 - ฝึกลูกให้มีระเบียบ วินัย เช่น เล่นของเล่นแล้วเก็บของเข้าที่ รักษาของเล่น การจำกัดเวลาดูโทรทัศน์ และการเข้านอน
 - จัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัย
 - พาออกไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ ทั้งในบ้าน บริเวณบ้านหรือนอกบ้าน เช่น ไปตลาด เยี่ยมญาติ เพื่อรับประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมทั้งการปรับตัวเข้ากับสังคม
5. การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา มารดาควรจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของลูกดังนี้
 - การจัดหาหนังสือนิทาน/รูปภาพตามความเหมาะสมของวัย ที่บ้านอย่างน้อย 10 เล่ม
 - เล่นนิทาน หรือร้องเพลงให้ลูกฟังทุกวันหรือสัปดาห์ละ 3 ครั้ง
 - ทำของเล่น/จัดหาสิ่งของ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการตามความสนใจเด็กและเหมาะสมกับวัย
 - แสดงความรัก ชื่นชมอย่างจริงใจและเหมาะสม เมื่อเด็กแสดงความสามารถได้ คำชมเชยและการยอมรับ จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง
 - ใ้รางวัลและกำลังใจ เมื่อต้องการให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่ต้องการหรือแสดงพฤติกรรมที่ดี
 - สังเกตพัฒนาการของเด็ก หากพบว่าลูกรักมีพัฒนาการล่าช้ากว่าเด็กวัยเดียวกัน ให้ฝึกพัฒนาการบุตรระยะหนึ่ง หากไม่ก้าวหน้าขึ้นควรปรึกษาแพทย์

การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มารดาจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ จัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการลูกดังนี้

- ส่งเสริมให้เด็กได้เล่นออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย
- การจัดหาหนังสือหรือรูปภาพที่เหมาะสมกับวัย ไว้ที่บ้านอย่างน้อย 10 เล่ม
- เล่นิทาน/ร้องเพลงให้ลูกฟังทุกวันหรือสัปดาห์ละ 3 ครั้ง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทาง

สติปัญญา

- ทำของเล่น จัดหาสิ่งของที่ส่งเสริมพัฒนาการตามความสนใจของเด็กและเหมาะสมกับวัย
- จัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัยสำหรับเด็ก เช่น เก็บของเป็นระเบียบ ใช้ของเล่นที่วัสดุ

ปลอดภัย

- การพาออกไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ ทั้งในบ้าน บริเวณบ้านหรือนอกบ้าน เช่น ไปตลาด เยี่ยมญาติ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมทั้งการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่
- แสดงความรัก ชื่นชมอย่างจริงใจและเหมาะสม ตลอดจนชมเชยและยอมรับ จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง

- ให้รางวัลเมื่อต้องการให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ หรือให้กำลังใจเมื่อลูกแสดงพฤติกรรมที่ดี

- สังเกตพัฒนาการของเด็กอยู่เสมอ โดยเปรียบเทียบกับพัฒนาการในกลุ่มมือตรวจสอบสุขภาพแม่และเด็ก หากพบว่าบุตรของตนมีพัฒนาการล่าช้า ควรปรึกษาแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ใบนัดหมายครั้งต่อไป

กลุ่มที่.....วัน เดือน ปี ที่นัด.....
เวลา.....น. สถานที่.....

รายชื่อสมาชิกกลุ่มย่อย

อันดับ	ชื่อ - สกุลมารดา	ที่อยู่	หมายเหตุ
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของมารดาและบุตรที่เข้าร่วมการศึกษา ครั้งที่ 2

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี ในชุมชน แบบรายกลุ่มย่อย

สาระสำคัญ

กิจกรรมฝึกทักษะให้มารดาสามารถปฏิบัติได้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนทั้ง 4 ด้าน รวมทั้งการจัดทำของเล่น การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านด้วย

จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้

1. มารดาได้ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนเองได้ครบทั้ง 4 ด้าน
2. เด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยครบทั้ง 4 ด้าน จากมารดา
3. มารดาสามารถจัดทำของเล่นที่เหมาะสมกับวัยของบุตรจากวัสดุภายในครัวเรือนได้
4. มารดาสามารถจัดหาของเล่นที่เหมาะสมกับวัยของบุตรได้อย่างถูกต้อง
5. มารดาสามารถจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับวัย

กิจกรรมการเรียนรู้: เวลาที่ใช้ครั้งละ 3 ชั่วโมง/กลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม

องค์ประกอบ/กลุ่ม/เวลา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	เนื้อหา/สื่อ
1. สร้างสัมพันธภาพที่ดี บอกวัตถุประสงค์ของการ ทำกลุ่มย่อยและทบทวน ความรู้เดิม กลุ่มย่อย 8-10 คน เวลา 30 นาที	1. แนะนำชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมและชื่อบุตรของตน ผู้วิจัย แนะนำตนเองและคณะ 2. ชี้แจงจุดประสงค์ของการประชุมกลุ่มย่อย 3. ผู้วิจัยทบทวนความรู้เดิม และการปฏิบัติที่มารดากระทำ ต่อบุตรเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา	คู่มือส่งเสริม พัฒนาการเด็ก
2. กระตุ้นประสบการณ์เดิม เกี่ยวกับการส่งเสริม พัฒนาการเด็ก เวลา 45 นาที	4. แบ่งกลุ่มมารดาเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 2-3 คนเพื่อให้มารดา ช่วยกันคิดว่าการเล่นและการออกกำลังกายดีต่อพัฒนาการ ลูกอย่างไร และแจกใบกิจกรรมที่ 2 5. มารดาแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมานำเสนอข้อคิดเห็นของ กลุ่ม แล้วผู้วิจัยสรุปและบรรยายเพิ่มเติมเรื่อง การเล่น การ จัดหาของเล่น และการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้าน	ใบกิจกรรมที่ 2 ใบความรู้ที่ 3 ปากกาเคมี กระดาษปรู๊ฟ
3. แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ และ ความคิดรวบยอด เวลา 60 นาที	6. สาธิตการจัดทำของเล่นง่าย ๆ ในครัวเรือนที่เหมาะสมกับ วัยของบุตร สาธิตการเล่นให้มารดาและบุตรแต่ละกลุ่มฝึก ปฏิบัติ	ใบกิจกรรมที่ 3 อุปกรณ์ทำของ เล่น

องค์ประกอบ/กลุ่ม/เวลา	กิจกรรมการเรียนการสอน	เนื้อหา/สื่อ
	7. ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่ม นำเสนอข้อสรุปวิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยการเล่นหน้าชั้นเรียนกลุ่มละ 3 – 5 นาที	
4. การทดลองใช้หรือการประยุกต์ใช้ กลุ่มย่อย 8-10 คน เวลา 30 นาที	8. ผู้วิจัยสรุปวิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ การเล่นเกมการจัดทำและจัดหาของเล่นในบ้าน การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านเพื่อให้มารดานำไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น	
5. นัดหมายครั้งต่อไป เวลา 15 นาที	9. นัดหมายการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบรายบุคคล ที่บ้านเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กในชุมชน	ใบนัดหมาย

ครั้งที่ 2

ใบกิจกรรมที่ 2

ผู้วิจัยแจกใบคำถาม ปากกาเคมีและกระดาษปรู๊ฟให้มารดาแต่ละกลุ่ม ๆ ละ 1 คำถาม

1. การเล่นเกมเพื่อพัฒนาการของเด็กอย่างไร จงอธิบายมา 5 ข้อ
2. การออกกำลังกายและการเล่นเกมเพื่อพัฒนาการของเด็กอย่างไร จงอธิบายมา 5 ข้อ พร้อมยกตัวอย่างการออกกำลังกายของเด็กมา 5 ชนิด
3. การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัยและเหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก ควรทำอย่างไร จงอธิบายพร้อม ยกตัวอย่างมา 5 ข้อ

ครั้งที่ 2

ใบกิจกรรมที่ 3

1. การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านกล้ามเนื้อใหญ่และมัดเล็ก

กิจกรรมเด็กอายุ 1-1 ½ ปี - เล่นรถลาก ตะบอด จู๋ขึ้นบันได เขียนเส้นยุ่งๆ

กิจกรรมเด็กอายุ 1 ½ -2 ปี - เล่นต่อบล็อกไม้ 2-3 ชั้น เล่นทราย เล่นน้ำ

กิจกรรมเด็กอายุ 2-3 ปี - ต่อบล็อกไม้ 4-6 ชั้น เดินถอยหลัง กระโดดอยู่กับที่ ปีนรถ 3 ล้อ

กิจกรรม ให้มารดาฝึกส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามกิจกรรมข้างต้นกับบุตรของตน

2. การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านภาษา

กิจกรรมเด็กอายุ 1-1 ½ ปี - พูดคุย ชี้และบอกส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

กิจกรรมเด็กอายุ 1 ½ -2 ปี - เล่านิทาน อ่านหนังสือ ร้องเพลง

กิจกรรมเด็กอายุ 2-3 ปี - ฟังและบอกเสียงจากธรรมชาติ เล่นจิกซอร์ บอกสี/ภาพสัตว์

กิจกรรม ให้มารดาฝึกส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามกิจกรรมข้างต้นกับบุตรของตน

3. การส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง

กิจกรรมเด็กอายุ 1-1 ½ ปี - ถือก้อนน้ำเอง ป้อนตุ๊กตา ถอดเสื้อ

กิจกรรมเด็กอายุ 1 ½ -2 ปี - ฝึกการใช้ช้อนกินอาหาร ดื่มน้ำ แปร่งฟัน

กิจกรรมเด็กอายุ 2-3 ปี - แต่งตัวเอง บอกชื่อเพื่อน ล้างมือและเช็ดมือ

กิจกรรม ให้มารดาฝึกส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามกิจกรรมข้างต้นกับบุตรของตน

4. การจัดทำของเล่นง่าย ๆ ในครัวเรือน

ของเล่นเด็กอายุ 1-1 ½ ปี - ลูกบอลไหมพรม/ลูกบอลผ้า

อุปกรณ์

ไหมพรม ด้าย กรรไกร เศษผ้า

วิธีทำ นำไหมพรมมาพันรอบกระดาษแข็งหนาประมาณ 2 นิ้วหลาย ๆ รอบ

ใช้ด้ายมัดไหมพรมตรงกลางให้แน่น

ใช้กรรไกรตัดไหมพรมให้ขาด จะได้ลูกบอลไหมพรมที่หนานุ่มไม่เป็นอันตราย

ของเล่นเด็กอายุ 1 ½ -2 ปี - ของลากจูง

อุปกรณ์

ขวดพลาสติกเปล่า ถั่ว ข้าวสาร กระดาษห่อของขวัญ ไม้ไผ่ ล้อ เชือก

วิธีทำ เอาถั่วหรือข้าวสารกรอกใส่ในขวดเพื่อให้เกิดเสียงเวลาลากจูง ปิดฝาให้แน่น

วาดรูปสัตว์ใส่กระดาษแข็งติดที่ฝา เจาะรูที่ขวดเพื่อใส่แกนไม้ไผ่แล้วติดล้อ

ผูกเชือกสำหรับใช้ลากจูง

ของเล่นเด็กอายุ 2-3 ปี - เกมทายชื่อสัตว์ ดอกไม้

อุปกรณ์

ภาพสัตว์ ดอกไม้ กระดาษแข็ง กาว คัตเตอร์ กรรไกร สีเมจิก

วิธีทำ ตัดภาพสัตว์หรือรูปที่ต้องการ ทากาวติดลงบนกระดาษแข็ง เขียนชื่อสัตว์

ทำภาพลักษณะเดียวกันให้ได้ ภาพละ 1 คู่

วิธีเล่นแม่หยิบรูปภาพ แล้วให้ลูกทายชื่อในรูปภาพ หรือให้ลูกหารูปภาพที่

เหมือนกันและหารูปที่เหมือนกัน

กิจกรรม ให้มารดาฝึกทำของเล่นที่เหมาะสมกับวัยของลูก 1 อย่าง/กลุ่ม โดยให้นำกลับไปให้ลูกเล่นที่บ้าน

ครั้งที่ 2

ใบความรู้ที่ 3

การจัดสิ่งแวดล้อม มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประเด็นคือปลอดภัยและกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก

การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อความปลอดภัยของเด็ก คือการหาของเล่นที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ หรือวัสดุที่ไม่เป็นอันตราย เช่น เด็กอายุ 1 – 3 ปีเริ่มที่เดินได้ พ่อแม่จึงควรเก็บของให้เป็นระเบียบ เก็บกวาดลานใต้ถุนบ้านให้สะอาดเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ หรือ เด็กอายุ 1 ปีชอบหยิบของใส่ปาก เพราะฉะนั้นของเล่นต่าง ๆ จึงควรทำมาจากวัสดุที่ไม่เป็นอันตราย

การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก คือการหาของเล่นที่เหมาะสมกับวัย เช่น เด็กอายุ 1 – 3 ปีเริ่มที่เดินได้ พ่อแม่จึงควรหาของเล่นประเภทลากจูง รถจักรยาน 3 ล้อ เป็นต้น และเก็บกวาดลานใต้ถุนบ้านให้สะอาดไว้สำหรับวิ่งเล่น เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ

แนวทางการจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และความปลอดภัย ควรดำเนินการดังนี้

- จัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในและนอกบริเวณบ้านให้สะอาด ปลอดภัย มีแสงสว่างเพียงพอ
- จัดลานบ้าน ใต้ถุนบ้านให้เป็นมุมส่งเสริมพัฒนาการ เช่น ลานบ้านใช้สำหรับเดิน วิ่ง ออกกำลังกายและทำกิจกรรมกลางแจ้ง ใต้ถุนบ้านจัดเป็นมุมศิลปะ อ่านหนังสือ มุมของเล่น
- ของเล่น หรือสิ่งของรอบ ๆ ตัวเด็กต้องทำมาจากวัสดุที่ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก
- ของเล่นควรมีหลากหลาย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กสนใจเรียนรู้
- ควรเก็บของเล่น และสิ่งของต่าง ๆ ภายในบ้านให้เป็นระเบียบ
- พ่อแม่ควรฝึกให้เด็กได้เก็บของเล่น เมื่อเลิกเล่นแล้ว โดยใช้เวลาและโอกาสในการเก็บเสมอ เพื่อเป็นการฝึกระเบียบวินัย

ประโยชน์ของการเล่น การเล่นของเด็กถือเป็นวิธีการและเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวของเด็ก และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ความคิดรวบยอดของเด็กจะเกิดจากการเล่น ดังนั้น มารดาจึงควรเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับการเล่น เพราะว่า เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น นอกจากนี้ การเล่นช่วยให้เด็กซึมซับโลกแห่งความเป็นจริงสู่ตนเอง และตนเองสู่ความจริง ทั้งยังใช้เป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้ด้วย และช่วยพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

- การเล่นส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา เช่น เล่นนิทาน ร้องเพลง เล่นหนังสือเสียง เล่นพูดโทรศัพท์
- การเล่นส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็ก เช่น การวิ่งเล่น ปีนป่ายจะทำให้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมีการทำงานประสานกัน
- การเล่นส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยตนเอง เช่น การเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน จะเป็นแรงจูงใจให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง เกิดการปรับตัวเข้าหากัน เกิดสังคม ทั้งยังลดพฤติกรรม การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางได้

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของมารดาและบุตรที่เข้าร่วมการศึกษา ครั้งที่ 3

ติดตามประเมินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน แบบรายบุคคล

สาระสำคัญ

ผู้วิจัยติดตามและสังเกตการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาที่บ้าน พร้อมทั้งสนับสนุนให้มารดาได้แก้ไขส่วนขาดในการกระตุ้นพัฒนาการของบุตรตน และเน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านที่ล่าช้า รวมทั้งสังเกตการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านด้วย

จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้

1. ผู้วิจัยได้ติดตามและประเมินผลการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของมารดาได้
2. มารดาสามารถบอกปัญหาพัฒนาการด้านที่ล่าช้าของบุตรได้
3. มารดาได้กระตุ้นพัฒนาการของบุตรทุกด้าน ได้อย่างเหมาะสมตามวัย
4. บ้านและบริเวณบ้านได้รับการจัดสิ่งแวดล้อมได้ปลอดภัยและเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

กิจกรรมการเรียนรู้ : ใช้เวลา 1 ชั่วโมง/หลังคาเรือน จำนวน 40 หลังคาเรือน

องค์ประกอบ/กลุ่ม/เวลา	กิจกรรมการเรียนการสอน	เนื้อหา/สื่อ
1. บอกจุดประสงค์ของการติดตามประเมินผลแบบรายบุคคล เวลา 15 นาที	1. ผู้วิจัยแนะนำตนเอง 2. ชี้แจงจุดประสงค์ของการเยี่ยม 3. ค้นหาปัญหาและแก้ไขส่วนขาดเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ ของมารดา	คู่มือส่งเสริมพัฒนาการเด็ก
2. ติดตามประเมินผลและสังเกตการปฏิบัติ เวลา 30 นาที	4. สังเกตและแนะนำการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัยและเหมาะสมกับวัยเด็กและการแจกใบกิจกรรม 5. ติดตามการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยผู้วิจัยสอบถามและสังเกตการเลี้ยงดูของมารดา และให้สาธิตวิธีการส่งเสริมพัฒนาการบุตรของตนเองตามใบกิจกรรมที่ 3	ใบกิจกรรมที่ 3
3. สรุปกิจกรรมและนัดหมายครั้งต่อไป เวลา 15 นาที	6. ผู้วิจัยสรุปผลการติดตามและการจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านที่ถูกต้องควรจัดอย่างไรและแนะนำวิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มารดาควรปฏิบัติโดยเร่งด่วน หากทำดีอยู่แล้วก็ให้คำชมเชยและเฝ้าระวังต่อไป 7. นัดหมายการประเมิน ความรู้ การปฏิบัติของมารดาเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และวัดพัฒนาการเด็กหลังการศึกษา	ใบนัดหมาย

ครั้งที่ 3
ใบกิจกรรมที่ 3

ชื่อ-สกุล **ที่อยู่**

การติดตามประเมินผลมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน

1. กิจกรรมกระตุ้นพัฒนาการด้านต่าง ๆ ที่มารดาทำในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

2. การจัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อพัฒนาการของบุตรควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

นัดประเมิน ความรู้ การปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาการเด็ก

ในวันที่.....เวลา.....น. สถานที่.....

คู่มือการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 1-3 ปี

**ชูชาติ มีรอด นักศึกษาภาควิชาอนามัยอนามัยครอบครัว
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล**

คำนำ

คุณแม่ทุกคนปรารถนาให้ลูกของตนเป็นเด็กฉลาด แข็งแรงสมบูรณ์ อารมณ์ดี และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข แต่สิ่งเหล่านั้นจะเกิดขึ้น ถ้าเด็กมีพัฒนาการที่สมวัย การทำให้ลูกมีพัฒนาการที่สมวัยนั้น แม่ต้องใช้เวลาในการส่งเสริมพัฒนาการลูกของตน เพราะเด็กอายุ 1-3 ปีเป็นวัยที่สมองมีการเจริญเติบโตมากที่สุด ทำให้ศักยภาพในการเรียนรู้ของเด็กมีมากตามไปด้วย

ดังนั้น หากคุณแม่ต้องการให้ลูกเก่ง และฉลาด การเสียสละเวลาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามคู่มือนี้จึงเป็นสิ่งที่คุ้มค่า ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับคุณแม่ที่ต้องการส่งเสริมพัฒนาการลูกของตนให้สมวัย

ด้วยความปรารถนาดีจาก

ชูชาติ มีรอด

นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาอนามัยอนามัยครอบครัว

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

1. รู้จักลูกวัยนี้

ลูกวัย 1 – 3 ปี เป็นวัยที่ร่างกายเจริญเติบโตเร็ว เคลื่อนไหวแขน ขา เดิน และวิ่งได้ ความสามารถในการมองเห็นดีขึ้น สนใจ สิ่งรอบตัว ใหม่ ๆ ช่างสำรวจและรื้อค้น แต่ยังช่วยเหลือป้องกันตัวเองไม่ได้ มีความ ต้องการของตนเองมากแต่ยังไม่สามารถสื่อภาษาได้ดีนักจึงแสดงอารมณ์ ด้วยการร้องไห้ หรือการปฏิเสธต่อต้านมากกว่าขบปีแรก พ่อแม่จึงควร ให้โอกาสให้ลูกทำเองแทนการขู่ บังคับหรือใช้วิธีเบนความสนใจ

- 1 -

ลูกวัย 1 – 1 ½ ปี

เป็นวัยที่จะซุกตัวมากกว่าวัยอื่น กลัวอยู่คนเดียว กลัวความมืด กลัวคนแปลกหน้า ดังนั้น พ่อแม่ไม่ควรขู่หรือลงโทษเด็กให้อยู่คนเดียว

ลูกวัย 1 ½ - 2 ปี

เป็นวัยชอบอิสระแต่ยังติดแม่แฉ ดังนั้นแม่ต้องสอนให้ลูกรู้จักพึ่งตนเอง ให้กำลังใจ ชมเชย ถ้าหกล้ม ก็ปลอบให้ลุกขึ้นมาเอง เป็นวัยชอบเลียนแบบ ควรเลือกรายการโทรทัศน์ที่สร้างสรรค์และส่งเสริมพัฒนาการ เด็กมากกว่าปล่อยให้เด็กดูรายการทั่ว ๆ ไป ตามผู้ใหญ่ เพราะอาจไม่เหมาะสม เช่น มีความก้าวร้าวน่ากลัวมากเกินไปและควรสอนสิ่งที่ถูกต้องแก่ลูก

- 2 -

ลูกวัย 2 - 3 ปี

เป็นวัยที่ชอบปฏิเสธ เด็กจะช่วยเหลือตัวเองได้หลายอย่าง กินข้าวได้เอง ช่างจำ ชอบเล่นกับเพื่อนแต่มักจะทะเลาะกัน พ่อแม่จึงควรสอนลูกให้แบ่งของเล่นให้ผู้อื่น และให้โอกาสลูกได้เล่นกับเด็กคนอื่นบ่อย ๆ และต้องคอยดูแลให้อยู่ในสายตาตลอดเวลา

-3-

1. พ่อ-แม่-ลูกผูกพัน

- ลูกต้องการพ่อแม่ดูแล เอาใจใส่ กอด สัมผัส พูดคุยและเล่นกับลูก แต่เด็กต้องการอิสระมากขึ้น พ่อแม่ต้องให้ลูกทำอะไรด้วยตนเอง เช่น ตักข้าวกินเอง โดยพ่อแม่ชมเชย ให้กำลังใจ ไม่ดุหากทำหกละ

- ลูกวัยนี้มักจะดื้อและซนเพราะเริ่มพูดเป็น ถียงเป็น พ่อแม่จะต้องยอมรับ เข้าใจ ค่อย ๆ สอนอย่างใจเย็น ไม่ใช่อารมณ์กับลูกและไม่ตามใจจนเกินไป

- ในวัย 1-3 ปี พ่อต้องมีบทบาทมากขึ้น ในการดูแลกิจวัตรประจำวัน เล่นกับลูก เล่านิทานให้ลูกฟัง เพราะพ่อมีบทบาทที่จะทำให้ลูกวางใจ เข้มแข็ง มั่นใจในตนเอง

- ลูกที่มีทั้งพ่อและแม่ที่รัก ดูแลเอาใจใส่ จะเติบโตมีพัฒนาการสมบูรณ์มากกว่าลูกที่มีแต่แม่หรือพ่อดูแลตามลำพัง

-4-

2. เสริมสร้างลูกรักให้ดีและเก่ง

พ่อแม่มีส่วนสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโต เป็นคนดีและคนเก่งของครอบครัว

ดี หมายถึง จิตใจดี มีวินัย มีคุณธรรม รู้จักแยกแยะ สิ่งผิดสิ่งถูกและเลือกทำสิ่งที่ถูกต้อง

เก่ง หมายถึง แข็งแรง ฉลาด รู้จักคิด รู้จักช่วยตนเอง แก้ปัญหาและปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์

-5-

3.1 ส่งเสริมคุณธรรม ระเบียบวินัย

ช่วงอายุ 1 – 3 ปี เด็กต้องการทำอะไรด้วยตนเอง ชอบอิสระ ต่อต้านคำสั่ง โกรธเมื่อถูกขัดใจ พ่อแม่ไม่ควรบังคับ หรือลงโทษรุนแรง แต่ควรปฏิบัติต่อลูกดังนี้

1. เข้าใจและยอมรับความต้องการของลูกวัยนี้
2. หากเป็นเรื่องที่ควรห้าม ต้องห้าม โดยหยุดและเบนความสนใจเด็กไปเรื่องอื่น
3. ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี
4. อบรมสั่งสอน ชมเชยเมื่อทำสิ่งที่ถูกต้อง
5. ให้โอกาสลูกฝึกทำด้วยตัวเอง โดยดูแลอยู่ใกล้ ๆ
6. ช่วยเหลือลูก เมื่อลูกต้องการให้ช่วย

- 6 -

3.2 ฝึกภาษาให้ถูกต้อง

เด็กอายุ 1-3 ปี ถ้าพ่อแม่สอนการใช้ภาษาที่ดี ลูกจะพูดได้เร็ว จดจำและเข้าใจความหมายของคำได้มาก เด็กจะฉลาด พ่อแม่ควรปฏิบัติต่อลูกดังนี้

- พูดคุยกับลูกด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ชัดเจน สุกภาพ และเป็นประโยชน์
- เล่นนิทาน ให้เด็กดูรูปภาพจากหนังสือและเล่าเหตุการณ์ที่พบเห็น
- เลือกรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมกับเด็ก
- ไม่ล้อเลียนถ้าลูกพูดผิด แต่ช่วยแก้ไขให้ใหม่
- สอนลูกให้ฟังเสียงต่าง ๆ บอกว่าเป็นเสียงอะไร เพื่อฝึกการฟัง

-7-

3.3 ฝึกการขับถ่าย

- เริ่มฝึกขับถ่ายเมื่อลูกอายุ 1 ปี 6 เดือน โดยแม่คอยสังเกตท่าทางที่ลูกปวดอุจจาระ ปัสสาวะ
- ขณะพาไปปัสสาวะควรบอกลูกว่า “ไปฉี่กันนะลูก, ฉี่เสร็จแล้วใช้ไหม” เพื่อให้ ลูกเข้าใจคำว่า “ฉี่” ถ้าบอกไม่ทันและทำเลอะเทอะไม่ควรดุลูก เพราะต่อไปลูกอาจจะเลิก บอก “ฉี่” ลูกจะบอกเรื่องปัสสาวะได้เมื่ออายุ 2 – 3 ปี

- กลางคืน ควรหัดให้ลูกฉี่ก่อนเข้านอน ถ้าตื่นโดยไม่ฉี่รดที่นอน แม่ควรชมเชยว่า “เก่งมาก เมื่อคืนนี้ไม่ฉี่รดที่นอนเลย”
- การถ่ายอุจจาระ ควรหัดให้ลูกนั่งกระโถน หลังอาหารเช้าทุกวัน ให้นั่งจนพอใจ เมื่อลูกต้องการลูกก็ปล่อยให้ลูก อย่าบังคับ ควร ฝึกให้ลูกจะควบคุมการถ่ายอุจจาระได้ก่อนควบคุมการถ่ายปัสสาวะ

-8-

3.5 เลี้ยงลูกให้มีพัฒนาการสมวัย

พัฒนาการของเด็กแต่ละคนอาจเร็วหรือช้าแตกต่างกัน เมื่อถึงอายุที่ควรทำได้แต่ลูกยังทำไม่ได้ พ่อแม่ควรให้โอกาสโดยฝึกให้ก่อน

ถ้าฝึกแล้วไม่ก้าวหน้าควรปรึกษาหมอ พ่อแม่ควรสังเกตพัฒนาการของลูกวัยต่าง ๆ และเลี้ยงดูลูกตามแนวทางดังนี้

-9-

ความสามารถลูกวัย 1 ปี

- ยืนเองได้ชั่วคราว และงูเงี้ยวได้ เริ่มทรุดตัวลงนั่งด้วยตัวเองได้ โดยมีที่ยึดเกาะ
- ชอบดูท่าทางที่ผู้ใหญ่ทำและเลียนแบบ เข้าใจคำพูดง่าย ๆ รู้จักชื่อตัวเอง

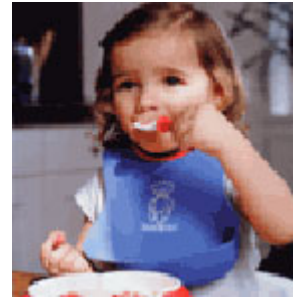

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย

1. ควรหาสถานที่กว้าง โลงให้เด็กเคลื่อนไหว โดยให้อยู่ในสายตาผู้ใหญ่
2. ยิ้มแย้ม ชมเชยเมื่อเด็กทำได้หรือพยายามทำด้วยตนเอง
3. พูดคุย ชี้และบอกส่วนต่างๆ ของร่างกาย

ความสามารถลูกวัย 1 ปี 3 เดือน

- เดินเองได้ แต่ยังไม่แข็งแรง เดินเลี้ยวสิ่งกีดขวางไม่เป็น
- ชี้ออกส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตามคำบอก
- พูดเป็นคำพยางค์เดียวที่มีความหมาย เช่น พ่อ แม่
- ต้องการเป็นอิสระ พยายามทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ขัดใจจะโกรธ

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย

ระวังอันตรายที่จะเกิดกับลูกและจัดสถานที่ให้ลูกเล่นอยู่ในสายตาแม่ ให้โอกาสลูกช่วยเหลือตัวเอง และดูแลความปลอดภัยอยู่ใกล้ ๆ จัดหาของเล่น เช่น กล้องที่ซ่อนกันไว้ให้เด็กเล่น พูดคุย ได้ตอบ ยิ้มแย้ม ชื่นชวนให้ลูกสังเกตของและคนรอบข้าง ชี้ให้ดูรูปภาพ ชมเชยลูกสอนลูกให้พูดคำอื่น ๆ

-11-

ความสามารถลูกวัย 1 ปี 6 เดือน

- เดินขึ้นบันไดได้โดยมีคนจูง อาจวิ่งได้ กระโดดได้ และขึ้นก้มลงเก็บของแล้วลุกขึ้นได้
- วางของซ้อนกัน 2 – 3 ชั้น และเทของเล็ก ๆ ออกจากขวดได้
- พูดคำอื่น ๆ เป็นคำสั้น ชอบเล่น ชอบฟังเพลง และรอคอยได้ ใช้ช้อนตักอาหารได้ แต่ยังหกอยู่

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย

- จัดที่โล่งปลอดภัยให้เด็กเดิน ปีนป่าย เล่นได้โดยมีผู้ใหญ่ดูแล
- จัดหาของเล่น เช่น กล้องที่ซ่อนกันไว้และของเล่นที่มีสีและรูปทรงสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ให้เด็กเล่น
- พูดคุยกับลูก สอนให้ลูกพูด ร้องเพลง เล่นิทาน เน้นเรื่องคุณงามความดี สอนให้ลูกมีการให้ รับ และรอคอยได้
- ทำอาหารที่นุ่ม ๆ ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ ให้เด็กหัดหยิบกินเอง และฝึกการใช้ช้อนกินอาหาร

-12-

ความสามารถลูกวัย 2 ปี

- เดิน วิ่ง จูงมือเดียวขึ้นบันได เดินถอยหลัง นั่งเก้าอี้เด็กได้
- วางของซ้อนกันได้ 4-6 ชั้น จัดเส้นตรงเป็นแนวตั้งได้
- ชอบเล่นน้ำ
- ระบุภาพได้ตามคำบอก พูด 2 พยางค์ต่อกันได้

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 2 ปี

- จัดที่เดิน เล่น ปีนป่ายอย่างปลอดภัย โดยมีผู้ใหญ่ดูแลและเล่นด้วย
- ให้เล่นของเล่นที่วางซ้อนกันได้ เช่น กล่องกระดาษ ลูกบาศก์ไม้
- ให้เล่นอิสระกลางแจ้ง จัดให้เล่นน้ำ เล่นทราย
- พูดคุยกับเด็กในเรื่องใกล้ตัวและดูรูป

-13-

ความสามารถลูกวัย 3 ปี

- กระโดดอยู่กับที่ได้ เดินขึ้นบันไดสลับเท้า จีจกรยานสามล้อได้
- จับดินสอแท่งใหญ่ ๆ ด้วยนิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือได้ เขียนวงกลมตามตัวอย่างได้
- พูดเป็นประโยคและโต้ตอบได้ บอกชื่อและเพศของตนเองได้
- เล่นเข้ากลุ่ม รู้จักการขอและให้ บอกเวลาถ่ายอุจจาระ ถอดและใส่เสื้อผ้าได้

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการลูกวัย 3 ปี

- ให้เล่นกับเพื่อนที่เป็นเด็ก ๆ ด้วยกันโดยใช้ที่กลางแจ้ง ระวังระวังอุบัติเหตุ
- สอนเด็กวาดรูป ระบายสี เล่นทราย-น้ำตามต้องการ โดยมีผู้ใหญ่คอยแนะนำและให้กำลังใจ
- พูดคุย ได้ตอบ ตอบคำถามทุกคำถามอย่างใจเย็น ให้กำลังใจ ถ้าเด็กพูดไม่ชัด
- สอนให้ช่วยเหลือตนเอง เช่น กินข้าว ดื่มน้ำแปรงฟัน อาบน้ำ ล้างหน้า ใส่รองเท้า

-14-

3.5 การเล่น การออกกำลังกาย และการพักผ่อน

เด็กวัย 1-3 ปี เริ่มสนใจกับสิ่งรอบข้างอย่างจริงจัง ชอบเล่นมากที่สุด พ่อแม่ควรสังเกตว่า ลูกชอบเล่นแบบใดและคอยสนับสนุนการเล่นที่เด็กชอบ

เพราะการเล่นช่วยให้เด็กเรียนรู้
ฉลาด และมีพัฒนาการสมวัย

ลูกวัย 1-2 ปี ชอบ

การเล่นกลิ้งลูกบอล เตะบอล สะพานลื่น ลากรถเข็น จัดเขียนด้วยสีเทียนบนกระดาษแผ่นใหญ่ และเด็กวัย 2 – 3 ปี ชอบวิ่งเล่นนอกบ้าน ถีบสามล้อ เล่นน้ำ ทาย และวัยนี้ชอบมีเพื่อนเล่นมากกว่าเล่นของเล่นคนเดียว

ฟังนิทานหรือร้องเพลง เริ่มดูโทรทัศน์ พ่อแม่จึงควรเลือกรายการที่เหมาะสมกับเด็กพูดคุยถึงสิ่งที่ดูด้วยกัน อย่าให้ดูโทรทัศน์เป็นเวลานาน ๆ

นอนหลับพักผ่อนอย่างน้อยวันละ 8-10 ชั่วโมง

-15-

3.6 ฝึกตนเองให้เป็นพ่อแม่ที่เลี้ยงลูกเป็น ควรปฏิบัติตนดังนี้

1. ตอบคำถามลูกด้วยความอดทน และจริงใจที่สุดเท่าที่จะทำได้
2. ยอมทำใจ ถ้าบ้านที่จะรกรุงรัง จากการ เล่นของลูกบ้าง ควรจัดมุมที่เล่นได้อย่างอิสระ
3. แสดงความรักด้วยการโอบกอดสัมผัสลูกบ่อย ๆ และหาเวลาอยู่กับลูกให้มาก
4. ให้โอกาสลูกช่วยเหลือตัวเอง ตามความสามารถของลูก
5. พาลูกไปเที่ยวนอกบ้านพร้อม

ครอบครัว เช่น พาลูกชมสถานที่สำคัญพักผ่อน

6. พ่อแม่ควรใช้เวลาอยู่กับลูกมาก ๆ
7. ให้ลูกมีโอกาสดูแลเล่นกับเพื่อน ๆ วัย

เดียวกัน

-16-

8. ไม่เปรียบเทียบลูกกับเด็กอื่น ๆ เยาเย้ย หรือประชด
9. ไม่ลงโทษลูกโดยวิธีการทำร้ายร่างกาย หรือ ขู่ว่าจะไม่รักหรือทอดทิ้ง
10. หาของเล่นที่เหมาะสมตามวัยให้ลูกเล่น
11. อ่านหนังสือให้ลูกฟังเป็นประจำ สอนลูกให้รักการอ่าน
12. พ่อแม่ควรคูโทรทัศน์พร้อมลูกและสอนในสิ่งที่ป็นจริงไปด้วย
13. ให้โอกาสลูกตัดสินใจด้วยตนเองบ้าง

-17-

เกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการส่งเสริมพัฒนาการลูกรัก

การส่งเสริมพัฒนาการ ควรมีเทคนิคดังนี้

- ตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย เด็กวัยนี้ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มาก มารดาจึงต้องดูแลเอาใจใส่ เลี้ยงดู เช่น การดูแลเรื่องอาหาร การขับถ่าย การเล่น การป้องกันอุบัติเหตุ การออกกำลังกาย
- ตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ การให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่ด้วยความรักสม่ำเสมอ เช่น โอบกอด สัมผัสนุ่มนวล รักและทะนุถนอม ภายใต้อบอบประเบียบวินัยสำหรับเด็กตามวัย ไม่ดุหรือตะคอก เมื่อเด็กร้องกวน แต่ควรใช้เหตุผลสั้น ๆ กับเด็ก

-18-

- ตอบสนองและพัฒนาการด้านอารมณ์ โดยการพูดคุย ยิ้มทำหน้าหยอกล้อ เล่นกับลูก การเล่นจะทำให้ลูกมีอารมณ์ดี จัดเวลาให้เล่นและพักผ่อนให้เพียงพอ ไม่ควรขู่เข็ญลูกเมื่อลูกยังไม่มีความพร้อม

- ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม โดยการฝึกลูกให้ช่วยเหลือตนเองง่าย ๆ เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหารเอง การช่วยเหลืองานบ้าน เช่น เก็บถ้วยอาหารไปที่ล้าง การมีระเบียบ วินัย เช่น เล่นของเล่นแล้วเก็บของเข้าที่ รักษาของเล่น การจำกัดเวลาดูโทรทัศน์ และการเข้านอน การ

จัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัย และพาออกไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ ทั้งในบ้าน บริเวณบ้านหรือนอกบ้าน เช่น ไปตลาด เยี่ยมญาติ เพื่อรับประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมทั้งการปรับตัวเข้ากับสังคม

-19-

- การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา มารดาควรจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของลูกดังนี้

- การจัดหาหนังสือนิทาน/รูปภาพตามความเหมาะสมของวัย ที่บ้านอย่างน้อย 10 เล่ม
- เล่นนิทาน หรือร้องเพลงให้ลูกฟังทุกวันหรือสัปดาห์ละ 3 ครั้ง
- ทำของเล่น/จัดหาสิ่งของช่วยส่งเสริมพัฒนาการตามความสนใจของเด็กและเหมาะสมกับวัย

- แสดงความรัก ชื่นชมอย่างจริงใจและเหมาะสม เมื่อเด็กแสดงความสามารถได้ คำชมเชยและยอมรับ จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง
- ให้รางวัลและกำลังใจ เมื่อต้องการให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ หรือแสดงพฤติกรรมที่ดี
- สังเกตพัฒนาการของเด็ก หากพบว่าลูกเริ่มมีพัฒนาการล่าช้ากว่าเด็กวัยเดียวกัน ให้ฝึกพัฒนาการบุตรระยะหนึ่ง หากไม่ก้าวหน้าขึ้นควรปรึกษาแพทย์

-20-

ที่มา

1. กองอนามัยครอบครัว กรมอนามัย. คู่มือพ่อ-แม่สำหรับ “การอบรมเลี้ยงดูเด็ก 1 ปี ถึง 3 ปี”.
มิถุนายน 2539
2. กองบรรณาธิการรักลูก. กิจกรรมกระตุ้นพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : รักลูก. 2546.
3. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก. 2538

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง

ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อ ความรู้ การปฏิบัติของมารดา
และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

แบบสอบถามการศึกษาในครั้งนี้มีทั้งหมด 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป	จำนวน 19 ข้อ
ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี	จำนวน 20 ข้อ
ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี	จำนวน 20 ข้อ

ใบยินยอมให้ทำการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

(Informed Consent Form)

การทำวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ต่อ ความรู้ การปฏิบัติของมารดา
และพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี

วันที่ให้คำยินยอม วันที่.....เดือนพ.ศ.....

ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมในการทำวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัยถึง
วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย อันตราย หรืออาการที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัย รวมทั้ง
ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยอย่างละเอียด และมีความเข้าใจดีแล้ว

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง ซ่อนเร้น
จนข้าพเจ้าพอใจ

ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และเข้าร่วม
โครงการนี้โดยสมัครใจ และการบอกเลิกการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อตัวข้าพเจ้าแต่
อย่างไร

ผู้วิจัยรับรองว่าจะเก็บข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าเป็นความลับ และจะเปิดเผยได้
เฉพาะในรูปที่เป็นสรุปผลการวิจัย การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับข้าพเจ้าต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
กระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็น ด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น

ผู้วิจัยรับรองว่าหากเกิดอันตรายใด ๆ อันเนื่องจากการวิจัยดังกล่าว ข้าพเจ้าจะได้รับการ
รักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่าตามมาตรฐานวิชาชีพ และได้รับเงินชดเชยรายได้ที่สูญเสียไประหว่าง
รักษาพยาบาลดังกล่าวตลอดจนเงินทดแทนความพิการที่อาจเกิดขึ้น

ผู้วิจัยรับรองว่าหากมีคุณสมบัติเพิ่มเติมที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา ข้าพเจ้าจะได้รับการ
แจ้งให้ทราบ โดยไม่ปิดบังซ่อนเร้น

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้วและมีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนามในใบ
ยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม

ลงนาม.....พยาน

ลงนาม.....พยาน

ลำดับที่.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง กรุณาเขียนข้อความหรือทำเครื่องหมาย O รอบข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และครบทุกช่อง

1. ชื่อ - สกุลผู้ตอบแบบสัมภาษณ์.....อายุ.....
ปี
2. ที่อยู่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์
3. ระดับการศึกษาสูงสุดของสามี

1. ประถมศึกษา	4. ปวส./อนุปริญญา
2. มัธยมศึกษา ตอนต้น	5. ปริญญาตรี
3. มัธยมศึกษา ตอนปลาย/ ปวช.	9. ไม่ได้เรียน
4. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน

1. ประถมศึกษา	4. ปวส./อนุปริญญา
2. มัธยมศึกษา ตอนต้น	5. ปริญญาตรี
3. มัธยมศึกษา ตอนปลาย/ ปวช.	9. ไม่ได้เรียน
5. อาชีพสามี

1. ไม่ได้ประกอบอาชีพ	4. รับจ้าง
2. รับราชการ	5. ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย
3. เกษตรกรรม	6. อื่น ๆ (ระบุ).....
6. อาชีพของท่าน

1. ไม่ได้ประกอบอาชีพ	4. รับจ้าง
2. รับราชการ	5. ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย
3. เกษตรกรรม	6. อื่น ๆ (ระบุ).....
7. สภาพสมรส

1. อยู่ด้วยกันกับสามี	3. หม้าย
2. หย่า	4. แยกกันอยู่
8. ลักษณะครอบครัว 1. พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน 2. พ่อแม่ลูกอยู่ร่วมกับญาติ
9. รายได้ของครอบครัว.....บาท/เดือน
10. ท่านมีลูกกี่คนคน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถาม ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี จำนวน 20 ข้อ

คำชี้แจง กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ท่านเห็นว่าถูกและเครื่องหมาย ✗ หน้าข้อที่ท่านเห็นว่าผิด

คำตอบ	ข้อคำถาม
	ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ 1. การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่เป็นการฝึกกล้ามเนื้อในเรื่องการทรงตัว และการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การนั่ง เดิน วิ่ง
	2. การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัยโดยการเก็บของให้เป็นระเบียบ เลือกลูกบอลและเครื่องใช้ที่ทำจากวัสดุที่เหมาะสม ไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่
	3. การเล่นของเล่นประเภทลากจูง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ได้ดี
	4. การฝึกให้ลูกหัดยืน เดิน วิ่ง ปีนป่าย ก้าวขึ้นลงบันได เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่
	ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว 5. การฝึกให้ลูกทำอะไรซ้ำ ๆ จะทำให้ลูกมีความชำนาญ แต่การเล่นของเล่นเพียงอย่างเดียวจะประหยัดและช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กของลูกดีกว่าเล่นของเล่นหลายอย่าง
	6. การให้ลูกคิดกระดุมเสื่อ ตักอาหารกินเอง ไม่ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก แต่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง
	7. แม่ที่มีลูกอายุ 1-3 ปี ควรป้อนอาหารให้ เพราะเด็กยังกินหกละอะทะอยู่
	8. เด็กที่เป็นโรคขาดสารอาหาร ไม่มีผลเสียต่อพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว
	ด้านภาษา 9. การเล่านิทาน หรือเล่าเหตุการณ์ที่พบเห็น เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็กวัยนี้ได้
	10. ถ้าแม่มีเวลาพูดคุยและตอบคำถามของลูก จะทำให้ลูกเรียนรู้ภาษาได้เร็วและพูดเก่ง
	11. การสอนให้เด็กพูด ควรใช้ประโยคสั้น ๆ ด้วยถ้อยคำถูกต้อง ชัดเจน
	12. เด็กที่มีคนอื่นมาพูดด้วยบ่อย ๆ จะมีพัฒนาการด้านภาษาดีกว่าเด็กที่ไม่มีใครมาพูดด้วย
	ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง 13. การสร้างสัมพันธภาพ(รู้จัก,คุ้นเคย) กับคนอื่นเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม
	14. เด็กวัย 2-3 ปี ชอบเล่นกับเพื่อนแต่มีคู่แข่งในการเล่นและทะเลาะกัน แม่ควรสอนให้รู้จักแบ่งปัน และให้โอกาสเล่นกับคนอื่นด้วย
	15. การเล่นเกมของ วิ่งไล่จับ เล่นตำรวจจับผู้ร้าย กับเด็กวัยเดียวกัน เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม
	16. บรรยากาศครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง

คำตอบ	ข้อคำถาม
	พัฒนาการโดยทั่วไป 17. หากลูกของท่านเดินได้ช้า พุดได้ช้า กว่าเด็กในวัยเดียวกัน ไม่ได้หมายความว่าลูกของท่านมีพัฒนาการล่าช้า
	18. หากมารดาสงสัยว่าเด็กจะมีพัฒนาการล่าช้า หรือต้องการปรึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กควรไปพบเจ้าหน้าที่ที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาล
	19. ลูกจะเป็นคนเก่งและคนดี แม่ต้องดูแลสุขภาพและส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมกับวัย
	20. แม่ไม่จำเป็นต้องเล่นกับลูก ควรปล่อยให้ลูกเล่นเอง จะทำให้ลูกมีพัฒนาการโดยรวมได้ดี

ส่วนที่ 3 แบบสอบถาม การปฏิบัติของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี จำนวน 20 ข้อ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ตรงกับการปฏิบัติของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

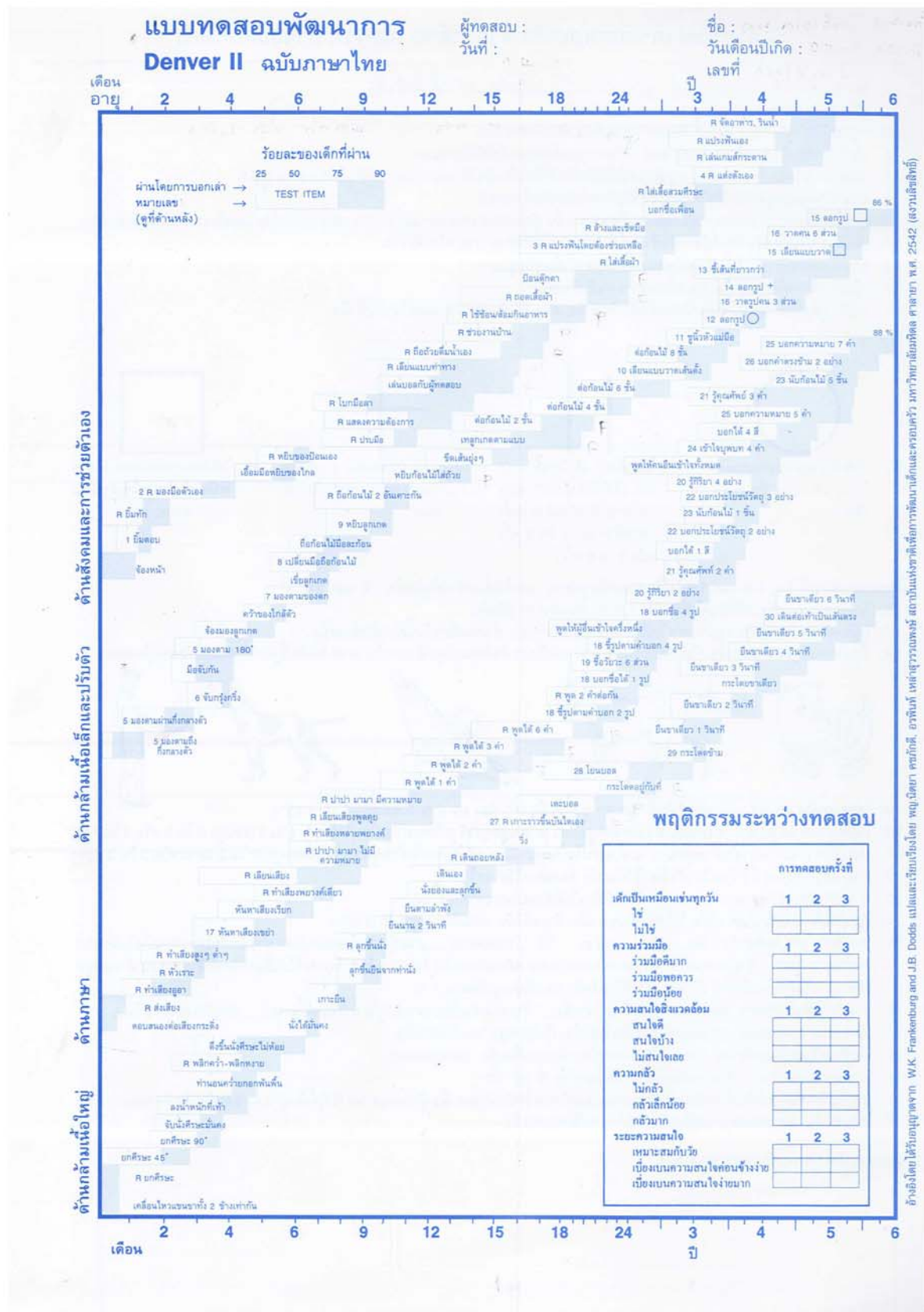
ปฏิบัติทุกครั้ง	หมายถึง ปฏิบัติ มากกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์
ปฏิบัติบางครั้ง	หมายถึง ปฏิบัติ 1-3 ครั้ง/สัปดาห์
ไม่ปฏิบัติ	หมายถึง ไม่ปฏิบัติใน 1 สัปดาห์

กิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	การปฏิบัติ		
	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่ปฏิบัติ
ด้านกล้ามเนื้อใหญ่			
1. มารดาให้โอกาสเด็กได้ หัดยืน เดิน วิ่งเล่น ปีนป่าย เตะบอลหรือออกกำลังกายกลางแจ้ง			
2. เด็กได้เล่นของเล่นที่ใช้ลากจูงอยู่เสมอ			
3. เด็กได้เล่นของเล่น หรือเครื่องเล่นที่สนับสนุนให้เด็กออกกำลังกาย			
4. มารดาพาเด็กไปสนามเด็กเล่น หรือให้เด็กได้วิ่งเล่นได้ในบ้าน อย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์			
5. สภาพแวดล้อมที่เด็กเล่นปลอดภัยและปราศจากพิษภัยเสมอ			
ด้านกล้ามเนื้อเล็ก			
6. มารดาจัดของเล่นที่ใช้ฝึกการใช้กล้ามเนื้อนิ้วมือให้เด็กเล่นอยู่เสมอ			
7. มารดาให้เด็กเล่นของเล่นที่ส่งเสริมการใช้ตาและมือประสานกันเสมอ คือ หยิบของเข้าออกจากกล่อง ร้อยลูกปัด ต่อบล็อกไม้ กะบะทราย			
8. มารดาฝึกกล้ามเนื้อมือ โดยให้เด็กเล่นตักทราย เล่นน้ำ			
9. มารดาฝึกการใช้มือของเด็กบ่อย ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความชำนาญ เช่น ตีกระดาษรีเย็บ จับช้อน จับดินสอสี จับแก้วตม่น้ำ			
10. มารดาทำของเล่นง่าย ๆ จากวัสดุเหลือใช้ในบ้านให้เด็กเล่นอยู่เสมอ			
ด้านภาษา			
11. มารดาอ่านหรือเล่านิทานให้เด็กฟังอย่างน้อย 3 ครั้ง/สัปดาห์			
12. มารดาหันมาพูดคุยกับเด็กแม้ในเวลาที่ทำงานอยู่			
13. มารดาพูดตอบเมื่อเด็กพูดหรือทำเสียงด้วย			
14. มารดาพูดกับเด็กอย่างชัดถ้อยชัดคำ ทุกครั้ง			
15. มารดาพูดถึงเด็กหรือพูดกับเด็ก ด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวลและอ่อนโยนเสมอ			

กิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก	การปฏิบัติ		
	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่ปฏิบัติ
ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง			
16. มารดาสร้างบรรยากาศในครอบครัวให้อบอุ่น มีความรัก ความเอาใจใส่ และโอบกอดเด็กอยู่เสมอ			
17. เด็กมีโอกาสนับกับเด็กวัยเดียวกัน เช่น วังไล้จับ เล่นบทบาทสมมติ เป็นครูกับนักเรียน เล่นขายของ ดำรงจับผู้ร้าย			
18. มารดาพาเด็กไปซื้อของที่ร้านชำหรือตลาด หรือไปเยี่ยมญาติ หรือมีญาติมาเยี่ยม อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง			
19. มารดาให้เด็กมีอิสระในการเล่นโดยคอยดูอยู่ห่าง ๆ			
20. มารดาฝึกเด็กให้ช่วยเหลือตนเอง เช่น การใช้ช้อนตักอาหารกินเอง แต่งตัว คัดน้ำ เข้าห้องน้ำ ด้วยตัวเด็กเอง			

*****ขอขอบคุณในการตอบแบบสอบถาม*****

แบบคัดกรองพัฒนาการเด็ก Denver II

ภาคผนวก ก

ตารางวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1 ความรู้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี เป็นรายชื่อ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

อันดับ	ข้อคำถาม	คำตอบ	กลุ่มทดลอง				กลุ่มเปรียบเทียบ			
			ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่เป็นการฝึกกล้ามเนื้อในเรื่องการทรงตัวและการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การนั่ง เดิน วิ่ง	ถูก ผิด	39 1	97.5 2.5	40 0	100 0	40 0	100 0	40 0	100 0
2	การจัดสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้ปลอดภัยโดยการเก็บของให้เป็นระเบียบเลือกของเล่นและเครื่องใช้ที่ทำจากวัสดุที่เหมาะสมไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่	ถูก ผิด	13 27	32.5 67.5	30 10	75.0 25.0	9 31	22.5 77.5	19 21	52.5 47.5
3	การเล่นของเล่นประเภทลากจูง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดใหญ่ได้ดี	ถูก ผิด	32 8	80.0 20.0	40 0	100 0	37 3	92.5 7.5	37 3	92.5 7.5
4	การฝึกให้ลูกหัดขึ้น เดิน วิ่ง ปีนป่าย ก้าวขึ้นลงบันได เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่	ถูก ผิด	36 4	90.0 10.0	38 2	95.0 5.0	38 2	95.0 5.0	39 1	97.5 2.5
5	ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว การฝึกให้ลูกทำอะไรซ้ำๆจะทำให้ลูกมีความชำนาญแต่การเล่นของเล่นเพียงอย่างเดียวจะประหยัดและช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กของลูกดีกว่าเล่นของเล่นหลายอย่าง	ถูก ผิด	22 18	55.0 45.0	12 28	70.0 30.0	29 11	72.5 27.7	15 25	37.5 62.5
6	การให้ลูกคิดกระดุมเสื่อ ตักอาหารกินเอง ไม่ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก แต่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง	ถูก ผิด	5 35	12.5 87.5	34 6	85.0 15.0	7 33	17.5 82.5	26 14	65.0 35.0
7	แม่ที่มีลูกอายุ 1-3 ปี ควรป้อนอาหารให้ เพราะเด็กยังกินหกละเอะอยู่	ถูก ผิด	14 26	35.0 65.0	28 12	70.0 30.0	10 30	25.0 75.0	23 17	57.5 42.5
8	เด็กที่เป็นโรคขาดสารอาหารไม่มีผลเสียต่อพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว	ถูก ผิด	34 6	85.0 15.0	40 0	100 0	33 7	82.5 17.5	22 18	55.0 45.0

ตารางที่ 1 ความรู้การส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี เป็นรายชื่อของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ(ต่อ)

อันดับ	ข้อความถาม	คำตอบ	กลุ่มทดลอง				กลุ่มเปรียบเทียบ			
			ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
9	ด้านภาษา การเล่านิทาน หรือเล่าเหตุการณ์ที่พบเห็น เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็กวัยนี้ได้	ถูก	30	75.0	35	87.5	26	65.0	39	97.5
		ผิด	10	25.0	5	12.5	14	35.0	1	2.5
10	ถ้าแม่มีเวลาพูดคุยและตอบคำถามของลูก จะทำให้ลูกเรียนรู้ภาษาได้เร็วและพูดเก่ง	ถูก	38	95.0	40	100	37	92.5	40	100
		ผิด	2	5.0	0	0	3	7.5	0	0
11	การสอนให้เด็กพูด ควรใช้ประโยคสั้น ๆ ด้วยถ้อยคำถูกต้อง ชัดเจน	ถูก	38	95.0	40	100	37	92.5	40	100
		ผิด	2	5.0	0	0	3	7.5	0	0
12	เด็กที่มีคนอื่นมาพูดด้วยบ่อย ๆ จะมีพัฒนาการด้านภาษาดีกว่าเด็กที่ไม่มีใครมาพูดด้วย	ถูก	33	82.5	40	100	38	95.0	40	100
		ผิด	7	17.5	0	0	2	5.0	0	0
13	ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง การสร้างสัมพันธภาพ(รู้จัก,คุ้นเคย) กับคนอื่นเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม	ถูก	37	92.5	38	95.0	36	90.0	40	100
		ผิด	3	7.5	2	5.0	4	10.0	0	0
14	เด็กวัย 2-3 ปี ชอบเล่นกับเพื่อนแต่มีคู่แข่งในการเล่นและทะเลาะกัน แม่ควรสอนให้รู้จักแบ่งปันและให้โอกาสเล่นกับคนอื่นด้วย	ถูก	39	97.5	40	100	35	87.5	40	100
		ผิด	1	2.5	0	0	5	12.5	0	0
15	การเล่นขายของ วึ่งได้จับ เล่นคำรวจจับผู้ขายกับเด็กวัยเดียวกัน เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม	ถูก	35	87.5	36	90.0	33	82.5	37	92.5
		ผิด	5	12.5	4	10.0	7	17.5	3	7.5
16	บรรยากาศครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ไม่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง	ถูก	18	45.0	31	77.5	38	95.0	30	75.0
		ผิด	22	55.0	9	22.5	2	5.0	10	25.0
17	พัฒนาการโดยรวม หากลูกของท่านเดินได้ช้า พูดได้ช้า กว่าเด็กในวัยเดียวกัน ไม่ได้หมายความว่าลูกของท่านมีพัฒนาการล่าช้า	ถูก	13	32.5	33	82.5	39	2.5	26	65.0
		ผิด	27	67.5	7	17.5	1	97.5	14	35.0
18	หากมารดาสงสัยว่าเด็กจะมีพัฒนาการล่าช้า หรือต้องการปรึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก ควรไปพบเจ้าหน้าที่ที่สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาล	ถูก	39	97.5	39	97.5	38	95.0	40	100
		ผิด	1	2.5	1	2.5	2	5.0	0	0
19	ลูกจะเป็นคนเก่งและคนดี แม่ต้องดูแลสุขภาพ และส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมกับวัย	ถูก	40	100	40	100	39	97.5	40	100
		ผิด	0	0	0	0	1	2.5	0	0
20	แม่ไม่จำเป็นต้องเล่นกับลูก ควรปล่อยให้ลูกเล่นเอง จะทำให้ลูกมีพัฒนาการ โดยรวมได้ดี	ถูก	11	27.5	23	57.5	10	25.0	24	60.0
		ผิด	29	72.5	17	42.5	30	75.0	16	40.0

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี เป็นรายชื่อ

อันดับ	ข้อความถาม	คำตอบ	กลุ่มทดลอง				กลุ่มเปรียบเทียบ			
			ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	ด้านกล้ามเนื้อใหญ่ มารดาให้โอกาสเด็กได้ หัดขึ้น เดิน วิ่ง เล่น ปีนป่าย เตะบอลหรือออกกำลังกาย กลางแจ้ง	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		1	9	22.5	9	22.5	6	15.0	13	32.5
		2	31	77.5	31	77.5	34	85.0	27	67.5
2	เด็กได้เล่นของเล่นที่ใช้ลากจูงอยู่เสมอ	0	4	10.0	0	0	6	15.0	0	0
		1	13	32.5	18	45.0	15	37.5	24	60.0
		2	23	57.5	22	55.0	19	47.5	16	40.0
3	เด็กได้เล่นของเล่น หรือเครื่องเล่นที่ สนับสนุนให้เด็กออกกำลังกาย	0	2	5.0	0	0	3	7.5	1	2.5
		1	18	45.0	14	35.0	17	42.5	20	50.0
		2	28	50.0	26	65.0	20	50.0	19	47.5
4	มารดาพาเด็กไปสนามเด็กเล่น หรือให้ เด็กได้วิ่งเล่นได้ในบ้าน อย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์	0	1	2.5	0	0	4	10.0	0	0
		1	9	22.5	5	12.5	10	25.0	22	55.0
		2	30	75.0	35	87.5	26	65.0	18	45.0
5	สภาพแวดล้อมที่เด็กเล่นมองดูปลอดภัย และปราศจากพิษภัยเสมอ	0	2	5.0	0	0	0	0	0	0
		1	12	30.0	7	17.5	9	22.5	17	42.5
		2	26	65.0	33	82.5	31	77.5	23	57.5
6	ด้านกล้ามเนื้อเล็กและการปรับตัว มารดาจัดของเล่นที่ใช้ฝึกการใช้ กล้ามเนื้อนิ้วมือให้เด็กเล่นอยู่เสมอ	0	6	15.0	0	0	5	12.5	1	2.5
		1	15	37.5	14	35.0	16	40.0	19	47.5
		2	19	47.5	26	65.0	19	47.5	20	50.0
7	มารดาให้เด็กเล่นของเล่นที่ส่งเสริมการ ใช้ตาและมือประสานกันเสมอ คือ หยิบ ของเข้าออกจากกล่อง ร้อยลูกปัด ต่อ บล็อกไม้ กระดาษทราย	0	13	32.5	1	2.5	10	25.0	3	7.5
		1	16	40.0	27	52.5	13	32.5	21	52.5
		2	11	27.5	18	45.0	17	42.5	16	40.0
8	มารดาฝึกกล้ามเนื้อมือ โดยให้เด็กเล่น ดักทราย เล่นน้ำ	0	2	5.0	0	0	3	7.5	2	5.0
		1	16	40.0	8	20.0	17	42.5	17	42.5
		2	22	55.0	32	80.0	20	50.0	21	52.5
9	มารดาฝึกการใช้มือของเด็กบ่อย ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความชำนาญ เช่น คัด กระดุมเสื้อ จับช้อน จับดินสอสี จับแก้ว ดื่มน้ำ	0	2	5.0	0	0	2	5.0	2	5.0
		1	14	35.0	9	22.5	6	15.0	18	45.0
		2	24	60.0	31	77.5	32	80.0	20	50.0
10	มารดาทำของเล่นง่าย ๆ จากวัสดุเหลือ ใช้ในบ้านให้เด็กเล่นอยู่เสมอ	0	16	40.0	9	22.5	17	42.5	7	17.5
		1	15	37.5	20	50.0	8	20.0	21	52.5
		2	9	22.5	11	27.5	15	37.5	12	30.0

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของการปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอายุ 1-3 ปี เป็นรายข้อ (ต่อ)

อันดับ	ข้อคำถาม	คำตอบ	กลุ่มทดลอง				กลุ่มเปรียบเทียบ			
			ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
11	ด้านภาษา มารดาอ่านหรือเล่านิทานให้เด็กฟัง อย่างน้อย 3 ครั้ง/สัปดาห์	0	16	40.0	6	15.0	15	37.5	1	2.5
		1	17	42.5	21	52.5	11	27.5	23	57.5
		2	7	17.5	13	32.5	14	35.0	16	40.0
12	มารดาหันมาพูดคุยกับเด็กแม้ในเวลา ที่ทำงานอยู่	0	1	2.5	0	0	5	12.5	1	2.5
		1	19	47.5	15	37.5	14	35.0	19	47.5
		2	20	50.0	25	62.5	21	52.5	20	50.0
13	มารดาพูดตอบเมื่อเด็กพูดหรือทำเสียง ด้วย	0	1	2.5	0	0	0	0	1	2.5
		1	14	35.0	2	5.0	13	32.5	12	30.0
		2	25	62.5	38	95.0	27	67.5	27	67.5
14	มารดาพูดกับเด็กอย่างชัดเจนชัดคำ ทุกครั้ง	0	1	2.5	0	0	2	5.0	0	0
		1	11	27.5	2	5.0	11	27.5	13	32.5
		2	28	70.0	38	95.0	27	67.5	27	67.5
15	มารดาพูดถึงเด็กหรือพูดกับเด็ก ด้วย น้ำเสียงที่นุ่มนวลและอ่อนโยนเสมอ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		1	16	40.0	6	15.0	8	20.0	13	32.5
		2	24	60.0	34	85.0	32	80.0	27	67.5
16	ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง มารดาสร้างบรรยากาศในครอบครัว ให้อบอุ่น มีความรัก ความเอาใจใส่ และโอบกอดเด็กอยู่เสมอ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		1	3	7.5	2	5.0	2	5.0	8	20.0
		2	37	92.5	38	95.0	38	95.0	32	80.0
17	เด็กมีโอกาสนั่งกับเด็กวัยเดียวกัน เช่น วึ่งไล่จับ เล่นบทบาทสมมติเป็น ครูกับนักเรียน เล่นขายของ ตำรวจจับ ผู้ร้าย	0	3	7.5	3	7.5	2	5.0	0	0
		1	21	52.5	13	32.5	15	37.5	19	47.5
		2	16	40.0	24	60.0	23	57.5	21	52.5
18	มารดาพาเด็กไปซื้อของที่ร้านชำหรือ ตลาด หรือไปเยี่ยมญาติ หรือมีญาติมา เยี่ยม อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	0	1	2.5	0	0	1	2.5	0	0
		1	16	40.0	10	25.0	11	27.5	15	37.5
		2	23	57.5	30	75.0	28	70.0	25	62.5
19	มารดาให้เด็กมีอิสระในการเล่น โดย คอยดูอยู่ห่าง ๆ	0	1	2.5	0	0	0	0	0	0
		1	5	12.5	4	10.0	2	5.0	12	30.0
		2	34	85.0	36	90.0	38	95.0	28	70.0
20	มารดาฝึกเด็กให้ช่วยเหลือตนเอง เช่น การใช้ช้อนตักอาหารกินเอง แต่งตัว คัดน้ำ เข้าห้องน้ำ ด้วยตัวเด็ก เอง	0	2	5.0	2	5.0	3	7.5	0	0
		1	16	40.0	9	22.5	5	12.5	12	30.0
		2	22	55.0	29	72.5	32	80.0	28	70.0

ตารางที่ 3 แสดงผลต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ผลต่างความรู้เกี่ยวกับ การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยรวม (20 คะแนน)	กลุ่มทดลอง (n=40 คน)		กลุ่มเปรียบเทียบ (n=40 คน)		t-test	df	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
หลังการทดลอง	3.23	2.77	2.80	3.23	0.637	78	0.040

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	นายชูชาติ มีรอด
วัน เดือน ปี เกิด	12 มกราคม 2513
สถานที่เกิด	จังหวัดอุดรดิตถ์ ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปี 2535 สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (บริหารงานสาธารณสุข) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ปี 2541 วิทยาศาสตร์บัณฑิต(วิทยาการคอมพิวเตอร์) มหาวิทยาลัยมหิดล ปี 2550 วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว
ตำแหน่ง	นักวิชาการสาธารณสุข ระดับ 7
สถานที่ทำงาน	สถานีอนามัยหาดกรวด หมู่ 1 ตำบลหาดกรวด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ 53000 โทร. 055-445189
ที่อยู่	50/3 หมู่ 6 ตำบลไผ่ล้อม อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ 53210 โทร.055-453156